

Натуральны рух насельніцтва ў БССР.

I. Характарыстыка матар'ялаў.

Крыніцай звестак аб натуральным руху насельніцтва зьяўляюцца запісы органаў ЗАГС аб нараджэньнях, сьмерцях, шлюбах і разводах. У дарэволюцыйныя гады запіс зьявіўся натуральнага руху насельніцтва рабіўся „анархічна“, рознымі асобамі і ўстановамі і правёрка паўнамоцтва рэгістрацыі, а таксама і распрацоўка матар'ялаў надзвычайна ўскладняліся і былі поўнага дэфектаў. Адзінага органу, які-б кіраваў справай і контроляваў яе, ня было. Наколькі вядома з крыніц, запісы зьявіліся натуральнага руху насельніцтва вяліся прадстаўнікамі рэлігійных культур, а таксама іншымі ўстановамі — мяшчанскімі ўправамі і паліцыяй. Гэтыя распісьненія і рознастайныя ўстановы праводзілі раз у год падлік шлюбаў, нараджэньняў і сьмярцей за год. Табліцы падліку паступалі ў Губэрскі Статыстычны Камітэт, які выдаваў потым „Ежегодники“. 4 лістапада 1865 г. быў выданы загад аб парадку складаньня і паведамленьня Губэрскім Статыстычным Камітэтам і інш. ўстановамі і асобамі грамадзянскага ведамства статыстычных вестак з царкоўных кніг і актаў (Собр. узакон. 1866 г. ст. 141). Па складзеных Камітэтам правілах і формах для здабываньня даных з мэтрычных кніг пачалі з 1867 году паступаць у Цэнтральны Статыстычны Камітэт весткі аб руху насельніцтва. З 1868 году пачалі кожны год выдавацца „Статистические Временники“ да 1899 г., а ў 1899 годзе — „Статистический Ежегодник“. У праграму ўваходзіла выданьне: 1) табліц аб народжаных шлюбных і няшлюбных — па роду, веравызнаньні, порах году і народжаных бяз шлюбу — па роду і з паказаньнем мясцовасьці, 2) аб шлюбах — па мясцовасьці і порах году, 3) аб памёршых — па роду, порах году, узросту і 4) аб разьмеркаваньні натуральнага прыросту.

Збор даных і складаньне статыстычнай справаздачы аб руху насельніцтва ўваходзілі ў лік галоўных абавязковых работ Цэнтральнага Статыстычнага Камітэту (справаздача за 1905 год, ст. 10).

Весткі гэтыя, апублікаваныя ў „Ежегоднике“, зьяўляюцца цяпер адзіным матар'ялам даваеннага часу аб натуральным руху насельніцтва ў краіне не адпавядаў прычынам статыстычнай мэтодалёгіі. Ня калюрыдычна ўстановы, самы спосаб запісаў і выбаркі з іх вестак ніякай тролі і крытыка матар'ялаў былі недаступны і невыканальны. Програ-

ма распрацовак, ня гледзячы на іх знадворную паўнату, пры дэфектнасьці перьясткавага матар'ялу, маюць бязумоўна вялікую каштоўнасьць. Калі пры гэтым яшчэ адзначыць, што галоўная ўага была зьвернута на веравызнаньне, а гэтыя адзнакі, як нацыянальнасьць, зьмяшчэныя зусім ігнорваліся, дык рабіць на падставе даваенных даных тыя і іншыя вывады аб руху насельніцтва і яго складзе магчыма толькі з вялікай асьцярожнасьцю.

Даных з 1914 да 1921 году няма зусім і толькі з 1922 году стала наладжвацца рэгістрацыя натуральнага руху насельніцтва. За час з 1922 г. да 1923 году магчыма карыстацца матар'яламі толькі часткова, бо ня поўна ўлічаны ўсе зьявы, а з 1924 г. па цяперашні час, у сувязі з агульным палепшаньнем статыстычнага падліку наглядаецца павышэньне колькаснага падліку. Што да якасьці матар'ялу за гэты перыяд, дык, ня кажучы ўжо аб вялікіх заганых вестак за 1922-1923 г., трэба з вялікай асьцярожнасьцю карыстацца матар'ялам і за 1924-1925 г. Ёсьць гэтыя дэфекты, як няправільнае паказаньне месца і часу ўтварэньня акту, часта час акту паказаны пазьней часу рэгістрацыі, зьмешчана род, узрост, у рэгістрацыйных картках сьмерцей і шлюбаў часам пераменены даты. Былі выпадкі рэгістрацыі акту праз 10 гадоў пасля таго ці іншага здарэньня. Не ўваходзячы ў больш падрабязны пералік дэфектаў, адзначым, што распрацоўка ўсяго матар'ялу аб натуральным руху насельніцтва праводзіцца па 9 табліцах: 1) аб нараджоных — па роду, нацыянальнасьці і мясцовасьці, 2) аб памёршых — па роду, мясцовасьці, узросту, прычынах сьмерці, профэсіі, 3) аб шлюбах — па нацыянальнасьці, сямейным становішчы, узросту і пісьменнасьці, 4) аб разводах — па нацыянальнасьці, узросту і парадку шлюбу¹⁾.

Сярод распрацовак, апрача сьмяротнасьці, адсутнічаюць вельмі важныя адзнакі, як соцыяльна-клясавы склад па ўсіх зьявішчах натуральнага руху насельніцтва і распрацоўку па гэтай адзнацы з прычыны няпоўнага матар'ялу правесці няма магчымасьці. Ня гледзячы на вялікае значэньне гэтых вестак у вывучэньні руху насельніцтва, атрымаць іх магчыма будзе толькі пасля распрацоўкі матар'ялаў 1928 году.

II. Сетка органаў ЗАГС'у.

Характар структуры ўстаноў, асабліва тых якія маюць сваімі асноўнымі функцыямі рэгістрацыю зьяў натуральнага руху насельніцтва, як ЗАГС-ы, мае першараднае значэньне для вывучэньня гэтых зьяў.

Для ажыццяўленьня задачы па вывучэньні зьявішч натуральнага руху насельніцтва трэба арганізаваць поўны і падлік. Поўную рэгістрацыю забяспечваюць: 1) роўнамернае разьмеркаваньне сеткі ЗАГС-аў па тэрыторыі, 2) найменшае аб'яжваньне ЗАГС-аў колькасьцю актаў, 3) найменшы лік насельніцтва для абслугоўваньня адным ЗАГС-ам і г. д.

Па тэрыторыі Саюзных Рэспублік сетка ЗАГС-аў арганізавалася неадначасова, гушчынна сеткі перад 1927 годам была вельмі няроўнамерна. Па БССР арганізацыя органаў ЗАГС пачалася таксама ў розны час: у гарадох Віцебскай, Магілёўскай, Аршанскай і Полацкай акруг — з 1918 г., у Бабруйскай, Гомельскай — з 1919 г., у Менскай — з 1920 г., Мазырскай — з 1920 г., у сельскіх мясцовасьцях значна пазь-

¹⁾ Цяпер ужо за 1928 г. распрацоўка выдана па 16 табліцах, у лік якіх уваходзяць звесткі аб соцыяльным становішчы, узросты маткі і працягу шлюбу ў разводах.

ней—з 1924 г. Да гэтага году ЗАГС-ы былі толькі ў гарадох і раёнах, а пачынаючы з жніўня 1924 г. і ў сельсаветах.

Як развівалася сетка ЗАГС-аў, відаць з наступнае табліцы, з дадзенымі аб 1920—1923 г. і 1924—1927 г. ў сярэдніх лічбах за год у адносінах да насельніцтва і да ліку зарэгістраваных актаў.

Табліца № 1

	У 1923 г.					У 1924 г.					У сярэднім за 1925—1927 г.							
	Лік органаў ЗАГС		Прыходзіцца на адзін пад-адзел ЗАГС			Лік органаў ЗАГС		Прыходзіцца на адзін сельскі пададзел ЗАГС			Лік органаў ЗАГС		Прыходзіцца на адзін сельскі пададзел ЗАГС					
	Усяго	Гарадзкіх	Сельскіх	Кв. клм.	Насельніцтва	Запісаў	Усяго	Гарадзкіх	Сельскіх	Кв. клм.	Насельніцтва	Запісаў	Усяго	Гарадзкіх	Сельскіх	Кв. клм.	Насельніцтва	Запісаў
БССР	263	23	240	525	15686	944	896	26	870	145	4431	301	1434	30	1404	89,7	2890	204

Колькасць ЗАГС-аў у працягу 1923—1927 г. г. штогод павялічвалася досыць значна з 263 у 1923 г. да 1434 у 1927 г. З пашырэннем сеткі ЗАГС-аў цесна звязана гушчыня іх, а значыць памяншэнне тэрыторыі абслугоўвання (з 525 кв. клм. на адзін ЗАГС у 1923 г. да 89,7—у 1927 г.) і сярэдняга ліку абслужанага насельніцтва (з 15686 да 2800).

З даных табліцы відаць, што ў той час як ЗАГС-ы сталі бліжэй да насельніцтва ў 7 разоў, нагрузка іх скарацілася толькі ў 4 разы. Гэта паказвае на недастатковую паўнату рэгістрацыі ўсіх актаў грамадзянскага становішча ў 1923 г. Ня гледзячы на гэта, каэфіцыенты інтэнсіўнасці тых ці іншых з'явішч грамадзянскага стану ня маюць рэзкіх хістанняў і ня трацяць сваёй вартасці для вывадаў аб процесе натуральнага руху насельніцтва за гэтыя гады.

Агульны лік, а таксама нагрузка ЗАГС-аў і радыус абслугоўвання ў БССР больш выразна можна ахарактарызаваць пры параўнанні прыведзеных ніжэй даных з адпаведнымі весткамі па асобных губернях РСФСР і УССР¹⁾.

На адзін ЗАГС

Табліца № 2

Т Э Р Ы Т О Р Ь Я	Кв. клм.	Вясковага насельніцтва
Пскоўская		
Смаленская	111	3132
Бранская	46	1690
Правабярэжная УССР	89	2456
Палесье УССР	27	1981
Левабярэжная УССР	36	1928
Стэпавая УССР	37	2661
БССР	66	2399
	90	2914

¹⁾ Лубны-Герцык. Сеть ЗАГС-ов (Статобзорение за 1927 г. № 6, стр. 91).

Радыус тэрыторыі абслугоўвання ЗАГС-амі па БССР, параўнальна з прыведзенымі данымі па некаторых бліжэйшых губернях, пераўравае толькі Смаленскую губерню; па Бранскай амаль што адволькавыя вялічыні, па Пскоўскай—большы. Але-ж пры параўнанні з УССР наглядзецца адваротнае: сетка ЗАГС-аў размешчана такім чынам па тэрыторыі, што па Правабярэжнай частцы УССР, напрыклад, прыходзіцца ўсяго толькі 27 кв. клм. і найбольшы радыус у 66 кв. клм. прыходзіцца на стэп.

Пры параўнанні ступені гушчыні ЗАГС-аў у залежнасці ад ліку насельніцтва адзначаецца падобнае-ж з'явішча. Сярэдні лік насельніцтва на адзін ЗАГС у БССР ніжэй толькі за Пскоўскую губ. і пераўравае з прыведзеных усе іншыя.

Пашырэнне тэрыторыі БССР, якое праводзілася ў 1924 і 1927 г., не дае магчымасці скласці эксплікацыю сеткі ЗАГС-аў у межах цяперашніх 8-мі акруг за кожны год і за ўвесь перыяд. Падобная схема ЗАГС-аў за шэраг гадоў служыла б дынамічным паказальнікам па кожнай акрузе, характэрным у сэнсе ўстанаўлення тэмпу паступовага набліжэння да насельніцтва органаў. Трэба мець на ўвазе, што абавязковым прынцыпам для падобнага роду ўстаноў лічыцца прыбліжэнне іх да насельніцтва, і што толькі пры гэтым размяшчэнні і магчыма забяспека поўнай рэгістрацыі з'явішч.

Ня маючы магчымасці прадставіць сетку ЗАГС-аў па акругах БССР за ўсе гады існавання ЗАГС-аў (у разрэзе часу), прывядзем наступныя даныя за 1925—1927 год:

Табліца № 3

Назва акруг	У сярэднім за 1925—1927 г.					
	Лік органаў ЗАГС			Прыходзіцца на 1 сельскі паддзел ЗАГС		
	Усяго	Гарадзк.	Сельскіх	Кв. клм.	Насельніцтва	Запісаў
Б. С. С. Р.	1434	30	1404	89,7	2890	204
Бабруйская	226	4	222	90,2	2667	192
Віцебская	133	6	127	89,5	3561	237
Гомельская	182	4	178	90,0	2940	202
Менская	222	3	219	97,8	3032	220
Магілёўская	264	5	259	71,7	2699	194
Мазырская	139	3	136	117,9	2266	165
Аршанская	151	3	148	79,0	3317	235
Полацкая	117	2	115	94,0	2839	193
						6*

Як паказваюць прыведзеныя ў табліцы даныя, размеркаванне ЗАГС-аў па акругах няроўнамернае. На адзін ЗАГС прыпадае ад 117 (па Мазыршчыне) да 79 кв. клм. плошчы (Ворша). Падобная роўніца ў тэрыторыяльным размяшчэнні ЗАГС-аў залежыць ад асаблівасцей акруг. Акругі з нізкім паказчыкам плыўкасці насялення адносяцца да адрозніваюцца павялічанымі паказчыкамі тэрыторыяльных сярэдніх на ЗАГС.

Ступень нагрукі органаў ЗАГС знаходзіцца ў цеснай залежнасці ад ліку насельніцтва, якое прыходзіцца на кожны ЗАГС. Мазырская акруга з найменшым лікам насельніцтва на адзін ЗАГС характарызуецца найменшым лікам актаў, а Віцебская—наадварот, найбольшым.

III. Агульныя весткі.

Асноўныя працэсы натуральнага руху насельніцтва маюць цесную сувязь з сацыяльнымі ўмовамі жыцця краіны, эканомічным узроўнем насельніцтва і культурным яго станам.

Пры наяўнасці станоўчых уплываў эканомікі на рэгуляванне нараджальнасці і смяротнасці першае месца ўсё-ж застаецца за культурнасцю насельніцтва, ад узроўню якой залежыць жыццяздольнасць і вырашэнне праблемы насельнасці.

„Стары, тупы ўклад думкі, якая прымае як няўхільнае ўсё тое, што адбываецца, а таксама і многалікавае памомства, паступова знікае. Письменнасць, сьвядомасць дапамагаюць усё больш усведамляць, што цяжар мацярынства залежыць ад патрэб, профэсійнай працы жанчын, цяжкіх жыллёвых умоў і г. д. Памянішчыне нараджальнасці зьяўляецца вынікам сьвядомага абмежавання дэманіраджэння, вынікам індывідуалістычнай рацыяналізацыі справы размнажэння.

Новая фаза жаночай працы з усімі яе вынікамі, выхад рабочых на шырокую грамадскую арэну—з аднаго боку, удасканаленне тэхнічнай вырабу папярэдальных сродкаў і шырокая магчымасць іх здабывання, пашырэнне абарту з другога боку—вось самыя важныя фактары, якія выклікаюць зніжэнне нараджальнасці пролетарскіх мас¹⁾.

Гэткую важную праблему, як праблема насельнасці, магчыма разглядаць з розных пунктаў погляду.

У сацыялістычнай грамадзе размнажэнне насялення знаходзіцца ў непасрэднай залежнасці ад становішча вытворчых сіл, а ў капіталістычных умовах у гэтым пытанні, як пытанні праблемы народнага насельніцтва, утвараюцца дзве супярэчнасці: „першае—дабрабыт мас не знаходзіцца ні ў якой залежнасці ад развіцця вытворчых сіл, другое—размножанасць розных слаёў насялення адваротна-пропорцыянальна ступені іх добрабыту“²⁾. Там клопат аб росце насялення выцякае з меркаванняў утварэння рэзэрвовай арміі для падтрымання капіталістычнай вытворчасці. Паводле Маркса усё гэта асабліва гістарычны спосаб вытворчасці мае свой асаблівы гістарычны закон народанасялення, дзейнае якога абмяжоўваецца двума гістарычнай эпохай³⁾. Мальтузіянскае вучэнне аб перанасяленні

1) Смулевич. Смертность населения городов и местечек БССР.
2) Паперный.—Проблема народонаселения.
3) Карл Маркс.—Капитал т. II.

„натуральным законам“, даўно пахавана разам з папоўскай моральлю, як гэта грунтуецца на догме „прадначартанья“, „правіздэння“. Але такі погляд яшчэ існуе ў буржуазных эканомістах, якія ня хочучь бачыць прычыны ўсіх бед у капіталістычным парадку. Марксысцкая думка дае выразнае тлумачэнне законаў народанасялення. Збліжэнне росту насялення і сродкаў існавання залежыць ад росту і спосабаў грамадзкай вытворчасці. Уплыў вытворчых сіл на рост насялення пераламляецца ў класавай грамадзе ў характары і стане сацыяльна-эканомічных дачыненняў кожнай асобнай грамадзкай групы. У ліку фактараў гэтых сацыяльна-эканомічных дачыненняў віднае месца належыць формам жаночай працы, прыватнай уласнасці і яе ролі, мілітарызму, політычнай барацьбе, ахове дзяцінства і мацярынства, змяненню грамадзкай ролі жанчыны, роўнасці грамадзянскай пры няроўнасці эканомічнай, умовам сацыяльнага падбору і г. д.

Усе гэтыя свайго роду „прыватныя заканамернасці“ фактары зьявязаны і абумаўляюць рост насялення ў большасці краін. Толькі пераход усіх сродкаў вытворчасці ў грамадскую маемасць кладзе канец гэтаму і ўтварае ўмовы, пры якіх развіццё вытворчых сіл робіцца фактарам, што падымае дабрабыт мас⁴⁾ і мае непасрэдыны уплыў на характар размнажэння насялення.

У даным выпадку шляхам аналізу статыстычных даных аб народанасельнасці і смяротнасці мы хочам устанавіць баянс натуральнага прыросту.

Перад тым, як зьвярнуцца да непасрэднага аналізу ўсіх гэтых даных, прывядзем табліцы аб насельніцтве БССР па тэрыторыяльным падзеле ў момант перапісу 1926 г. На падставе гэтых даных намі вылічаны ўсе паказчыкі зьявішч натуральнага руху насельніцтва.

Побач з гэтым лічым неабходным адзначыць, што вылічэнне гарадскога насельніцтва зроблена на падставе даных перапісаў 1923—1926 гадоў, натуральнага і механічнага прыросту, прычым апошні прыняты як асача ад вылічэння натуральнага прыросту і прапорцыянальна размеркаваны па гадох (гл. табл. № 4).

Мы ня будзем рабіць ацэнкі апошніх даных і параўнавання іх з даваеннымі данымі з прычыны вялікіх цяжкасцей пераліку даных у розных тэрыторыяльных межах, але адносна гарадскога насельніцтва лічым магчымым даць кароткі аналіз.

Даныя за 1923 і 1926 год для горадоў узяты з апублікаваных распрацовак перапісаў, а за 1924, 1925 і 1926 год вылічаны па гарадох праз адыманьне фактычнага натуральнага прыросту, насельніцтва сельскіх мясцовасцей вылічана праз адыманьне з даных перапісу 17/XII-1926 г. (на 1/1-27 г.) фактычнага натуральнага прыросту і прыбыткі даных па перасяленні і адліву ў гарады сваёй жа рэспублікі як механічнага прыросту гарадскога насельніцтва.¹⁾

Насяленне на 1/1-1928 г. вылічана шляхам дадання натуральнага прыросту, а потым у гарадох па каэфіцыенту 17/XII-1926 г. Механічны прырост даданы за лік сельскіх мясцовасцей, а ў апошніх лічбы гэтага механічнага прыросту адняты таксама як і лічбы па перасяленні за 1927 год.

1) Беларуская ССР в цифрах. Изд. ЦСУ 1929 г.

Населѣнцтва Б. С. С. Р. выдѣлана на

	На 15/III-1923 г. (пераніс)			На 1/I-1924 г.			м.
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	
Бабруйск	18861	17795	36656	21986	18596	40582	25200
Віцебск	4423	46681	90918	45726	47551	93277	46644
Гомель	38295	39309	77604	39369	40579	79948	40312
Менск	54359	56567	110926	56942	58607	115549	59671
Магілеў	21022	22437	43459	22108	23025	45133	23348
Мазыр	3925	4398	8323	4173	4587	8760	4331
Ворша	10797	9617	20414	10922	9949	20871	10904
Полацк	9726	9604	19330	10850	10016	20866	12000
Разам	201222	206408	407630	212076	212910	424986	222500
Бабруйская							
Жлобін	5256	5095	10351	5288	5211	10499	5310
Рагачэў	6456	5905	12361	6376	5826	12202	6174
Слуцк	6691	7017	13708	7027	7093	14120	7456
Разам	18403	18017	36420	18691	18130	36821	18940
Віцебская							
Гаралок	3163	3291	6454	3032	3205	6237	2889
Сянно	1987	2267	4254	1873	2182	4055	1750
Разам	5150	5558	10708	4905	5387	10292	4639
Гомельская							
Ветка	3057	3277	6334	2989	3241	6230	2911
Рэчыца	7433	7706	15139	7535	7979	15514	7659
Добруш	2140	2456	4596	2298	2615	4913	2489
Разам	12630	13439	26069	12822	13835	26657	13058
Менская							
Барысаў	8922	9303	18225	9929	9965	19894	10915
Чэрвень	2691	2697	5388	2685	2644	5329	2642
Разам	11613	12000	23613	12614	12609	25223	13557
Магілеўская							
Клімавічы	3180	3388	6568	3365	3523	6888	3568
Быхаў	4176	4157	8333	458	4114	8272	4129
Чавусы	2413	2677	5090	2452	2690	5142	2593
Чэрыкаў	2645	2917	5562	2638	2779	5417	2581
Шклоў	3004	3611	6615	3168	3771	6939	3367
Разам	15418	16750	32168	15781	16877	32658	16218
Мазырская							
Калінкавічы	2875	2750	5625	2880	2853	5733	2872
Петрыкаў	2599	3175	5774	2588	3162	5750	2572
Разам	5474	5925	11399	5468	6015	11483	5444

Табліца № 4.

механічнага прыросту.

	На 1/I-1926 г.			На 1/I-1927 г. (пераніс)			На 1/I-1928 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
г а р а д ы.	27725	20076	47801	30390	20995	51385	31798	21666	53464
	47662	48826	96488	50131	48677	98808	52433	50049	102482
	41469	42787	84256	42434	43959	86393	44539	45268	89807
	62788	63469	126257	65666	65862	131528	69001	67889	136890
	24274	24016	48290	25534	24570	50104	46864	25140	52004
	4523	4835	9367	4666	4957	9623	4937	5139	10076
	11085	10568	21653	11132	10877	22009	11740	11238	22978
	12860	10807	23667	14458	11368	25826	15161	11735	26896
Разам	232395	225384	457779	244411	231265	475676	256473	238124	494597
г а р а д ы.									
	5340	5527	10867	5353	5656	11009	5479	5759	11238
	5975	5573	11548	5760	5465	11225	5848	5537	11385
	7792	7266	15058	8307	7383	15690	8451	7520	15971
Разам	19107	18366	37473	19420	18504	37924	19778	18816	38594
	2747	3010	5757	2610	2899	5509	2655	2933	5588
	1640	2031	3671	1536	1957	3493	1551	1983	3534
Разам	4387	5041	9428	4146	4856	9002	4206	4916	9122
	2836	3161	5997	2730	3164	5894	2802	3213	6015
	7760	8482	16242	7856	8703	16559	8062	8908	16970
Разам	2688	3000	5688	2898	3251	6149	2984	3360	6344
Менская	13284	14643	27927	13484	15118	28602	13848	15481	29329
Барысаў	12014	11330	23344	13528	12312	25840	13897	12682	26579
Чэрвень	2605	2483	5088	2543	2390	4933	2587	2432	5019
Разам	14619	13813	28432	16071	14702	30773	16484	15114	31598
	3657	3698	7355	3821	3819	7640	3875	3880	7755
	4092	3964	8056	4026	3884	7910	4098	3978	8076
	2804	2492	5296	2793	2616	5409	2845	2671	5516
	2454	2477	4931	2357	2306	4663	2392	2350	4742
	3648	4151	7799	3912	4382	8294	4008	4466	8474
Разам	16655	16782	33437	16909	17007	33916	17218	17345	34563
	2886	3119	6005	2898	3254	6152	3014	3328	6342
	2540	3156	5696	2527	3162	5689	2547	3230	5777
Разам	5426	6275	11701	5425	6416	11841	5561	6558	12119

Працяг табліцы № 4.

	На 15/III-1923 г. (перапіс)			На 1/I-1924 г.			м.	На 1/I-1926 г.			На 1/I-1927 г. (перапіс)			На 1/I-1928 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам		м.	ж.	Разам.	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Аршанская																
Горкі	4025	3747	7772	4119	3787	7906	4229	4440	3843	8283	4576	3854	8430	4622	3897	8519
Дуброўна	3549	3983	7532	3587	4019	7606	3627	3656	4103	7759	3737	4183	7920	3775	4232	8007
Амсьціслаўль	4342	4627	8969	4227	4531	8758	4113	4009	4272	8281	3886	4153	8039	3937	4178	8115
Разам Полацкая	11916	12357	24273	11933	12337	24270	11969	12105	12218	24323	12199	12190	24389	12334	12307	24641
Лепель	2019	2151	4170	2327	2216	4543	2833	3164	2326	5490	4231	2454	6685	4297	2510	6807
Разам па інш. гар.	82623	86197	168820	84541	87406	171947	86659	88747	89464	178211	91885	91247	183132	93726	93047	186773
Разам па гарадох (акр. і інш. га р.)	283845	292605	576450	296617	300316	596933	309165	321142	314848	635990	336296	322512	658808	350199	331171	681370
	М я с к і.															
Бабруйская																
Глуск.	2207	2348	4555	2199	2328	4527	2186	2186	2288	4474	2164	2263	4427	2209	2292	4501
Любань	717	751	1468	804	837	1641	904	989	1018	2007	1064	1097	2161	1108	1134	2242
Асіпавічы	1764	1792	3556	1829	1841	3670	1887	1951	1949	3900	2017	1998	4015	2057	2028	4085
Парычы	1848	2086	3934	1815	2035	3850	1776	1738	1918	3656	1694	1855	3549	1720	1894	3604
Старобін	1710	1318	3028	1611	1339	2950	1503	1382	1344	2726	1269	1363	2632	1308	1398	2706
Ст.-Дарогі	892	963	1855	887	954	1841	877	854	929	1783	853	916	1769	887	941	1828
Стрэшын	1244	1243	2487	1266	1255	2521	1288	1315	1309	2624	1346	1333	2679	1397	1362	2759
Разам Віцебская	10382	10501	20883	10411	10589	21000	10421	10415	10755	21170	10407	10825	21232	10686	11049	21735
Бешанкавічы	1023	1140	2163	1074	1200	2274	1124	1202	1345	2547	1266	1424	2690	1297	1448	2745
Лёзна	1222	1322	2544	1217	1340	2557	1210	1191	1375	2566	1198	1403	2601	1215	1425	2640
Сураж	1104	1231	2335	1074	1211	2285	1046	1006	1165	2171	967	1139	2106	972	1143	2115
Чашнікі	1142	1288	2430	1219	1347	2566	1298	1378	1458	2836	1453	1518	2971	1487	1534	3021
Янавічы	1010	1193	2203	1017	1181	2198	1020	1023	1158	2181	1010	1145	2155	1014	1154	2168
Разам Гомельская	5501	6174	11675	5601	6279	11880	5698	5800	6501	12301	5894	6629	12523	5985	6704	12689
Лоеў	1960	2249	4209	1976	2243	4219	1991	1989	2240	4229	1984	2231	4215	2028	2275	4303
Гародня	1274	1373	2647	1317	1421	2738	1362	1386	1504	2890	1395	1530	2925	1432	1569	3001
Паддабранка	489	573	1062	506	587	1093	523	540	614	1154	579	639	1218	587	648	1235
Хойнікі	2049	2172	4221	2139	2237	4376	2241	2340	2381	4721	2439	2450	4889	2507	2521	5028
Чачэрск	820	940	1760	1042	1190	2232	1273	1501	1698	3199	1731	1953	3684	1752	1968	3720
Брагін	1891	2098	3989	1993	2204	4197	2099	2214	2420	4634	2345	2540	4885	2388	2573	4961
Разам Менская	8483	9405	17888	8973	9882	18855	9489	9970	10857	20827	10473	11343	21816	10694	11554	22248
Бярэзін	1104	1169	2273	1207	1227	2434	1314	1420	1364	2784	1522	1446	2968	1552	1481	3033
Заслаўль	1182	726	1908	1137	706	1843	1091	1035	675	1710	983	862	1645	1001	675	1676
Зембін	680	791	1471	687	820	1507	689	688	863	1551	692	663	1555	703	889	1592
Койданава	2704	2421	5125	2711	2503	5214	2722	2734	2656	5390	2725	2749	5474	2757	2800	5557

Працяг табліцы № 4.

	На 15/III-1923 г. (перапіс)			На 1/I-1924 г.			м.	На 1/I-1926 г.			На 1/I-1927 г. (перапіс)			На 1/I-1928 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам		м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Капыль	1679	1884	3563	1712	1926	3638	1745	1795	2028	3823	1842	2087	3929	1889	2124	4013
Лагойск	996	1069	2065	1011	1076	2087	1745	1047	1099	2146	1055	1117	2172	1079	1134	2213
Плещаніцы	1180	546	1726	1138	589	1727	1022	1046	681	1727	1001	736	1740	1035	772	1807
Пухавічы	1221	1304	2525	1195	1270	2465	1095	1109	1180	2289	1044	1120	2161	1059	1139	2198
Сьмільвічы	2059	1602	3661	1337	1612	3549	1156	1655	1618	3273	1545	1651	3196	1598	1693	3291
Смалявічы	1575	1759	3334	1567	1746	3313	1800	1498	1676	3174	1457	1663	3120	1479	1711	3190
Цімкавічы	1333	932	2265	1392	977	2369	1350	1522	1063	2585	1587	1112	2699	1603	1125	2728
Узда	1115	1260	2375	1139	1282	2421	1456	1170	1320	2490	1182	1322	2504	1217	1354	2571
Халопенічы	999	1110	2109	1010	1098	2108	1160	1001	1058	2059	981	1049	2030	1004	1086	2090
Шацк	803	870	1673	817	886	1703	1015	834	912	1746	856	916	1772	877	922	1799
Разам	18630	17443	36073	18660	17718	36378	18648	18554	18193	36747	18472	18493	36965	18853	18905	37758
Магілеўская																
Бялынічы	1042	1171	2213	1090	1180	2270	1141	1176	1184	2360	1233	1197	2430	1263	1223	2486
Карма	740	737	1477	784	753	1537	831	879	792	1671	930	817	1747	951	832	1783
Касьцюковічы	1523	1687	3210	1523	1699	3222	1520	1514	1706	3220	1518	1723	3241	1570	1771	3341
Краснаполье	1252	1393	2645	1247	1381	2628	1208	1243	1339	2582	1228	1320	2548	1264	1338	2602
Крычаў	3045	3155	6200	3070	3168	6238	3066	3146	3202	6348	3160	3205	6365	3203	3241	6444
Прапойск	2016	2184	4200	2072	2207	4279	2127	2137	2219	4356	2172	2246	4418	2186	2279	4465
Хоцімск	1293	1397	2690	1312	1431	2743	1328	1349	1510	2859	1351	1550	2901	1357	1585	2942
Разам	10911	11724	22635	11098	11819	22917	11271	11444	11952	23396	11592	12058	23650	11794	12269	24063
Мазырская																
Жыцькавічы	1645	1250	2895	1600	1291	2891	1530	1524	1401	2925	1499	1476	2975	1549	1529	3078
Капаткевічы	1178	1261	2439	1194	1285	2479	1204	1238	1340	2578	1253	1364	2617	1290	1408	2698
Нароўль	1228	1322	2550	1212	1324	2536	1197	1179	1332	2511	1166	1347	2513	1195	1364	2559
Тураў	3008	3209	6217	2914	3105	6019	2836	2690	2898	5588	2611	2782	5393	2665	2864	5529
Разам	7059	7042	14101	6920	7005	13925	6737	6631	6971	13602	6529	6969	13498	6699	7165	13864
Аршанская																
Бобр	1213	1296	2509	1215	1293	2508	1215	1198	1283	2481	1192	1285	2477	1224	1319	2543
Копысь	1612	1751	3363	1665	1736	3401	1711	1775	1729	3504	1832	1752	3584	1865	1776	3641
Коханава	626	627	1253	642	608	1250	668	682	563	1245	698	551	1249	716	567	1283
Крупкі	693	725	1418	787	780	1567	844	981	911	1892	1088	991	2079	1125	1027	2152
Ляды	1716	1951	3667	1737	1930	3667	1732	1777	1868	3645	1774	1851	3625	1810	1866	3676
Смаляны	570	646	1216	659	699	1358	775	838	808	1646	928	871	1799	943	887	1830
Талочыні	1598	1786	3384	1615	1819	3434	1628	1655	1899	3554	1676	1938	3614	1696	1972	3668
Чарэя	1304	1421	2725	1365	1408	2773	1420	1493	1392	2885	1574	1388	2962	1613	1435	3048
Разам	9332	10203	19535	9685	10273	19958	10028	10399	10453	20852	10762	10627	21389	10992	10849	21841

Працяг табліцы № 4.
На 1/1-1928 г.

	На 15/III-1923 г. (перапіс)			На 1/1-1924 г.			м.	На 1/1-1926 г.			На 1/1-1927 г. (перапіс)			На 1/1-1928 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам		м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Полацкая																
Дрыса	1318	1496	2814	1319	1445	2764	1312	1296	1322	2618	1283	1267	2550	1305	1284	2589
Асьвея	822	894	1716	829	902	1731	832	837	916	1753	832	938	1770	851	949	1800
Вулла	948	1022	1970	975	1044	2019	1040	1027	1090	2117	1031	1155	2186	1060	1183	2243
Вушач	685	667	1352	667	672	1339	647	616	673	1289	580	670	1250	598	690	1288
Разам	3773	4079	7852	3790	4063	7853	3789	3776	4001	7777	3726	4030	7756	3814	4106	7920
Разам па мястэчках	74071	76571	150642	75138	77628	152766	76103	76989	79683	156672	77855	80974	158829	79519	82599	162118
П а і н ш ы х г а р а д ы м і с т э ч к а х .																
Бабруйская	28785	28518	57303	29102	28719	57821	29093	29522	29121	58643	29827	29329	59156	30464	29865	60329
Віцебская	10651	11732	22383	10506	11666	22172	10307	10187	11542	21729	10040	11485	21525	10191	11620	21811
Гомельская	2113	22844	43957	21795	23717	45512	10307	23254	25500	48754	23957	26461	50418	24542	27035	51577
Менская	30243	29443	59686	31274	30327	61601	32206	33173	32006	65179	34543	33195	67738	35337	34019	69356
Магілёўская	26329	28474	54803	26879	28696	55575	27488	28099	28734	56833	28501	29065	57566	29012	29614	58626
Мазырская	12533	12967	25500	12388	13020	25408	12000	12057	13246	25303	11954	13385	25339	12260	13723	25983
Аршанская	21248	22560	43808	21618	22610	44228	21955	22504	22671	45175	22961	22817	45778	23326	23156	46482
Полацкая	5792	6230	12022	6117	6279	12396	6628	6940	6327	13267	7957	6484	14441	8111	6616	14727
Разам	156694	162768	319462	159679	162034	324713	162702	165736	169147	334883	169740	341961	17221	173245	175646	348891
Разам па ўсіх горадах і м-ках з-в. С.Н.К.	357916	369176	727092	371755	377944	749699	385299	398131	394531	792662	414151	817837	403486	429718	413770	843488
С е л ь с к і я п а с я л е н ы і с а н . п а г а р . т ы п у																
Бабруйская	—	—	—	4608	4998	9606	4742	4915	5289	10204	5075	5444	10519	5260	5622	10882
Віцебская	—	—	—	2290	2628	4918	2335	2394	2721	5115	2471	2779	5250	2522	2819	5341
Гомельская	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Менская	—	—	—	1294	1442	2736	1309	1341	1495	2836	1366	1522	2880	1410	1561	2971
Магілёўская	—	—	—	164	212	376	190	229	283	512	261	317	578	286	345	631
Мазырская	—	—	—	1229	1335	2564	1232	1280	1390	2670	1307	1417	2724	1344	1455	2799
Аршанская	—	—	—	1781	1864	3645	1788	1857	1937	3794	1912	1984	3896	1966	2028	3994
Полацкая	—	—	—	1994	2040	4034	2038	2087	2132	4219	2130	2208	4338	2175	2269	4444
Разам	—	—	—	13360	14519	27879	13860	14103	15247	29350	14522	15671	30193	14963	16099	31062
С е л ь с к і я с ц о в а с ь ц і																
Бабруйская	—	—	—	269780	283423	553203	277140	283800	297215	581015	291758	305042	596800	297437	312734	610171
Віцебская	—	—	—	209000	219704	428704	213380	217815	228708	446523	223425	234383	457808	226621	239129	465750
Гомельская	—	—	—	239929	254793	494722	246830	254511	268916	523427	261973	276575	538348	265764	281568	547332
Менская	—	—	—	307501	324042	631543	314670	321810	338190	660000	330652	346850	677502	335212	354112	689324
Магілёўская	—	—	—	323893	344419	658312	323900	333959	364003	697962	344849	374804	719653	346340	383249	729589
Мазырская	—	—	—	142201	146651	288852	146710	151043	155263	306306	155457	159668	315125	159259	163802	323061
Аршанская	—	—	—	222377	240418	462795	228320	234283	251920	486203	241529	259074	500603	246133	265057	511190
Полацкая	—	—	—	151100	157875	308975	154020	157378	164028	321406	161485	168086	329571	164905	172098	337003
Разам	—	—	—	1855781	1971325	3827106	1905700	1954599	2068243	4022842	2011128	2124282	4135410	2041671	2171749	4213420

	На 15/III-1923 г. (пераніс)			На 1/I-1924 г.			м.
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	
Бабруйская	—	—	—	325476	335736	661212	336552
Віцебская	—	—	—	267522	281549	549071	272789
Гомельская	—	—	—	301093	319089	620182	309688
Менская	—	—	—	397011	414418	811429	407680
Магілёўская	—	—	—	363044	396352	759396	374996
Мазырская	—	—	—	159991	165593	325584	164530
Аршанская	—	—	—	256698	274841	531539	263070
Полацкая	—	—	—	170061	176210	346271	175388
Разам па БССР.	—	—	—	2240896	2363788	4604684	2304668

IV. Механічны рух насельніцтва ў паселішчах БССР.

Адной з проблем руху насельніцтва трэба прызнаць пэрыодычнае вывучэнне міграцыйных процэсаў у самой краіне. Ня кажучы аб складанасці гэтае праблемы ў залежнасці ад стракатасці географічнага характару мясцовасцяй, з якіх альбо ў якія накіроўваецца рух, перад намі ўстае важная задача выпрацоўкі метаду, які магчыма было-б практычна ажыццявіць пры падліку гэтага руху. У дарэволюцыйны час падлікам механічнага руху ў нашым сэнсе слова ня цікавіліся па прычынах, якія выцякалі з умоў гаспадарчай дзейнасці краіны, у цяперашні час, пры плянаваасці народнай гаспадаркі, пры з'вяздзеньні ўсіх статыстычных операцый да аднаго назоўніка ў відзе балансу народнай гаспадаркі, падлік і вывучэнне ўсіх процэсаў механічнага руху складаюць важную задачу дэмографіі.

У далейшым у мэтах устанавлення механічнага руху насельніцтва будзем карыстацца весткамі перанісаў 1923—1926 гадоў.

Сярэдні гадавы процант механічнага прыросту па даных перанісу 1923—1926 г.

Табліца № 5.

	Мужчын	Жанчын	Разам
Па акруговых гарадох . . . . . (8)	+3,3	+1,2	+2,3
„ іншых гарадох . . . . . (21)	+0,6	-0,4	+0,08
„ мястэчках . . . . . (55)	-0,8	-0,5	-0,7

Як відаць, механічны прырост паніжаецца па крывой ад акруговых гарадоў да мястэчак, маючы ў апошніх адмоўны знак. Лік мужчын узрастае і змяншаецца інтэнсіўней, чым лік жанчын. Механічны рух у бок прыросту найбольш выяўляецца ў акруговых гарадох, што з'яўляецца паказальнікам адпаведных умоў для

	На 1/I-1926 г.			На 1/I-1927 г. (пераніс)			Працяг табліцы № 4. На 1/I-1928 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйск	345362	351701	697663	357050	360810	717860	364959	369887	734846
Віцебск	278058	291797	569855	286067	297324	583391	291767	303617	595384
Гомель	319234	337203	656437	328364	346795	675159	334845	353871	688716
Менск	419112	435160	854272	432227	447429	879656	440960	457581	898541
Магілёў	386561	417036	803597	399145	428756	827901	402502	438348	840850
Мазыр	168912	174734	343646	173384	179427	352811	177800	184119	361919
Арша	269729	287096	556825	277534	294752	572286	283165	301479	584644
Полацк	179265	183294	362559	186030	188146	374176	190352	192718	383070
Разам па акруговых гарадох	3066833	2478021	4844854	24398012	2543439	4983240	2486350	2601620	5087970

асядавання. Далей па меры зніжэння разьмеру гарадскога пасялення, прырост даходзіць да адмоўнага знаку. Вельмі важна прасачыць гэты факт па асобных тыпах паселішч.

Табліца № 6.
Механічны рух насельніцтва ў гарадох БССР за 1923—1926 г.г.

Назва гарадоў	Механічны прырост			Механічны прырост у % да гарадскога насельніцтва		
	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам
Акруговыя гарады						
Бабруйск	+10018	+1563	+11581	+10,7	+2,1	+6,8
Віцебск	+4383	+359	+4742	+2,4	+0,2	+1,3
Гомель	+1149	+1582	+2731	+0,7	+1,0	+0,8
Менск	+7118	+5112	+12230	+3,0	+2,1	+2,6
Магілёў	+2713	+525	+3238	+3,0	+0,6	+1,8
Мазыр	+179	+21	+200	+1,1	+0,1	+0,6
Ворша	-679	+334	-345	-1,6	+0,8	-0,4
Полацк	+4043	+1053	+5096	+8,9	+2,6	+5,9
Усяго па акруговых гарадох	+28924	+10549	+39473	+3,3	+1,2	+2,3

Механічны рух насельніцтва ў гарадох БССР за 1923—1926 г.г.

Назва гарадоў	Механічны прырост			Механічны прырост у % да гарадскога насельніцтва		
	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам
Іншыя гарады						
Бабруйскай акругі	Жлобін	-465	+154	-31	-2,2	+0,7
	Рагачэў	-1251	-901	-2152	-5,0	-3,9
	Слуцк	+1050	-114	+936	+3,6	-0,4
Віцебскай акругі	Гарадок	-748	-585	-1333	-6,3	-4,6
	Сянно	-558	-425	-983	-7,7	-5,0
Гомельскай акругі	Ветка	-620	-316	-936	-5,3	-2,5
	Рэчыца	-396	+127	-269	-1,3	+0,4
	Добруш	+378	+454	+832	+3,9	+4,2
Менскай акругі	Барысаў	+3537	+1895	+5432	+8,5	+4,6
	Чэрвень	-309	-436	-745	-2,9	-4,2
Магілёўск. акругі	Клімавічы	+355	+168	+523	+2,6	+1,2
	Быхаў	-496	-568	-1064	-3,0	-3,5
	Чавусы	+173	-219	-46	+1,7	-2,1
	Чэрыкаў	-472	-712	-1184	-4,6	-6,6
	Шклоў	+657	+489	+1146	+5,0	+3,2
Мазырскай акругі	Калінкавічы	-295	+259	-36	-2,6	+2,2
	Петрыкаў	-291	-170	-461	-2,8	-1,3
Аршанскай акругі	Горкі	+364	-64	+300	+2,2	-0,4
	Дуброўна	-73	+10	-63	-0,5	+0,06
	Амсьціслаў	-604	-667	-1271	-3,6	-3,7
Полацкай акругі	Лепель	+2058	+151	+2209	+19,9	+1,7
Усяго па іншых гарадох						
	+1994	-1470	+524	+0,6	-0,4	+0,06
Усяго па ўсіх гарадох						
	+30918	+9079	+39997	+2,6	-0,7	+1,6

Найбольшы прырост мае Бабруйск (6,8%), потым Полацак (5,9%), амаль сярэдні прырост мае Менск (2,6%), а іншыя гарады маюць прырост ніжэй ад сярэдняга па акруговых гарадох, зьмяншэньне прыросту іх ідзе ў наступным парадку: +Магілёў, Віцебск, Гомель і Мазыр, а Ворша за 4 гады (1923—1926 г.г.) мае адмоўны прырост (-0,490). Тутака трэба адзначыць, што ў гарадох з павялічаным прыростам мае перавагу прырост мужчын, за выключэньнем Гомеля; нагледзецца таксама прырост жанчын у Воршы, пры агульным адмоўным прыросте. У іншых гарадох пры малым параўнальна прыросте (+0,08) перавышаюць гэты сярэдні % у некалькі разоў — Барысаў (+6,5), Лепель (+11,4), Добруш (+4,1), Шклоў (+4,0) і нават Клімавічы (+1,9), Слуцк (+1,6) і Горкі (+0,9). Пералічаныя гарады набліжаюцца да вялічын, адзначаных па акруговых гарадох; павялічэньне прыросту тлумачыцца акруговым значэньнем адных гарадоў (Барысаў, Слуцк, Клімавічы), фабрычнай гаспадаркай у другіх (Добруш, Ворша), Г. Горкі расьце за кошт Сельска-Гаспадарчай Акадэміі. Астатнія гарады далі адмоўны прырост. У такіх гарадох, як Чэрвень, Гомель, Сянно, Рагачэў, Амсьціслаў, Чэрыкаў, Быхаў, Ветка наглядаецца паяманшэньне насельніцтва, гарады нібы ідуць да выміраньня. У некаторых гарадох, як Рэчыца, Каленкавічы, Дуброўна і інш. наглядаецца хістаньне ў прыросте, жанчын і зьмяншэньне прыросту мужчын. Сьпіс мястэчак дае лічбы вельмі характэрныя для вывучэньня і росту нашых мястэчак.

Табліца № 7.

Назва мястэчак	Механічны прырост			Механічны прырост у % да мястэчка		
	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам
Глуск	-234	-231	-465	-2,7	-2,5	-2,6
Любань	+208	+247	+455	+6,1	+7,0	+6,5
Асіпавічы	+145	+170	+315	+2,0	+0,9	+1,4
Парычы	-339	-373	-712	-4,7	-4,7	-4,7
Старобін	-574	-54	-628	-9,2	-1,0	-5,4
Старыя-Дарогі	-117	-124	-241	-3,3	-3,3	-3,3
Стрэжын	-29	-36	-65	-0,6	-0,7	-0,6
Бешанкавічы	+140	+193	+333	+3,2	+3,9	+3,6
Лэзніа	-94	-18	-76	-1,9	-0,3	-0,7
Сураж	-213	-152	-365	-5,0	-3,2	-4,0
Чацінікі	+215	+145	+360	+4,3	+2,6	+3,4
Янавічы	-95	-130	-225	-2,3	-2,8	-2,6
Доеў	-100	-164	-264	-1,3	-1,8	-1,6
Агародня	-72	-52	-124	-1,3	-0,9	-1,1
Падабранка	+69	+52	+121	+3,4	+2,2	+2,7
Хойнікі	+223	+145	+368	+2,5	+1,6	+2,1
Чачэрск	+847	+950	+1797	+18,3	+18,0	+18,1
Брагінь	+316	+307	+625	+3,9	+3,4	+3,6
Бярэзынь	+322	+158	+480	+6,4	+3,1	+4,8
Заслаў	-254	-129	-383	-5,7	-4,6	-5,3
Зембін	-64	-39	-103	-2,3	-1,8	-1,7
Койданаў	-196	+164	-32	-1,8	+1,6	-0,2
Капыль	+41	+88	+129	-0,6	+1,1	+1,9
Лагойск	-41	-60	-101	-1,0	-1,4	-1,2
Плешчанцы	-242	+123	-119	-5,4	+5,0	-1,7
Пухавічы	-312	-293	-605	-6,7	-5,9	-6,3
Сьмілавічы	-656	-83	-739	-8,8	-1,3	-5,3
Сьмілявічы	-300	-263	-563	-4,8	-3,2	-4,3
Шшкавічы	+181	+121	+302	+3,2	+3,0	+3,1
Узда	-54	-92	-146	-1,2	-1,8	-1,5
Халопенічы	-138	-170	-308	-3,4	-3,9	-3,7
Шацк	+19	-	+19	+0,6	-	+0,3
Бялынічы	+72	-83	-11	+1,6	-1,8	-0,1
Карма	+143	+47	+190	+4,4	+1,4	+3,0
Касьцюковічы	-152	-108	-260	-2,5	-1,6	-2,0
Краснаполье	-155	-196	-351	-3,1	-3,6	-3,4
Крычаў	-174	-193	-367	-1,4	-1,5	-1,5
Прапойск	-1	-105	-106	-0,01	-1,2	-0,6
Хоцімск	-35	+28	-7	-0,7	+0,5	-0,06
Жыткавічы	-192	+153	-39	-3,1	+2,9	-1,3
Капаткевічы	-38	-26	-64	-0,8	-0,5	-0,6
Нароўля	-149	-82	-231	-3,1	-1,6	-2,3
Тураў	-645	-644	-1289	-5,7	-5,3	-5,5

Працяг табл. № 7

Назва акруг	Назва мястэчак	1924			1925		
		М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам
Аршанская	Бабёр	-182	-123	-305	-3,8	-2,4	-3,1
	Копысь	+128	-136	-8	+1,9	-2,0	-0,1
	Коханавы	-1	-124	-125	-0,0	-5,2	-2,2
	Крупкі	+333	+159	+493	+10,0	+4,9	+7,4
	Ляды	-84	-238	-322	-1,2	-3,1	-2,2
	Смаляны	+295	+151	+446	+10,5	+5,2	+7,9
	Талачын	-113	-38	-151	-1,7	-0,5	-1,1
Поліцкая	Чарэя	+160	-145	+15	+2,9	-2,6	+0,1
	Дрыса	-105	-302	-409	-2,0	-5,3	-3,8
	Асьвея	-21	+6	-15	-0,6	+0,2	-0,2
	Вула	-17	+37	+20	-0,4	+0,9	+0,5
	Вушач	-142	-46	-188	-5,4	-1,7	-3,6
Разам		-245	-1643	-4095	-0,8	-0,5	-1,2

Агульны адмоўны прырост яскрава сьведчыць аб заміраньні жыцця мястэчак. Але пры агульным зьмяншэньні насельніцтва шэраг мястэчак мае аднакі адраджэньня жыцця і захоўвае мэханічны прырост насельніцтва.

З гэтых мястэчак магчыма адзначыць 15—Смаляны, Крупкі, Любань, Бярэзін, Брагін, Бешанковічы, Чашнікі, Цімкавічы, Паддубіца, Ранка, Хойнікі, Копыль, Шацк, Чарэя і Вула.

Адно з іх прыцягваюць насельніцтва, як паселішчы блізка да чыгуначных станцый, а другія як эканомічныя цэнтры, якія маюць спрыяльныя для разьвіцця прамысловасьці географічныя ўмовы.

Астатняя група ў ліку 39 мястэчак характарызуецца адназначна заміраньня. Нельга, на жаль, вызначыць тэмп гэтага заміраньня і ступень зьмяншэньня насельніцтва па гадох у дакладных лічбах, але ўсё-ж многія з іх характарызуецца вялікімі паказальнікамі адмоўнага прыросту. Прывядзем толькі некаторыя з лічбаў зьмяншэньня болей як на 4%; да іх належаць: Старобін (-5,4%), Пухавічы (-6,3%), Сьмілавічы (-5,3%), Заслаўе (-5,3%), Парычы (-4,7%), Смаляны (-5,3%).

Ня робячы падрабязнага аналізу заўважаных зьявішч, патрэбна адзначыць тое вялікае значэньне, якое маюць для нас прыведзеныя даныя. Натуральная сьмерць тых ці іншых паселішч, а таксама зьявішч, мерны рост высюваюць задачы дакладнага вывучэньня прычын і мэтанаводных умоў, якія маюць уплыў на разьвіццё гэтых процэсаў у жыццё насельніцтва адпаведных паселішч. Але важнасьці гэтай праблемы адпавядаюць цяперашнія мэтоды падліку мэханічнага руху насельніцтва. Адрасныя сталы далёка не адпавядаюць мэтам статыстычнага падліку па многіх прычынах. Яны ахопліваюць ня ўвесь мэханічны рух насельніцтва, а форма і арганізацыйны плян патрэбных статыстычных вестак ня зусім прыгодны для мэт статыстыкі. Правільным у даным выпадку трэба лічыць толькі правядзеньне аднадзённых штогодных гарадзкіх перапісаў па кароткай праграме. Выдаткі на такую працоўнасць выкупаюцца вынікамі, якія адпавядаюць важнасьці задачы вылічэньня насельніцтва і ўсіх яго міграцыйных процэсаў за год у парадах Рэспублікі.

У. Асноўныя паказчыкі натуральнага руху насельніцтва.

Агульныя весткі аб натуральным руху ў БССР можна бачыць у наступнай табліцы:

Табліца № 8.

Натуральны рух насельніцтва па Б. С. С. Р.

Гады	На 1000 насельніцтва			На 1000 насельніцтва			На 100 насельніцтва			На 1000 насельніцтва											
	Лік нараджаных			Лік нараджаных няжывымі			На 100 нараджоных няжывымі			Кожнага роду лік памершых			У тым ліку дзяцей малодшых году			На 100 нараджоных памерла дзяцей раней аднаго году			На 1000 насельніцтва натуральны прырост		
	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам			
1924	20,6	19,2	39,8	0,05	0,02	0,07	0,22	0,14	0,18	16,9	13,7	15,3	2,3	1,7	4,0	11,1	8,9	10,0	12,4	12,1	24,5
1925	21,8	20,5	42,3	0,05	0,04	0,09	0,24	0,21	0,22	20,3	17,2	18,7	2,9	2,3	5,2	13,4	11,1	12,3	11,9	11,7	23,6
1926	21,3	20,0	41,3	0,06	0,05	0,11	0,30	0,24	0,27	16,5	13,4	14,9	2,4	1,8	4,2	11,3	9,0	10,2	13,2	13,2	26,4
1927	20,2	18,9	39,1	0,04	0,03	0,07	0,21	0,17	0,19	15,7	12,8	14,2	2,2	1,7	3,9	10,9	8,9	9,9	12,4	12,4	24,8

Нараджальнасць за пэрыод 1923—1927 г. павысілася ў параўнаньні з пэрыодам 1908—1910 г. Сьмяротнасць у апошнія гады ніжэй за сьмяротнасць даваеннай, што тлумачыцца значным спадом дзіцячай сьмяротнасці.

Прывядзем параўнальныя весткі па СССР.

Табліца № 9

Паказаньні натуральнага насельніцтва па тэрыторыях

На 1000 чал. сярэдняга ліку насельніцтва прыходзілася	Эўрапейская частка РСФСР ¹⁾	Беларуская ССР	Украінская ССР ¹⁾	Эўрапейская частка СССР ¹⁾
Нараджэньня ў:				
1911—13 г.	46,8	38,9	42,2	45,5
1924	43,5	39,8	42,5	43,1
1925	45,7	42,3	42,7	44,7
1926	44,4	41,3	42,1	43,6
Сьмярцеі:				
1911—13 г.	30,4	19,3	23,4	28,6
1924	24,0	15,3	17,9	22,0
1925	25,0	18,7	19,2	23,2
1926	21,2	14,9	18,2	20,0
Натуральнага прыросту:				
1911—13 г.	16,4	19,6	18,8	16,9
1924	19,5	24,5	24,6	21,1
1925	20,7	23,6	23,5	21,5
1926	23,2	26,4	24,0	23,6

¹⁾ Естественное движение населения СССР за 1926 г. Лубны—Герцык (Статистическое обозрение, № 8, 1925 г.). Естественное движение населения союза ССР 1923—1925 г. Изд. ЦСК. ССР: Москва 1928 г. т. I. вып. I.

Паказаныні натуральнага насельніцтва па тэрыторыях.

На 1000 чал. сярэдняга ліку насельніцтва прыходзілася	Эўрапейская частка РСФСР	Беларуская ССР	Украінская ССР	Эўрапейская частка СССР
Шлюб аў:				
1911—13 г.	8,2	7,4	8,3	8,2
1924	11,4	11,1	11,5	11,5
1925	9,7	10,5	10,6	10,0
1926	10,4	9,8	12,1	10,8
Разводаў				
1924 г.	1,2	0,6	1,5	1,3
1925	1,5	1,3	1,8	1,5
1926	1,5	1,7	1,9	1,6

Параўнаньне прыведзеных даных па асобных рэспубліках дае мацымасьць прыйсьці да вываду, што нараджальнасьць з кожным годам зьмяншаецца; па інтэнсыўнасьці нараджальнасьці выдзяляецца Эўрапейская частка РСФСР, у УССР нараджальнасьць ніжэй, і БССР займае трэцяе месца.

Сьмяротнасьць параўнальна з даваеннымі гадамі значна панізілася і мае тэндэнцыю да далейшага зніжэньня; натуральны прырост вышэй даваеннага.

У Эўрапейскай частцы СССР у 1926 годзе параўнальна з папярэднімі гадамі значна панізілася сьмяротнасьць пры нязначным спаданьні нараджальнасьці альбо некаторым яе павышэньні параўнальна з 1924 г. На Украіне і ў Беларусі прыметнае паніжэньне сьмяротнасьці, пры слабых зьменах нараджальнасьці, прывяло ў 1926 годзе да значнага павышэньня натуральнага прыросту насельніцтва, які дасягнуў у Эўрапейскай частцы саюзу рэкорднае лічбы—23,6‰, прычым у БССР і УССР ён стаў яшчэ вышэй (26,1‰ і 24,0‰)*).

Лік шлюбаў хістаецца ўва ўсіх частках Саюзу па УССР у бок павышэньня, у БССР і ў Эўрапейскай частцы РСФСР да паніжэньня.

Лік разводаў павялічваецца, але тэмп гэтага павышэньня ніжэй папярэдніх гадоў. Асноўны кірунак разьвіцьця асобных зьявішч натуральнага руху насельніцтва ў БССР у далейшым будзе больш падрабязна аналізавацца.

Прывядзем яшчэ даныя розных краін за даваенныя гады, каб устанавіць месца кожнай з іх па ступені інтэнсыўнасьці зьявішч натуральнага руху насельніцтва. (Гл. табл. № 10 на стар. 101).

РСФСР і УССР займаюць першае месца па нараджальнасьці; другое месца займае БССР, у якой коэфіцыент нараджальнасьці быў блізкі да Сэрбіі, Вугоршчыны і ніжэй чым у Баўгарыі, Румыніі, УССР і РСФСР. Сьмяротнасьць у БССР таксама ніжэй, чым у пералічаных дзяржавах. Паводле натуральнага прыросту БССР займае першае месца.

* Лубны-Герцык. Естественное движение населения. Стат. обозрение № 8 за 1928 г.

Табліца № 10.

Коэфіцыент натуральнага руху насельніцтва розных краін сьвету. За 1909—1913 г.г. (на 1000 насельніцтва).

К Р А І Н Ы	Нараджальнасьць	Сьмерці	Натуральны прырост	Шлюбы
СССР (50 эўрапейскіх губ.)	44,9	29,5	15,4	7,8
СССР (9 губ.)	42,8	25,0	17,8	8,4
Румынія ¹⁾	41,3	25,5	15,8	9,7
Баўгарыя ²⁾	40,9	23,2	17,7	9,3
Сэрбія	39,7	31,5	8,2	6,0
УССР	39,7	21,4	18,3	7,5
Сэрбія ³⁾	37,9	23,7	14,2	10,0
Вугоршчына	35,8	24,2	11,6	8,8
Польша	33,8	20,5	13,3	8,5
Літвыя	32,5	13,9	18,6	6,1
Італія	32,3	20,0	12,3	7,6
Японія	31,9	22,7	9,2	6,9
Швайцарыя	31,7	21,3	10,4	7,4
Аўстрыя	29,0	16,2	12,8	7,8
Нямецкая	28,4	13,3	15,1	7,4
Ліхтэнштайн	27,5	10,7	16,8	8,6
Аўстралія	26,9	13,0	13,9	7,3
США	26,4	9,3	17,1	8,5
Савецкая Зьяяндзія	26,1	15,4	10,7	6,7
Швайцарыя	25,7	13,4	12,3	6,1
Ірляндыя	24,6	14,0	10,6	7,6
Швайцарыя	24,4	15,1	9,3	7,3
Швайцарыя	24,3	13,9	10,4	6,0
Данія	23,2	16,9	6,3	5,2
Сьвецыя	23,1	15,4	7,7	7,9
Францыя	19,1	18,3	0,8	7,8

VI. Н а р а д ж а л ь н а с ь ц ь.

Нараджальнасьць, хоць і прадстаўляе зьяву біялёгічную, але знаходзіцца пад уплывам умоў сацыяльнага парадку, аб чым сказана было вышэй.

Нараджальнасьць розніцца ў залежнасьці ад сацыяльных, профэсійных і эканамічных груп насельніцтва, яна падае ў гады эканамічных адзак ваенных катастроф; яна залежыць ад узросту жыхароў, якія ўступаюць у шлюб, а гэта ў сваю чаргу вызначаецца ўмоўнамі гаспадарча-бытавога ўкладу; хістаньне нараджальнасьці насельніцтва на працягу гістарычных пэрыодаў адлюстроўвае ў сабе сацыяльна-культурныя ўплывы³⁾.

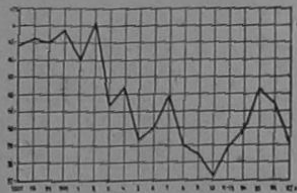
¹⁾ БССР з 1905 па 1909 г. уключала тры ранейшыя губэрні—Менскую, Магілёўскую і Віцебскую.

²⁾ Весткі даюцца аб нараджэньнях і сьмерцях за 1908—1912 г., а шлюбы за 1907—1911 г. (з прычыны вайны).

³⁾ Наши достижения, т. I за 1929 г.

На працягу перыяду з 1897 па 1927 год аднагодоваыя каэфіцыенты нараджальнасці ў БССР прадстаўляюць наступны шэраг лічбаў, праўда з перапынкам з 1914 па 1923 г.

Г а д ы:	1897	1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904
На 1000 нас. нарадз.	44,8	45,2	45,0	45,7	44,0	46,2	41,3	42,4
Г а д ы:	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911—1913	1924
На 1000 нас. нарадз.	39,3	40,0	41,9	39,0	38,5	37,2	38,9	39,8
Г а д ы:	1925	1926	1927					
На 1000 нас. нарадз.	42,3	41,4	39,1					

Дыяграма № 1.

За дзевятнаццаць гадоў, як відаць асабліва розных змен нараджальнасці не ўтварылася, але гады з 1924 па 1927 характарызуюцца параўнальна з апошнім даваенным дзесяцігоддзем павышанай нараджальнасцю. На павышэнне нараджальнасці ў пасляваенныя гады паказваюць і іншыя даследчыкі. Так, у адной з апошніх прац¹⁾ прыведены такія лічбы.

Табліца № 12.
На 1000 чалавек нараджальнасць па раёнах РСФСР.

	Лік раёнаў		У %	
	1913 г.	1926 г.	1913 г.	1926 г.
40‰	13	9	30,2	18,8
40—44	11	16	25,6	33,3
45—49	15	18	34,9	37,5
50 і вышэй	4	5	9,3	10,4

У апошнія гады па мясцовасці нараджальнасць характарызуюцца наступнымі каэфіцыентамі.

Табліца № 13.
Нараджэнне ў БССР у сярэднім за 1924—1927 г.

Катэгорыя паселішчаў	На 1000 чалавек насельн.		
	Лік нараджоных:		Разам
	Мужчын	Жанчын	
Акруговыя гарады	16,4	15,3	31,7
Іншыя паселішчы гарадскога тыпу	17,1	15,6	32,7
Разам у гарадзкіх паселішч.	16,7	15,5	32,2
Сельскія мясцовасці	21,8	20,5	42,3
Б. С. С. Р.	21,0	19,6	40,6

У сярэднім за 1924—1927 г. наглядлася паніжаныя нараджальнасць у акруговых гарадох (31,7%), некалькі вышэйшая ў іншых гарадзкіх паселішчах (32,7%) і найбольшая нараджальнасць у сельскіх паселішчах (42,3%).

¹⁾ Наши достижения т. I.

З гэтых-жа даных відаць, што хлопчыкаў нараджаецца больш, чым дзяўчынак. З прычыны асаблівага значэння пытання аб памяншэнні нараджальнасці, якое заўважана ўжо даўно, прывядзем наступную табліцу аб становішчы гэтага пытання ў гарадох:

Акруговыя гарады Б. С. С. Р. Табліца № 14.

Назва гарадоў	На 1000 чалавек насельніцтва														
	Лік нараджаных														
	1923 г.		1924 г.		1925 г.		1926 г.		1927 г.						
	м.	ж.	Ра-зам	м.	ж.	Ра-зам	м.	ж.	Ра-зам	м.	ж.	Ра-зам			
Акруговыя гарады (БССР)	18,9	17,4	36,3	17,4	16,2	33,6	16,5	15,4	31,9	16,0	14,6	30,6	14,8	14,1	28,9
Акруговыя гарады	25,0	22,9	47,9	22,5	21,0	43,5	20,3	19,2	39,5	18,7	17,5	36,2	16,9	16,1	33,0
Разам	19,1	17,5	36,6	17,5	16,3	33,8	16,8	15,8	32,6	16,2	14,9	31,1	15,0	14,4	29,4

У акруговых гарадох нараджальнасць хутка падае, і гэта заўважана больш адносна нараджальнасці мужчын.

Па асобных катэгорыях гарадоў у залежнасці ад ліку насельніцтва памяншэнне нараджальнасці рознае: у гарадох з лікам насельніцтва звыш 20.000 чалавек з 1925 па 1927 г. змяншэнне нараджальнасці выяўляецца досыць значнай лічбай з 36,3% да 28,9%, на 7,49%, а ў некаторых акруговых гарадох яшчэ больш, з 47,9 да 33%, г.зн. на 15,9%.

Калі гэтыя даныя паказаць па асобных гарадох, дык атрымаем наступнае:

Акруговыя гарады БССР. (Нараджаныя). Табліца № 15.

Назва гарадоў	На 1000 чалавек насельніцтва														
	Лік нараджаных														
	1923 г.		1924 г.		1925 г.		1926 г.		1927 г.						
	м.	ж.	Ра-зам	м.	ж.	Ра-зам	м.	ж.	Ра-зам	м.	ж.	Ра-зам			
Бабруйск	20,2	18,4	38,6	19,5	18,7	38,2	16,0	16,0	32,0	15,9	14,3	30,2	14,4	14,8	29,2
Віцебск	16,6	15,3	31,9	14,7	13,1	27,8	13,6	12,8	26,4	14,5	12,9	27,4	13,2	13,0	26,2
Гомель	19,0	17,9	36,9	17,4	16,5	33,9	18,6	17,2	35,8	16,9	15,1	32,0	14,9	14,2	29,1
Менск	19,4	17,3	36,7	17,3	16,1	33,4	17,4	16,9	34,3	16,1	15,3	31,4	15,4	14,6	30,0
Магілёў	19,1	18,1	37,2	18,0	16,9	34,9	17,0	14,0	31,1	16,5	15,6	32,1	16,1	14,3	30,4
Мазыр	35,1	32,7	67,8	26,5	25,2	51,7	24,3	24,2	48,5	19,5	18,3	37,8	21,6	18,0	39,6
Барысаў	21,6	20,4	42,0	19,4	18,7	38,1	19,4	17,2	36,6	18,3	16,9	35,2	16,4	15,4	31,8
Палацк	18,5	15,5	34,0	21,5	19,2	40,7	17,3	16,1	33,4	18,3	17,3	35,6	15,4	16,1	31,5
Разам	19,1	17,5	36,6	17,5	16,3	33,8	16,8	15,8	32,6	16,2	14,9	31,1	15,0	14,4	29,4

¹⁾ Менск, Віцебск, Магілёў, Гомель, Бабруйск.

Рэзкае хістаньне паказальнікаў нараджальнасьці па пэрыодах на працягу 1923—1925 г. выраўняліся ў 1926—1927 г. і з кожным годам лік нараджэньняў зьніжаецца. З ліку акруговых гарадоў вельмі высокі коэфіцыент нараджальнасьці ў першыя тры гады маюць Мазыр і Ворша, што тлумачыцца рознымі прычынамі. Магчыма пры гэтым што Мазыр, як горад, які пераходзіць да тылу сельскіх паселішчаў і акружаны прыгарадамі з пераважна земляробскім насельніцтвам большай нараджальнасьцю, мае, дзякуючы гэтаму, і высокі лік нараджальнасьці. Ува ўсякім выпадку трэба адзначыць факт найменшай нараджальнасьці ў Віцебску, Гомлі і Менску, як найбольш буйных гарадах, якія ў той-жа час маюць і найбольшы лік абортў.

Табліца № 16.

	Лік абортў за 1926 год.	
	На 100 нараджэньняў	На 1000 жанчын 15—49 гадоў.
У Менску	473,8	15,4
У гарадах БССР	485,7	15,6
У іншых мясцовасьцях	26,3	1,1
Па БССР	63,5	2,6

Параўнаньне частаты абортў ў розных тыпах паселішчаў Беларусі паказвае, што абортў зьяўляюцца ў гарадох буйным фактарам паніжэньня нараджальнасьці, што ў іншых мясцовасьцях роля абортў у гэтых адносінах нязначная.

Нараджальнасьць у іншых гарадзкіх паселішчах характарызуецца наступнымі данымі:

Табліца № 17.

Гарады БССР (без акруговых гарадоў).

Назва гарадоў	На 1000 чалавек насельніцтва			
	Лік народжаных:			
	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
Барысаў	42,4	43,8	46,1	43,3
Быхаў	35,4	33,7	29,2	33,3
Ветка	33,6	31,6	33,2	32,9
Горкі	18,0	23,9	14,5	13,6
Гарадок	23,7	28,5	27,8	23,5
Добруш	56,8	52,6	52,7	52,9
Дуброўна	32,6	35,3	35,5	28,8
Жлобін	33,9	38,8	31,4	31,5
Каленкавічы	28,1	36,4	37,3	31,1
Клімавічы	37,5	34,3	39,4	31,4
Лепель	27,7	22,5	35,2	25,6
Амсьціслаў	25,5	29,5	23,8	22,6
Петрыкаў	32,9	33,4	36,7	33,6
Рэчыца	39,7	38,8	32,7	37,9
Рагачоў	30,2	29,7	29,4	24,5

Гарады БССР (без акруговых гарадоў).

Назва гарадоў	На 1000 чалавек насельніцтва			
	Лік народжаных:			
	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
Сянно	19,7	26,5	31,6	23,5
Саушак	33,8	33,7	35,1	28,5
Чаюсы	31,6	36,0	32,8	35,5
Чэрвень	31,9	30,5	27,1	25,4
Чэрыкаў	29,2	23,7	22,1	26,6
Шклоў	29,1	28,9	30,6	36,5
Разам	33,2	34,3	34,0	32,1

Прымаючы пад увагу даныя 1927 г. (па прычынах досыць высветленых пры характарыстыцы матар'ялаў), мы бачым устойлівыя паказальнікі ўва ўсіх пералічаных у табліцы гарадох, за выключэньнем Добруша і Барысава, якія маюць больш высокія коэфіцыенты, і Горак, якія маюць нізкі коэфіцыент.

Зьніжэньне нараджальнасьці наглядаецца ў адных гарадох, як Гарадок, Дуброўна, Лепель, Сянно, досыць значнае (каля 10% у 1926—1927 г.), у другіх меншае (каля 1-2%).

Трэба адзначыць, што ў адным толькі Шклове коэфіцыент нараджальнасьці павялічыўся.

Цяпер вылучым асобна мястэчкі, як характэрныя паселішчы пераходнага тыпу, якія ўва многіх адносінах маюць для нас вялікую цікавасьць, хаця сутнасьць яе зараз разьбіраць і ня будзем.

М я с т э ч к і.

Табліца № 18.

Назвы акруг	На 1000 чалавек насельніцтва			
	Лік народжаных			
	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
Бабруйская	34,1	36,2	37,7	33,4
Віцебская	29,7	30,4	27,4	24,6
Гомельская	32,2	30,4	26,3	29,3
Менская	33,1	30,7	32,4	33,5
Магілёўская	31,1	32,5	32,2	28,5
Мазырская	26,2	30,6	37,3	39,5
Аршанская	31,8	35,6	38,2	33,9
Полацкая	29,0	28,7	31,3	29,1
Разам	31,6	32,2	32,2	31,8

Пры разборы табліцы асобных тыпаў паселішчаў, пачынаючы ад акруговых цэнтраў і далей праз раённыя цэнтры да сельскіх мясцовасьцяў, мы наглядаем павышэньне паказальнікаў нараджальнасьці, якое ідзе па крывой зверху да нізу. У мястэчках нараджальнасьць вышэй за 30%, а ў Мазырской акрузе дасягае ў 1927 г. 39,5%. Мястэчкі ў сэнсе нараджальнасьці знаходзяцца ў больш спрыяльных умовах і калі ў Бабруйскай, Віцебскай і Магілёўскай акругах нараджальнасьць спадае, дык у астатніх акругах хістаньне коэфіцыентаў не зьяўляецца

небяспечным і мае кірунак на павышэнне. Падтрыманьне павышэння нараджальнасці зьяўляецца вялікай задачай моманту, бо ў аднаўленні чалавечай масы СССР вельмі зацікаўлены.

Сельскія мясцовасці таксама даюць паніжэнне нараджальнасці, хаця побач з гэтым ёсць і адваротныя сымптомы.

Сельскія мясцовасці. Табліца № 19.

Назвы акруг	На 1000 чалавек насельніцтва			
	Лік народжаных:			
	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
Бабруйская	43,2	43,6	43,7	44,2
Віцебская	35,4	40,7	39,1	36,1
Гомельская	41,4	46,5	41,9	37,2
Менская	41,6	42,0	43,9	42,7
Магілёўская	42,1	47,8	45,5	41,5
Мазырская	46,6	47,0	44,1	43,8
Аршанская	41,5	44,7	44,1	40,3
Полацкая	35,7	39,0	40,8	37,9
Разам	41,0	44,1	43,2	40,7

Няма ніводнае акругі, дзе-б нараджальнасць сыстэматычна падала: у кожнай з іх былі гады павышэння нараджальнасці. Вытрыманасці ў бок павышэння нараджальнасці хаця і не наглядзецца, але пры параўнанні 1927 г. з 1924 годам трэба адзначыць павышэнне каэфіцыентаў у Менскай, Бабруйскай і Полацкай акругах, а ў астатніх акругах пры параўнанні 1925 і 1926 году. Зрабіць пэўны вывад аб кірунку нараджальнасці на бліжэйшыя гады няма магчымасці, бо перыод аднаўлення ўсёй гаспадаркі і культурнае будаўніцтва, бязумоўна, будуць адбівацца на вырашэнні праблемы нараджальнасці. Цяпер можна прывесці даныя аб нараджальнасці па раёнах сельскай мясцовасці.

Жыццё нашай вёскі, як і жыццё ўсякай соцыяльнай масы, дзёла неаднолькава. У асноўным яе ляжаць розныя эканомічныя фактары, якія бяспрэчна аказваюць уплывы на розныя формы гаспадарчага і соцыяльнага жыцця. А дзеля таго, што гэтыя эканомічныя падставы жыцця вёскі могуць і павінны быць расчленены, то тым самым патрабецца расчлініць тыя афэкты культурнага і эканомічнага парадку, якія пад імі высоўваюцца. Прасачыць залежнасць жыцця вёснага абследавання соцыяльна-гігіенічных фактараў магчыма толькі шляхам спецыяльных дынамічных фактараў перапісаў, але мы скарыстаем толькі агульных каэфіцыенты разьмеркавання зьяў натуральнага руху па адміністрацыйных раёнах, пакадаючы больш глыбокую марксысцкі вытрыманую прапрацоўку да атрыманьня поўнаценных матар'ялаў.

Табліца № 17.

Народжаныя ў БССР (сельскія мясцовасці).

РАЁНЫ	На 1000 чалавек насялення											
	Нараджоныя (без мёртванародж.)											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйск. акр.												
Бабруйскі	48,5	44,7	46,5	46,5	41,5	44,0	49,6	41,7	45,6	44,1	41,3	42,7
Гомельскі	45,3	42,5	43,8	48,6	42,3	45,4	44,0	40,2	42,1	42,9	39,2	41,0
Кобрынскі	42,5	37,6	40,0	43,6	39,3	41,4	44,6	39,9	42,2	40,0	36,5	38,2
Мазыўскі	50,6	42,2	46,3	49,4	41,9	45,6	46,9	48,1	47,5	46,4	43,2	44,8
Міхаліўск.	46,2	37,7	41,8	43,0	42,4	42,7	43,2	39,5	41,3	43,4	37,4	40,3
Міхаліўскі	45,3	43,2	44,2	49,6	44,4	46,9	45,6	43,5	44,5	50,0	42,8	46,3
Пінскі	47,4	41,5	44,4	43,3	39,8	41,5	43,7	36,9	40,2	41,7	36,0	38,8
Слоніўскі	41,6	34,6	38,0	42,1	38,3	40,2	45,2	38,5	41,8	45,7	38,9	42,2
Слуцкі	47,6	42,1	44,7	44,9	39,7	42,2	45,7	40,6	43,0	44,5	38,1	41,2
Сьвіслацкі	50,1	47,1	48,6	49,4	45,1	47,2	46,3	42,5	44,3	44,4	38,1	41,2
Слуцкі	38,5	33,5	35,9	47,1	40,3	43,6	46,9	43,8	45,3	45,3	39,1	42,2
Сіроўскі	39,8	40,2	40,0	42,3	38,2	40,2	49,2	44,6	46,8	48,1	46,2	47,1
Сь. Дороск.	51,3	45,7	48,4	48,2	47,5	47,8	44,9	40,5	42,7	48,7	41,4	42,8
Разам	45,5	40,9	43,1	45,9	41,3	43,5	46,3	41,5	43,8	47,2	42,2	44,7
Віцебск. акр.												
Бешанковіцк.	43,4	33,6	38,4	44,3	44,3	44,3	45,0	41,4	43,1	39,5	36,6	38,0
Віцебскі	36,9	34,2	35,5	39,9	37,0	38,5	39,9	36,1	38,0	37,9	32,5	35,2
Васачанскі	48,2	41,0	44,5	46,3	44,7	45,5	44,7	38,4	41,5	37,4	38,6	38,0
Гарадокскі	32,6	27,9	30,2	37,7	31,3	34,4	36,1	30,1	33,0	32,0	27,8	29,8
Язерычанскі	25,5	25,8	25,7	42,4	36,9	39,5	39,6	36,5	38,0	33,2	30,8	32,0
Львовенскі	38,9	35,0	36,9	41,0	37,7	39,3	38,9	32,2	35,4	37,9	34,1	36,0
Межанскі	29,9	26,8	28,3	40,6	34,5	37,5	38,3	31,2	34,6	38,0	34,6	36,2
Сельвенскі	37,5	34,1	35,8	46,2	42,9	44,5	46,0	41,6	43,8	38,9	34,0	36,4
Сіроўскі	35,5	30,6	33,0	44,9	40,5	42,7	39,9	37,5	38,7	37,8	35,0	36,4
Сураскі	39,8	35,3	37,5	43,0	40,0	41,4	39,9	40,2	40,1	37,8	36,3	37,0
Чашніцкі	50,0	42,6	46,2	47,6	41,9	44,6	47,9	43,9	45,8	52,6	41,2	46,7
Разам	37,8	33,3	35,5	42,7	39,0	40,8	41,2	37,1	39,1	38,1	34,2	36,1

Працяг табл. № 17.

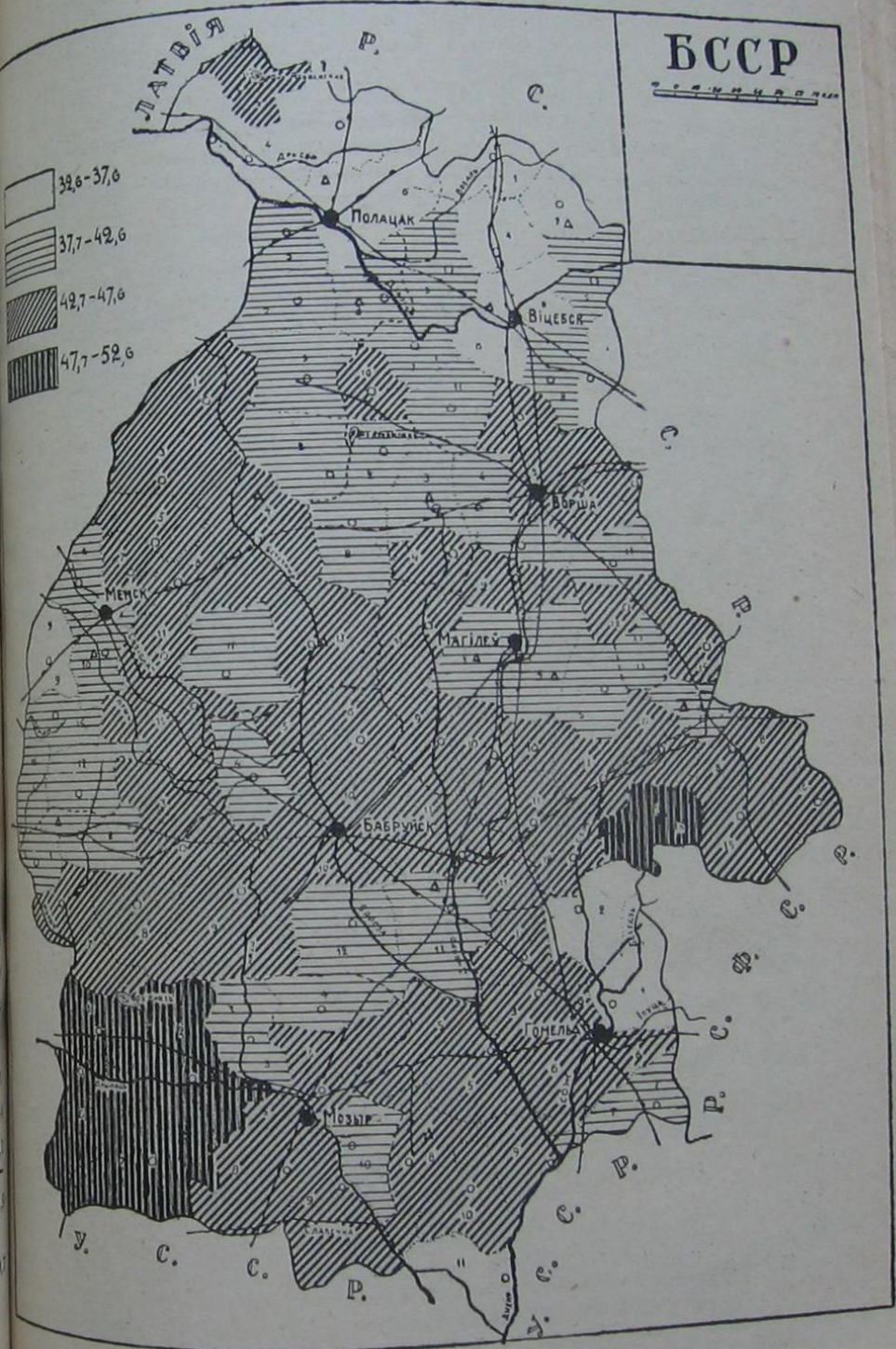
РАЁНЫ	На 1000 чалавек насялення											
	Народжаныя (без мёртванародж.)											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Гомельскай акр.												
Брагінскі	48,1	40,9	44,4	49,4	49,1	49,3	47,0	43,3	45,1	44,5	39,5	42,4
Веткаўскі	33,8	27,8	30,7	40,5	34,7	37,5	43,0	37,3	40,0	44,5	38,1	41,1
Гомельскі	48,6	43,7	46,1	57,8	49,7	53,6	49,1	41,8	45,4	44,5	36,4	40,3
Камарынскі	33,7	29,0	31,3	47,2	42,1	44,6	38,6	37,7	38,2	32,9	30,2	31,5
Лоеўскі	47,0	41,4	44,1	52,2	44,3	48,1	47,6	41,8	44,6	39,5	39,1	39,3
Рэчыцкі	49,3	43,8	46,5	48,1	45,2	46,7	43,0	39,2	41,1	38,6	35,8	37,2
Церахоўскі	41,9	36,1	38,9	48,6	42,1	45,2	44,6	36,2	40,2	51,0	39,9	45,2
Уваровіцкі	44,4	38,5	41,4	53,0	46,6	49,7	44,8	42,2	43,5	43,7	36,1	39,8
Хойніцкі	46,2	45,1	45,6	52,4	47,0	49,7	46,2	45,7	46,0	43,5	43,8	43,7
Чачэрскі	40,2	36,5	38,3	43,4	40,2	41,7	37,0	31,8	34,3	35,1	33,4	34,3
Буда-Кашал	50,5	43,2	46,8	48,2	45,3	46,7	46,1	40,8	43,4	47,0	39,9	43,4
Разам	44,2	38,7	41,4	49,2	44,0	46,5	44,5	39,6	41,9	42,8	37,5	40,0
Менская акр.												
Бягомльскі	46,7	40,7	43,6	45,4	41,9	43,6	52,4	43,7	47,9	49,1	43,3	46,2
Бярэзінскі	50,0	42,8	46,3	41,0	35,6	38,2	48,1	41,0	44,5	46,0	43,0	44,5
Барысаўскі	52,5	45,6	49,0	49,1	43,4	46,2	48,1	40,6	44,3	47,5	41,9	44,7
Грэскі	42,8	39,8	41,3	46,5	39,6	42,9	44,9	42,7	43,8	45,9	38,5	42,1
Заслаўскі	42,8	37,9	40,3	43,8	42,8	43,3	43,9	38,3	41,1	44,3	38,7	41,5
Койданаўскі	35,9	32,9	34,4	37,3	36,6	36,9	40,5	37,0	38,7	40,8	36,8	38,8
Капыльскі	39,6	35,7	37,6	40,4	35,8	38,0	42,0	36,4	39,1	44,3	37,0	40,6
Лагойскі	41,6	39,1	40,4	47,2	41,1	44,1	50,6	44,9	47,7	46,2	43,4	44,7
Астр.-Гарадзецкі	45,2	37,7	41,4	51,4	43,7	47,5	48,0	43,4	45,7	44,8	41,0	42,9
Плешчаніцкі	48,6	42,1	44,4	40,2	40,1	40,1	50,4	43,3	46,8	42,3	43,3	42,8
Пухавіцкі	46,8	44,8	46,4	48,2	42,8	45,4	47,6	41,2	44,3	43,7	40,7	42,1
Самахвалавіцкі	41,5	36,8	39,1	46,3	38,3	42,2	44,6	41,4	43,0	40,5	35,4	37,9
Сьмілавіцкі	39,0	39,3	39,2	52,5	44,2	48,2	45,4	46,4	45,9	48,1	42,3	45,1
Смялявіцкі	47,2	43,1	45,1	43,0	39,3	41,1	49,7	46,9	48,3	47,3	44,0	45,6
Узьдзенскі	45,6	41,2	43,4	42,1	38,7	40,4	41,0	38,3	39,5	44,2	39,8	41,9
Халопеніцкі	43,8	37,5	40,6	39,4	34,9	37,1	51,4	42,3	46,7	46,1	39,8	42,8
Чэрвенскі	40,3	36,7	38,4	46,9	37,9	42,3	45,6	41,4	43,4	44,5	42,4	43,4
Па-зараённыя с.с.	—	—	—	18,1	16,1	17,0	46,0	35,3	40,4	42,5	38,7	40,5
Разам	44,0	39,5	41,6	44,6	39,6	42,0	46,6	41,5	44,0	45,0	40,6	42,7

Працяг табл. № 17.

РАЁНЫ	На 1000 чалавек насялення											
	Народжаныя (без мёртванародж.)											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Магілёўск. акр.												
Магілёўскі	48,4	45,4	46,9	49,0	44,9	46,9	52,5	45,3	48,7	44,1	41,3	42,6
Асіповіцкі	41,7	35,0	38,2	51,7	46,2	48,9	46,1	41,0	43,5	43,0	39,3	41,1
Белавузскі	40,6	36,1	38,2	50,8	44,3	47,4	50,4	43,1	46,6	48,0	42,3	45,0
Быхавіцкі	50,0	39,7	44,5	52,9	45,2	48,8	52,0	43,0	47,2	45,5	39,0	42,0
Сьвіслацкі	34,9	30,9	32,8	55,3	50,5	52,8	51,5	43,3	47,3	47,0	40,7	43,8
Сьвіслацкі	47,8	37,8	42,5	53,3	42,4	47,5	49,4	40,0	44,5	46,0	37,3	41,4
Сьвіслацкі	63,5	54,7	58,8	64,6	52,6	58,2	57,2	43,9	50,1	46,2	40,3	43,0
Сьвіслацкі	44,7	40,3	42,5	48,0	40,9	44,4	45,1	41,2	43,1	43,0	36,2	39,6
Сьвіслацкі	37,9	34,3	36,0	43,8	37,5	40,5	38,7	36,1	37,3	42,0	37,2	39,5
Сьвіслацкі	40,1	32,1	36,0	49,3	44,3	46,7	48,0	43,5	45,7	42,7	37,4	40,0
Сьвіслацкі	45,7	37,7	41,5	49,0	43,0	45,9	51,2	46,0	48,5	44,9	39,2	42,0
Сьвіслацкі	45,6	35,8	40,4	52,3	45,6	48,7	52,1	44,3	48,0	44,0	37,9	40,8
Сьвіслацкі	49,1	41,3	45,0	44,7	41,6	43,1	44,7	41,6	43,0	42,8	35,4	38,9
Сьвіслацкі	49,5	41,4	45,2	55,0	45,1	49,8	53,4	45,5	49,3	46,6	40,8	43,6
Сьвіслацкі	48,2	41,5	44,7	50,1	42,4	46,1	48,1	39,4	43,6	42,1	34,7	38,3
Сьвіслацкі	44,6	39,7	42,1	53,4	45,5	49,3	48,3	40,3	44,2	45,8	36,5	41,0
Разам	45,5	38,8	42,0	51,4	44,5	47,8	49,0	42,1	45,4	44,6	38,5	41,5
Мазырск. акр.												
Мазырска-Сьвіслацкі	59,7	55,4	57,6	57,4	55,2	56,3	45,1	43,0	44,0	47,0	43,5	45,3
Мазырска-Сьвіслацкі	49,6	43,7	46,6	47,3	43,3	45,3	46,8	39,7	43,2	46,3	42,1	44,1
Мазырска-Сьвіслацкі	47,4	44,4	45,9	47,6	43,7	45,6	48,4	43,6	46,0	46,5	45,8	46,1
Мазырска-Сьвіслацкі	46,8	40,2	43,5	43,4	36,4	39,8	41,1	41,3	41,2	41,6	37,6	39,6
Мазырска-Сьвіслацкі	55,0	52,6	53,8	52,9	54,3	53,6	48,6	45,1	46,9	44,3	43,3	43,8
Мазырска-Сьвіслацкі	44,9	38,8	41,8	47,9	41,9	44,7	46,6	41,1	43,8	47,2	41,0	44,1
Мазырска-Сьвіслацкі	34,6	30,9	32,7	43,3	42,0	42,7	47,8	47,9	47,8	47,7	42,7	45,1
Мазырска-Сьвіслацкі	57,7	54,7	56,2	57,0	49,2	53,0	48,8	41,9	45,3	47,4	39,4	43,3
Мазырска-Сьвіслацкі	53,7	47,2	50,4	51,4	48,7	50,0	45,7	48,5	47,1	47,8	42,6	45,2
Мазырска-Сьвіслацкі	42,6	36,6	39,5	46,5	36,5	41,4	36,5	36,7	36,6	41,7	37,6	39,6
Разам	49,2	44,5	46,8	49,4	44,9	47,2	46,1	42,6	44,3	45,9	41,6	43,8

Працяг табл. № 17

РАЁНЫ	На 1000 чалавек насялення											
	Нараджоныя (без мёртванародж.)											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Аршанск. акр.												
Багушэўскі	62,0	51,3	56,5	44,9	43,2	44,0	44,0	38,5	41,2	43,4	40,7	42,8
Горацкі	43,5	37,0	40,0	46,4	39,2	42,6	49,8	41,7	45,6	44,7	39,3	41,8
Дрыбінскі	54,1	42,5	48,0	53,9	42,4	47,9	48,7	40,3	44,3	43,6	35,7	39,8
Дубровенскі	50,4	42,1	46,1	53,2	45,6	49,3	52,1	48,6	50,3	43,9	38,0	40,8
Копыскі	43,4	37,4	40,2	47,1	52,2	44,6	46,0	44,0	44,9	38,1	34,8	34,8
Коханаўскі	40,3	37,4	38,8	44,9	39,4	42,0	42,0	40,6	41,3	41,8	35,8	36,7
Круглянскі	43,9	39,2	41,4	50,4	41,3	45,6	45,8	43,3	44,5	39,3	40,0	36,8
Крупскі	41,6	37,9	39,7	42,0	37,6	39,7	47,0	39,3	43,0	49,0	38,0	42,4
Ляднянскі	57,5	46,6	51,8	59,2	46,2	52,4	47,6	46,1	46,8	44,0	34,2	38,0
Мьшчэслаўскі	42,4	36,7	39,5	50,1	43,5	46,7	50,0	40,6	45,2	43,8	38,9	41,2
Аршанскі	47,5	40,2	43,7	49,6	41,7	45,5	49,5	41,1	45,2	43,0	38,4	40,8
Расьнянскі	35,9	33,3	34,6	47,0	43,1	45,0	44,4	41,8	43,0	40,5	36,1	38,3
Талачынскі	38,0	32,5	35,1	47,0	42,1	44,4	42,2	36,5	39,2	45,3	37,5	41,2
Чарэйскі	35,3	32,1	33,6	43,8	36,9	40,2	48,8	38,1	43,2	43,2	39,6	41,3
Разам	44,9	38,6	41,6	48,2	41,6	44,8	47,2	41,3	44,2	43,2	37,7	40,4
Полацкая акр.												
Ветрынскі	43,0	39,3	41,1	41,2	36,0	38,6	40,1	36,2	38,1	38,1	36,2	36,2
Валынецкі	24,6	23,2	23,9	44,5	40,2	42,2	42,4	37,4	39,8	39,7	33,7	36,2
Дрысенскі	34,2	30,1	32,1	41,2	33,4	37,3	39,3	33,6	36,3	36,4	32,4	34,4
Лепельскі	50,2	42,4	46,2	39,0	37,3	38,1	44,8	37,1	40,9	40,5	37,5	38,3
Асьвейскі	47,9	41,0	44,3	48,5	42,7	45,5	47,7	43,6	45,6	41,3	37,6	38,3
Полацкі	34,7	31,7	33,2	37,9	36,5	37,2	42,3	40,1	41,3	38,0	35,4	36,7
Расонскі	36,8	29,5	33,0	40,6	34,8	37,6	41,7	39,6	40,7	39,3	35,0	37,7
Ульскі	36,9	32,9	34,8	43,6	37,1	40,2	42,5	38,4	40,4	41,6	37,3	38,9
Ушацкі	35,3	30,4	32,7	41,1	36,6	38,8	46,8	40,9	43,8	42,4	38,0	40,0
Разам	38,2	33,4	35,7	41,3	37,0	39,1	43,1	38,7	40,9	39,7	36,1	37,7
Б. С. С. Р.	43,8	38,5	41,1	46,9	41,6	44,2	45,8	40,7	43,2	43,2	38,4	40,7

Разьмежаваўшы раёны на тры групы ў залежнасьці ад вышыні коэфіцыенту нараджальнасьці (+ (41—47% першая група, 40—39% другая і 38—31% трэцяя), мы павінны адзначыць, што першая група найбольш інтэнсыўнай нараджальнасьці ахапляе 54 раёны з атрыманнага ліку 102, другая—19 і трэцяя—29. Гэта паказвае, што нараджальнасьць у сельскіх мясцовасьцях знаходзіцца ў досыць спрыяльных умовах, а калі правесці падлік у асобных раёнах, дык у многіх з іх яшчэ няма паніжэньня нараджальнасьці, і яны знаходзяцца ў стане ўстойлівай стабілізацыі. Да ліку гэтых раёнаў належыць Старобінскі, Любанскі і шмат іншых. На картаграме можна досыць выразна відаць інтэнсыўнасьць нараджальнасьці ў кожнай акрузе.

Асноўным дэмаграфічным фактарам, які вызначае вышыню агульнага коэфіцыенту нараджальнасьці, г. зн. адносіны ліку народжаных да ўсяго насельніцтва, зьяўляецца колькасьць у насельніцтве замужніх жанчын здольнага да дзетанараджэньня ўзросту і асабліва колькасьць замужніх жанчын больш маладога ўзросту—да 30 год, узросту з найбольш высокай фізыялёгічнай пладавітасьцю.

Значэньне колькасьці замужніх жанчын моцнага ўзросту ў насельніцтве для вышыні агульнай нараджальнасьці лёгка яскравае і арыгінальнае пацвярджаецца вельмі высокай корэляцыяй паміж вышынёй нараджальнасьці і процантам замужніх жанчын ува ўзросьце 15—29 год. Для сельскага насельніцтва 46 расійскіх губэрнь коэфіцыент корэляцыі складае $0,879 \pm 0,022$. Частковы коэфіцыент корэляцыі паміж гэтымі пераменамі, прымаючы дзіцячую сьмяротнасьць сталай, амаль не зьмяняецца, складаючы $0,867 \pm 0,025$.

Плоднасьць жанчыны ў БССР характарызуецца наступнымі данымі:

Табліца № 21.

Плоднасьць жанчыны ў БССР на 1000 жанчын ува ўзросьце 15—49 год прыходзіцца на народжаных.

Групы населішчаў	Г А Д Ы			
	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
Акр. гарады	118,5	115,6	111,0	106,0
У тым ліку г. Менск	105,7	115,1	114,4	101,7
Інш. гарады і мястэчкі	114,1	117,5	117,8	124,0
Разам па гарадск. мясцов.	121,2	121,0	118,3	113,2
Сельскія мясцовасьці	164,1	176,5	172,8	163,0
Разам па БССР	156,3	166,5	163,0	154,3

Паніжэньне плоднасьці наглядаецца ў акруговых гарадох, а ў сельскіх мясцовасьцях хістаньне яе выяўляецца ў значных лічбах, а далей па ступені паніжэньня ідуць гарады, мястэчкі, найменшая плоднасьць у акруговых гарадох, у прыватнасьці ў гор. Менску.

Досыць цікавымі могуць быць даныя па раёнах РСФСР за 1926 г.

Табліца № 22

	На 1000 насельніцтва народжаных ¹⁾		
	Усяго	Гарады	Сельскія мясцовасці
Паўночна-Усходні раён	47,6	36,6	49,3
Ленінградск. Краіна і Аўт. Карэльск. Рэсп.	37,8	28,8	41,8
Заходні раён	45,1	32,1	46,9
Цэнтральны прам. раён	41,5	33,8	44,0
Цэнтральн. Чорназемны р-н.	43,9	27,2	45,6
Вяцкі раён	53,4	43,1	54,1
Уральская краіна	55,6	51,4	56,7
Башкірская АССР	44,6	43,8	44,6
Сярэдняя-Валжанскі раён	44,2	36,9	45,1
Ніжня-Валжанскі раён	42,3	36,4	43,5
Крымская АССР	36,6	29,6	42,4
Паўночна-Каўкаск. Край	42,9	32,4	45,6
Дагестанская АССР	38,1	38,1	—

Ува ўсіх раёнах, як магчыма было чакаць, інтэнсіўнее нараджальнасць у сельскіх мясцовасцях, чым у гарадах. Найбольш інтэнсіўная нараджальнасць у Уральскім і Вяцкім раёнах, а менш у Крымскай АССР, Ленінградскай краіне і Дагестанскай АССР. Больш блізка падыходзяць да БССР паказчыкі Цэнтральна-прамысловага раёну.

Цяпер да рэчы прывесці даныя статыстыкі замежных краін, якія выяўляюць вельмі трагічны малюнак у развіцці насельніцтва Эўропы.

Нараджальнасць на 1000 чал. насельніцтва²⁾. Табліца № 23

НАЗВА КРАІН	Г А Д Ы													
	1909-12	1913	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
Польшча	38,6	—	—	—	—	—	—	—	—	34,5	33,7	32,4	32,7	
Нямеччына	29,5	27,5	20,4	15,2	13,9	14,3	20,0	25,9	25,3	22,9	21,0	20,4	20,7	
Аўстрыя	—	23,1	18,4	14,7	13,9	14,1	18,0	22,4	22,4	22,6	22,3	21,5	—	
Вугоршчына	36,1	34,5	27,5	16,8	16,0	15,4	28,7	32,1	32,0	30,9	28,4	26,3	27,7	
Бельгія	23,4	22,4	16,1	12,9	11,3	11,3	16,3	22,1	21,8	20,5	20,1	19,9	—	
Францыя	19,4	18,8	11,6	9,4	10,4	12,2	13,6	21,3	20,7	19,4	19,4	19,2	19,6	
Ангельшчына	24,7	24,1	21,9	20,9	17,8	17,7	18,5	25,5	22,4	20,4	19,7	18,8	18,3	
Шотляндцы	26,1	25,5	23,9	22,8	20,1	20,2	21,7	28,1	25,2	23,5	22,8	21,9	21,3	
Італія	32,4	31,7	30,5	24,0	19,5	18,1	21,4	31,8	30,3	30,2	29,3	—	—	
Румынія	43,1	42,1	40,5	—	—	—	—	33,7	38,8	37,5	—	36,7	—	
Швэдзія	24,5	23,2	21,6	21,2	20,9	20,3	19,9	23,6	21,4	19,6	18,8	18,1	17,5	
Норвэгія	26,2	25,5	23,7	24,4	25,3	24,8	22,6	27,0	24,4	23,0	23,0	21,8	20,1	
Данія	27,2	25,6	24,2	24,4	23,7	24,1	22,6	25,4	24,1	22,3	22,3	21,6	—	
Голяндцы	28,9	28,2	26,2	26,5	26,0	25,1	24,4	28,7	27,7	26,2	26,3	25,3	24,4	
Швейцарыя	24,7	23,1	19,6	19,1	18,6	18,7	18,7	20,9	20,8	19,6	19,4	18,8	18,4	
БССР	38,2	38,5	—	—	—	—	—	—	—	—	37,4	39,8	42,3	

Увага: па БССР весткі даны за 1908—10 г. і 1911—13 г.

¹⁾ Естественное движение населения РСФСР за 1926 г. Изд. ЦСУ РСФСР М. 1928 г.

²⁾ Kwartalnik statystyczny. Warszawa, 1927.

Пачынаючы з XIX стагоддзя ў краінах буржуазнай культуры нараджаецца няўхільнае зніжэнне нараджальнасці. Зьявішча, якое з пачатку мінулага стагоддзя наглядзілася ўва Францыі, нібы спецыфічнае для апошняй, стала і законамерна развівацца ўва ўсіх іншых буржуазных краінах.

З прыведзеных у табліцы даных відаць, як за Францыяй з 60-х гадоў XIX стагоддзя ідзе Швэдзія і Норвэгія, а праз дваццаць гадоў трагедыя ў нараджальнасці наглядзіцца ў Нямеччыне, Бельгіі, Ангельшчыне, Даніі і Швайцарыі. Ува ўсіх гэтых краінах 1920 год павышэнне нараджальнасці, але ўжо з 1921 г. да 1926 году зніжэння па статыстычных даных мы больш не наглядзімаем.

Прафэсіяналізацыя жаночай працы, побач з усё ўзрастаючай барацьбой за існаванне прыводзіць амаль усюды ў капіталістычных краінах да памяншэння нараджальнасці. Шматсямейнасць застае выклікае для жанчыны неабходнасць пакідаць профэсію і цалкам аддацца сям'і.

У жаночай клініцы ў Лінцы на анкету аб пажаданым ліку дзяцей жанчыны, што працуюць, далі адказы, якія даюць сярэднюю лічбу ў 1,7 дз., а незанятая працай—2, 3 дзіц. Абмежаванне ліку дзяцей жанчыны тлумачылі „жаданнем мець заробтак“¹⁾.

Глыбока навуковую цікавасць у даных умовах прадстаўляе аналіз уземаздзяення індустрыялізацыі краіны і нараджальнасці. У мэтах выяўлення гэтых абставін скарыстаем даныя аб нараджальнасці ў гарадах РСФСР. Паказчыкам індустрыялізацыі прынята: а) прадукцыя цэнтральнай прамысловасці, б) лік застрахованых рабочых, в) лік рабочых прамысловай прамысловасці—на 1000 чалавек насельніцтва ў % гарадскога насельніцтва. Увесь матар'ял згрупаваны ў тры катэгорыі па тыпу індустрыялізацыі²⁾.

Табліца № 24

ГРУПЫ РАЁНА У	Прадукцыя цэнтральнай прамысловасці на 1 чалавек насельніцтва ў тыс. рублёў за 1925-26г.	Лік застрахованых на 1000 чал. насельніцтва	Лік рабочых цэнтр. прамысловасці на 1000 ч. насельніцтва	% % гарадскога насялення	Лік нараджэнняў на 1000 чалавек насялення
I	311,5	124,5	85,8	23,6	39,70
II	60,2	51,3	20,1	14,3	35,75
III	20,5	30,6	4,9	9,4	27,42

Найбольш высокі ўзровень нараджальнасці гарадскога насельніцтва ў індустрыяльна развітых губернях і самы нізкі—у групе індустрыяльна-слабых. Коэфіцыент корэляцыі паміж рубр. I і 5 = +0,677, рубр. 3 і 5 = +0,724, сярэдняя магчымая памылка ў першым выпадку ±0,140, у другім ±0,123, г. зн. ў 6 раз ніжэй адпаведных коэфіцыентаў корэляцыі²⁾.

¹⁾ Медицинский журнал за 1928 г., т. XII.

²⁾ Статистика и народное хозяйство, в. III за 1928 г. Яголим. Рождаемость городского населения РСФСР.

Распалагаючы за 1926 год данымі аб насельніцтве па нацыянальнасьці, прывядзем коэфіцыенты нараджальнасьці за гэты год¹⁾:

Табліца № 25

	Эўроп. част. РСФСР	УССР	БССР	Усяго па СССР
Беларусы	28,2	37,7	42,8	42,0
Расійцы	44,3	31,8	17,4	43,6
Яўрэі	18,0	25,0	28,2	24,0
Палякі	22,8	36,2	35,1	33,8

Даволі значныя хістаньні нараджальнасьці народнасьцяй наглядаюцца ў Эўрапейскай частцы РСФСР, а ў УССР і БССР меншыя, асабліва сярод народнасьцяй, якія маюць у тэй ці іншай рэспубліцы асноўную аселасьць. У БССР найбольшы коэфіцыент нараджальнасьці беларусаў, затым палякаў і яўрэяў.

У БССР, параўнаўча з іншымі саюзнымі рэспублікамі высокі паказчык шматплодных родаў. Так, на 1000 родаў прыпадае шматплодных

Табліца № 26

	Г а р а д ы		Сельскія мясцовасьці	
	1925 г.	1926 г.	1925 г.	1926 г.
Б С С Р	12,4	13,6	10,9	10,4
У С С Р	—	11,0	—	11,8
Р С Ф С Р	11,1	11,0	11,1	11,1

У УССР і РСФСР больш шматплодных родаў у сельскіх мясцовасьцях, а ў БССР у гарадох, і ў той час як ў саюзных рэспубліках лік іх зьніжаецца, у гарадох БССР наглядаецца павялічэньне.

У чужаземных краінах шматплодныя роды зьяўляюцца такой-жа звычайнай зьявай, як і ў СССР.

Табліца № 27.

	На 1000 родаў шматплодных:
Данія	16,6 (1926 г.)
Ангельшчына	12,8 (1926 г.)
Нямеччына	12,8 (1925 г.)
Італія	11,8 (1926 г.)
Францыя	10,7 (1925 г.)
П. А. З. Штаты	10,6 (1925 г.)
Бэльгія	10,4 (1925 г.)

У чатырох першых краінах значна павышаны лік шматплодных родаў, асабліва ў Даніі. Па БССР, Ангельшчыне і Нямеччыне паказчык аднолькавы.

¹⁾ Естественное движение населения СССР за 1926 г. Изд. ЦСУ СССР. 1929 г.

VII. Аб народжаных няжывымі.

Проблема нараджэньня няжывых можа быць вырашана толькі ў сувязі з праблемай насельнасьці, і з гэтага пункту погляду мы ставім перад сабой задачу лічбовай характарыстыкі руху мёртванароджаных. Па БССР у сярэднім за 1924—1927 г. нараджэньне няжывых характарызуецца наступнымі данымі:

Табліца № 28.

Катэгорыя паселішча	На 1000 чал. насельніцтва	На 100 народжаных прыходзіцца народжаных няжывымі		
		Лік народжаных няжывымі	Муж.	Жан.
Акруговыя гарады	0,58	2,0	1,6	1,8
Гарады і мястэчкі	0,11	0,4	0,3	0,35
Сельскія гарадзк. насел.	0,38	1,3	1,1	1,2
Сельскія мясцовасьці	0,03	0,08	0,06	0,07
У С. С. Р.	0,09	0,24	0,19	0,22

Як відаць, на 1000 чалавек насельніцтва лік народжаных няжывых дае 0,09 выпадкаў, а на 100 народжаных 0,22. Хлопчыкаў народжаных няжывымі, як і наогул народжаных, больш.

Больш народжаных няжывымі ў акруговых гарадох (1,8 на 100 народжаных) і вельмі нізкі коэфіцыент у сельскіх мясцовасьцях (0,07). Па акруговых гарадох разьмеркаваньне народжаных няжывымі наступнае:

Табліца № 29.

Назва гарадоў	На 100 народжаных м. і ж. народжаных няжывымі														
	1923 г.			1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам	М.	Ж.	Разам
Барбруйск	1,22	0,89	1,06	5,95	2,9	4,45	1,68	1,26	1,47	1,84	1,90	1,87	1,89	1,85	1,87
Віцебск	0,33	0,43	0,38	0,66	0,57	0,62	0,62	0,99	0,80	1,22	1,60	1,40	1,68	1,49	1,58
Смоль	0,54	0,50	0,52	1,07	0,46	0,78	3,16	2,41	2,80	2,18	2,20	2,19	1,70	1,38	1,55
Менск	2,79	1,88	2,36	2,91	1,72	2,33	2,38	2,40	2,39	3,59	3,11	3,36	2,32	2,23	2,28
Магілёў	0,24	0,25	0,25	1,97	1,96	1,97	1,13	1,06	1,10	1,88	1,66	1,29	1,37	1,12	1,25
Мазыр	—	—	—	2,15	0,45	1,32	1,36	1,83	1,59	1,09	0,58	0,85	—	—	—
Ворша	0,68	0,48	0,58	—	0,26	0,13	—	0,55	0,26	0,76	0,55	0,66	0,55	0,30	0,43
Палатак	—	—	—	2,67	1,00	1,88	2,31	1,94	2,13	3,0	1,71	2,37	1,50	0,72	1,11
Разам	1,12	0,83	0,98	2,18	1,27	1,74	1,87	1,78	1,82	2,26	1,99	2,13	1,74	1,54	1,64

Пэўных тэндэнцый у бок павялічэньня альбо памяншэньня народжаных няжывымі не наглядаецца, але вялічынні па радох, хаця і зьмяняюцца, аднак, досыць устойлівы.

Па сельскіх мясцовасцях падобнай устойлівасці не наглядаецца. Табліца № 31.

Назва акруг	На 100 народжаных кожнага роду											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйская	0,07	0,04	0,06	0,12	0,11	0,12	0,11	0,06	0,09	0,02	0,01	0,01
Віцебская	0,13	0,07	0,10	0,15	0,07	0,11	0,31	0,23	0,27	0,05	0,04	0,04
Гомельская	0,02	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,13	0,08	0,10	0,12	0,15	0,15
Менская	0,04	0,02	0,03	0,16	0,11	0,14	0,14	0,20	0,17	0,15	0,10	0,10
Магілёўская	0,01	0,01	0,01	0,05	0,04	0,04	0,04	0,07	0,07	0,01	0,01	0,01
Мазырская	0,06	0,09	0,07	0,18	0,10	0,14	0,13	0,06	0,10	0,04	0,07	0,04
Аршанская	0,02	0,01	0,02	0,05	0,04	0,05	0,06	0,01	0,04	—	0,02	0,02
Полацкая	0,03	0,04	0,04	0,09	0,17	0,13	0,09	0,03	0,06	0,05	0,02	0,02
Разам	0,05	0,03	0,04	0,10	0,08	0,09	0,13	0,10	0,11	0,06	0,05	0,05

На даных аб ліку народжаных няжывымі ў сельскіх мясцовасцях яскрава адбіваецца якасць матар'ялу і непаўната запісаў. Дарэчы, заўважаны на досыць уважлівыя адносіны да запісаў народжаных жывымі. Рабіць вывады аб нараджэнні няжывых на падставе матар'ялаў за 4 гады немагчыма.

Значна павышанымі паказчыкамі характарызуецца нараджэнне няжывых у краінах Захаду. Калі не уваходзіць нават у падрабязны аналіз гэтай праблемы, магчыма з ніжэйпрыведзеных звестак адзначыць, што здароўе насельніцтва, а галоўным чынам маткі-жанчыны знаходзіцца ў лепшых умовах у СССР, чым у тых краінах, дзе павялічаны капітал, з яго эксплёатацыяй жаночай і дзіцячай працы.

Табліца № 31.

Лік народжаных няжывымі на 1000 нараджэнняў¹⁾

Бэльгія 41,3 (25)	Нямеччына 32,8 (25)	Швэдзія 24,6 (26)
Італія 39,4 (26)	Гішпанія 29,4 (26)	Данія 22,7 (26)
Францыя 36,3 (25)	П.А.З. Штаты 27,7 (25)	

VIII. Сьмяротнасць.

Сьмяротнасць насельніцтва найчасцейшым спосабам узвязваецца з агульнымі умовамі жыцця тых ці іншых груп насельніцтва і праграбу асаблівае увагі як да агульнага характару сьмяротнасці, так і да асобных прычын яе. „Станам здароўя працоўных вызначаецца вытворчасць іх працы“. Сьмяротнасць насельніцтва служыць найлепшым паказчыкам жыццяздольнасці насельніцтва і соцыяльных умоў.

¹⁾ Естеств. движ. насел. Союза СССР за 1926 г. Изд. ЦСУ СССР 1929 г.

маюць уплыў на народнае здароўе. Мы ня прыводзім тут даных аб шырокай сетцы лячэбных устаноў і дапамогі насельніцтву ў аздараўленні санітарнага быту, а толькі дамо агульную характарыстыку сьмяротнасці, галоўным чынам па больш дробных тэрыторыяльных адзінках—па асобных гарадох і раёнах.

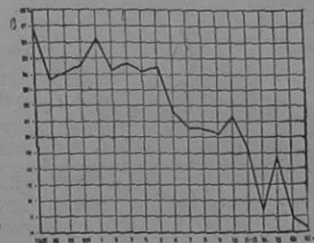
Даваенныя даныя аб сьмяротнасці могуць быць прыведзены за час з 1897 г. і прадстаўляюць паказальны шэраг моцных хістанняў розных перыяды гістарычнага жыцця БССР.

Табліца № 32.

На 1000 ч. насельніцтва памершых:

1897 г.	1898 г.	1899 г.	1900 г.	1901 г.	1902 г.	1903 г.	1904 г.	1905 г.	1906 г.
27,0	23,7	21,5	24,6	26,2	24,3	24,7	24,2	24,5	21,6
1907 г.	1908 г.	1909 г.	1910 г.	1911—1913 г.	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.	
20,6	20,5	20,5	21,3	19,3	15,3	18,7	14,9	14,2	

Гэтае значнае зніжэнне сьмяротнасці—на 50%—за трыццаць год сведчыць аб колёсальным аздараўленні быту і культуры мільённага насельніцтва БССР, якое раней жыло ў цяжкіх умовах эканамічнай і культурнай заняпаласці. З 1924 наглядаецца падзенне сьмяротнасці да 14,2%, у 1927 г. у той час як да 1910 г. ніжэй 20,5% сьмяротнасць не апускалася. Калі дадаткова да гэтага прывесці даныя па РСФСР у агульных рысах, якія даюць сьмяротнасць не апускалася. Калі дадаткова да гэтага прывесці даныя па РСФСР у агульных рысах, якія даюць сьмяротнасць не апускалася.

Дыяграма № 2.

іх за 1913 г. і 1926 гады, то атрымаем наступнае:

Табліца № 33.

Сьмяротнасць	1913 г.	1926 г.	у %	
			1913 г.	1926 г.
Ніжэй 20%	4	22	9,3	45,8
20—24%	9	21	20,9	43,7
25—29%	15	3	34,9	6,3
30 і вышэй	15	2	34,9	4,2
	43	48	100	100

З гэтых даных кожны ўбачыць вынікі ў сэнсе аздараўлення насельніцтва, вынікі, якія выявіліся ў такім вялікім зніжэнні сьмяротнасці.

Пытанне аб сьмяротнасці у БССР можа быць, акрамя таго, высветлена на асобных тыпах паселішч і галоўным чынам па

раёнах, да якіх яшчэ ня спускаўся ні адзін дасьледчык зьявішч натуральнага руху насельніцтва.

Раней за ўсё дамо сярэдня за тры гады паказчыкі сьмяротнасьці.

Табліца № 34

Памершыя ў БССР у сярэднім за 1924—1927 г.

Катэгорыя паселішчаў	На 1000 насел. кожнага роду			На 100 народжаных кожнага роду прыходзіцца дзяцей памершых да аднаго году		
	Лік памершых:			Мужчын	Жанчын	Разам
	Мужчын	Жанчын	Разам			
Акр. гарады	15,9	14,0	14,9	12,3	10,6	11,5
Інш. гарады і мястэчкі	14,2	11,8	13,0	10,9	9,0	10,0
Разам у гарадзкіх пасел.	15,2	13,0	14,1	11,7	9,9	10,8
Сельскія паселішчы	17,8	14,5	16,1	11,7	9,4	10,6
Б. С. С. Р.	17,3	14,3	15,8	11,7	9,5	10,6

У сярэднім за 1924—1927 г. сьмяротнасьць у БССР вылічаецца ў 15,8%, прычым у гарадзкіх паселішчах—ніжэй (14,1%), а ў сельскіх вышэй (16,1%).

Некаторае адхіленьне ад агульных паказальнікаў сьмяротнасьці трэба адзначыць адносна дзіцячай сьмяротнасьці, бо ў гарадох яна вышэй (10,8 на 100 народжаных дзяцей), чымся ў сельскіх мясцовасьцях (10,6), а ў акруговых гарадох яшчэ большая (11,5).

Па тыпах акруговых гарадоў (у залежнасьці ад ліку насельніцтва) сьмяротнасьць разьмяркоўваецца наступным чынам:

Акруговыя гарады БССР.

Табліца № 35

Назва катэгорыі гарадоў	На 1000 чал. насельніцтва кожнага роду лік памершых														
	1923 г.			1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
5 буйных гарадоў БССР ¹⁾	17,6	14,3	15,9	18,1	15,2	16,7	16,5	14,9	15,7	14,7	13,6	14,1	13,2	11,8	12,5
Астатнія 3 акр. гарады БССР	19,8	17,5	18,5	22,6	20,1	21,4	18,2	17,5	17,9	15,6	15,2	15,2	13,3	12,9	13,1
Разам	17,7	14,5	16,1	19,0	15,6	17,3	16,6	14,9	15,8	15,1	13,6	14,4	13,2	11,9	12,6

Ужо гэтыя даныя паказваюць на вядомую сувязь разьвіцьця сьмяротнасьці з лікам гарадоў. У буйных гарадох сьмяротнасьць ніжэй (ад 15,9% да 12,5%), а ў больш дробных—вышэй (18,5% да 13,1%), пры гэтым як у адным, так і ў другім выпадку сьмяротнасьць хлопчыкаў вышэй; апрача таго, ува ўсіх тыпах паселішчаў агульная сьмяротнасьць памяншаецца.

¹⁾ Віцебск, Менск, Магілёў, Гомель, Бабруйск.

Па акруговых гарадох лік памершых характарызуецца досыць зьмяняльнымі лічбамі.

Табліца № 36.

Акруговыя гарады.

Назва гарадоў	На 1000 чал. насельніцтва кожнага роду лік памершых											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйск	16,8	15,8	16,3	16,9	16,7	16,8	13,5	15,7	14,4	11,1	12,9	11,9
Віцебск	19,3	14,2	16,7	15,7	13,1	14,4	13,8	12,5	13,1	13,3	11,2	12,3
Гомель	19,5	15,2	17,3	17,0	14,2	15,6	15,8	13,3	14,5	13,8	11,5	12,6
Менск	19,1	15,1	17,1	16,5	15,1	15,8	16,5	13,7	15,1	13,8	11,9	12,85
Магілёў	16,0	15,9	15,9	16,2	15,2	15,7	13,8	13,0	13,4	12,5	12,2	12,4
Мазыр	25,4	22,0	23,6	19,2	18,6	18,9	15,7	13,7	14,6	20,7	12,5	16,5
Ворша	16,1	17,2	16,6	13,4	12,0	12,7	15,5	14,0	14,8	11,8	11,5	11,6
Полацк	26,4	21,2	23,9	22,1	22,0	22,0	15,6	16,8	16,2	12,0	14,5	13,1
Разам	19,0	15,6	17,3	16,6	14,9	15,8	15,1	13,6	14,4	13,2	11,9	12,6

Без аналізу інтэнсыўнасьці адзначым, што тэмп зьніжэньня сьмяротнасьці, які наглядаецца ўва ўсіх гарадох, ёсьць сыстэматычнае зьніжэньне, за выключэньнем Мазыра, дзе наглядаецца хістаньне.

Па іншых гарадзкіх паселішчах памершыя разьмяркоўваюцца так:

Табліца № 37.

Гарады БССР (без акруговых гарадоў).

Назва гарадоў	На 1000 чал. насельніцтва кожнага роду лік памершых											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Барысаў	21,4	16,5	18,8	20,3	19,4	19,9	16,8	13,9	15,4	15,4	15,8	15,6
Быцаў	10,6	9,5	10,0	13,1	14,8	13,9	11,7	9,5	10,7	14,4	11,6	13,0
Ветка	16,4	12,7	14,4	8,6	14,4	11,6	13,0	9,2	11,0	13,2	11,7	12,4
Горкі	10,7	6,3	8,6	8,3	8,4	8,3	4,3	6,5	5,3	3,7	4,2	3,9
Гарадок	9,2	4,7	6,9	17,7	12,5	15,0	14,9	11,0	12,9	11,9	10,7	11,3
Добруш	22,6	18,0	20,2	23,3	16,7	19,8	20,8	12,3	16,4	23,1	19,4	21,1
Дуброўна	21,2	19,4	20,2	26,7	20,5	23,4	16,4	9,7	12,9	16,3	8,8	12,4
Жлобін	11,7	10,6	11,1	12,6	11,6	12,1	11,0	11,6	11,3	12,3	8,8	10,5
Камарнавічы	9,0	5,3	7,2	8,7	6,1	7,4	10,7	11,9	11,3	7,9	8,4	8,1
Кімавічы	14,9	9,7	12,2	26,1	23,5	24,8	24,1	14,1	19,0	18,3	13,1	15,7
Лепель	14,6	14,0	14,3	13,1	17,1	14,8	10,4	16,3	12,9	7,1	9,4	7,9
Амсьціслаў	19,4	16,6	17,9	21,4	18,2	19,8	14,2	12,6	13,4	12,6	12,3	12,4
Петрыкаў	17,8	18,7	18,3	19,0	13,7	17,0	20,5	14,6	17,2	24,1	11,7	17,2
Рэчыца	12,6	7,0	9,7	15,0	12,8	13,9	14,8	12,3	13,5	14,1	12,3	13,2
Рагачаў	14,7	11,2	13,0	11,7	12,3	12,0	10,9	11,1	11,0	12,3	8,8	10,6
Сянно	9,6	11,5	10,6	10,3	7,2	8,6	17,7	9,4	13,1	18,2	7,2	12,0
Слуцк	15,2	15,2	15,2	19,4	16,2	17,9	13,1	12,4	12,8	10,8	12,7	11,7
Чавусы	14,7	7,1	10,7	14,7	15,9	15,3	16,0	12,8	14,5	15,4	14,9	15,2
Чэрвень	18,2	21,6	19,9	16,7	18,7	17,7	20,3	21,3	20,8	9,8	11,3	10,5
Чэрыкаў	14,0	13,3	13,7	19,9	13,7	16,7	16,7	12,3	14,8	10,6	8,7	9,7
Шклоў	15,5	8,5	11,7	8,0	10,1	9,1	12,1	10,1	1,10	16,6	15,5	16,0
Разам	15,3	12,2	13,7	16,3	14,8	15,6	14,4	12,1	13,2	13,4	11,8	12,6

Рабіць аналіз прыведзеных лічбаў, якія выяўляюць гэтак разкае хістаньне, зьяўляецца несваячасовым, з прычыны нязначнасьці пэры-

оду нашага нагляданья. Аднак адзначым, што сьмяротнасьць амаль у ва ўсіх гарадзкіх паселішчах памяншаецца і калі па некаторых гара- ма тар'ялу з аднаго боку і характарам міграцыйных процэсаў — з дру- гога; апошні-ж цяжка выявіць.

Сьмяротнасьць у мястэчках.
Мястэчкі.

Табліца № 39

Назва акруг	На 1000 чал. насельніцтва кожнага роду лік памершых											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйская . . .	14,6	9,9	12,2	16,0	14,8	15,4	16,0	10,7	13,3	10,2	9,2	9,7
Віцебская . . .	15,3	10,0	12,5	16,1	11,4	13,6	12,9	12,3	12,6	13,6	9,2	11,3
Гомельская . . .	12,7	10,9	11,8	15,5	12,5	13,9	10,0	8,2	9,1	10,2	8,9	9,5
Менская . . .	12,4	9,6	11,0	12,6	12,5	12,6	13,6	10,9	12,3	14,5	10,3	12,4
Магілёўская . . .	11,0	7,9	2,4	14,3	13,0	13,6	14,1	9,3	11,6	12,9	9,9	11,4
Мазырская . . .	12,9	10,0	11,4	11,1	9,0	10,1	17,2	12,9	15,0	15,5	10,9	13,1
Аршанская . . .	12,9	8,5	10,6	13,6	13,3	13,4	15,1	10,9	13,0	13,2	12,3	12,4
Полацкая . . .	14,0	7,8	10,8	18,5	19,7	19,1	20,1	10,2	15,0	7,2	9,7	7,6
Разам . . .	12,9	9,4	11,1	14,2	13,0	13,6	14,3	10,5	12,4	12,6	10,0	11,3

Сьмяротнасьць у мястэчках Полацкай і Віцебскай акругі значна ніжэй адсярэдніх коэфіцыентаў. Агульнае зьніжэньне сьмяротнасьці на- глядаецца і ў мястэчках, але хістаньне вялічын сьмяротнасьці ёсьць за кожны год.

Па сельскіх мясцовасьцях сьмяротнасьць паказваецца па акру- гах, а потым па раёнах:

Сельскія мясцовасьці.

Табліца № 40

Назва акруг	На 1000 чал. насельніцтва кожнага роду лік памершых											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйская . . .	18,1	15,2	16,6	21,9	18,7	20,3	18,1	15,1	16,5	18,9	15,6	17,2
Віцебская . . .	16,8	13,3	15,0	21,8	18,3	20,0	15,4	12,2	13,8	14,4	11,3	12,8
Гомельская . . .	15,4	12,6	14,0	18,1	15,4	16,7	15,2	11,8	13,5	14,0	11,6	12,1
Менская . . .	20,6	17,3	18,9	21,9	18,5	20,1	19,1	15,9	17,5	18,6	15,2	16,3
Магілёўская . . .	13,5	10,5	11,9	20,5	16,7	18,7	16,4	12,5	14,3	15,7	12,3	13,8
Мазырская . . .	17,4	14,4	15,8	19,9	17,0	18,4	16,8	14,2	15,5	15,9	13,5	14,1
Аршанская . . .	18,1	14,4	16,2	22,0	18,3	20,1	16,3	12,8	14,5	15,9	12,1	14,0
Полацкая . . .	14,8	12,3	13,5	23,4	19,4	21,3	16,9	13,9	15,4	14,1	11,5	13,3
Разам . . .	16,9	15,2	15,6	21,2	17,7	19,4	16,9	13,6	15,2	16,3	13,0	14,6

У сельскіх мясцовасьцях павышаная сьмяротнасьць наглядзецца ў Бабруйскай і Менскай акругах. Асноўная тэндэнцыя зьніжэньня сьмяротнасьці не заўважаецца з 1925 г. Гэты год характарызуецца па- вышаным коэфіцыентам сьмяротнасьці.

Без далейшага паглыбленага аналізу складу памершых, што зьяв- ляецца асобнай тэмай, прывядзем параённыя коэфіцыенты сьмярот- насьці:

Табліца № 40.

Памершыя ў БССР (у сельскіх мясцовасьцях).

На 100 чалавек насяленьня (кожнага роду) памершых

РАЁНЫ

РАЁНЫ	На 100 чалавек насяленьня (кожнага роду) памершых											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйская акр.	19,0	15,9	17,4	23,8	18,1	20,9	19,7	16,2	18,1	19,3	16,2	17,7
Бабруйскі	20,7	20,4	20,5	19,5	17,8	18,7	21,0	17,5	19,2	19,1	16,4	17,7
Гомельскі	12,9	10,1	11,5	18,6	15,6	17,1	15,5	12,0	13,7	16,0	13,6	14,3
Кобрынскі	19,6	18,1	18,8	22,5	17,5	20,0	19,3	15,1	17,2	20,2	17,7	18,9
Магілёўскі	24,2	21,0	22,6	23,2	20,3	21,7	16,9	14,3	15,6	12,3	13,8	14,5
Мінскі	19,3	16,0	17,6	22,5	21,8	22,1	21,2	17,6	19,3	19,9	16,8	18,8
Пінскі	21,6	18,9	20,2	20,2	18,3	19,3	14,6	13,6	14,1	13,8	11,8	12,8
Слуцкі	16,3	13,1	14,7	18,1	15,5	16,8	15,7	55,0	15,3	17,8	13,1	15,4
Слуцкі	13,3	11,6	12,4	18,8	15,0	16,8	15,2	12,8	13,9	19,4	14,4	16,8
Слуцкі	22,4	15,9	19,1	19,4	14,5	16,9	17,2	11,5	14,3	19,2	14,7	16,9
Слуцкі	18,9	15,0	16,9	28,3	24,9	26,6	20,6	18,1	19,3	16,8	14,1	15,4
Слуцкі	15,2	13,2	14,2	23,9	23,3	23,7	21,4	16,2	18,7	17,8	14,7	16,2
Слуцкі	21,1	17,5	19,3	26,7	24,0	25,3	16,7	15,5	16,1	17,4	15,9	16,6
Разам	18,1	15,3	16,6	22,0	18,7	20,3	18,1	15,1	16,6	18,9	15,6	17,2
Віцебская акр.	15,5	11,4	13,4	26,0	23,4	24,7	17,7	15,1	16,3	16,1	12,3	14,1
Віцебскі	17,4	14,7	16,0	16,9	13,9	15,4	14,4	10,7	12,5	12,3	10,3	11,3
Высачанскі	19,9	15,5	17,6	22,4	19,6	21,0	18,3	12,6	15,4	14,1	11,4	12,7
Гарлацкі	16,0	12,3	14,1	20,3	17,7	19,0	11,6	9,0	10,2	10,7	7,5	9,0
Кастрычанскі	17,9	14,7	16,3	24,7	21,9	23,2	11,1	11,1	11,1	14,0	9,9	11,9
Львоньскі	14,1	12,2	13,2	24,0	17,4	20,6	12,0	9,3	10,6	14,0	9,1	11,5
Мажанскі	16,3	13,1	14,7	21,5	15,4	18,4	16,5	13,2	14,8	17,0	14,0	15,4
Слуцкі	12,9	11,4	12,2	22,1	16,8	19,4	66,5	13,5	15,0	14,9	12,4	13,6
Слуцкі	16,2	12,0	14,1	21,8	21,0	21,4	15,8	12,6	14,2	15,2	12,4	13,8
Слуцкі	16,7	14,0	15,3	20,8	18,1	19,4	18,4	13,3	15,8	16,8	13,4	15,0
Слуцкі	25,6	16,9	21,1	33,0	25,2	28,0	20,6	17,9	19,2	17,4	14,1	15,7
Разам	16,8	13,4	15,1	21,9	18,4	20,1	15,5	12,3	13,9	14,4	11,3	12,8

Працяг табл. № 40.
На 100 чалавек насялення (кожнага роду)
па м е р ш ы х

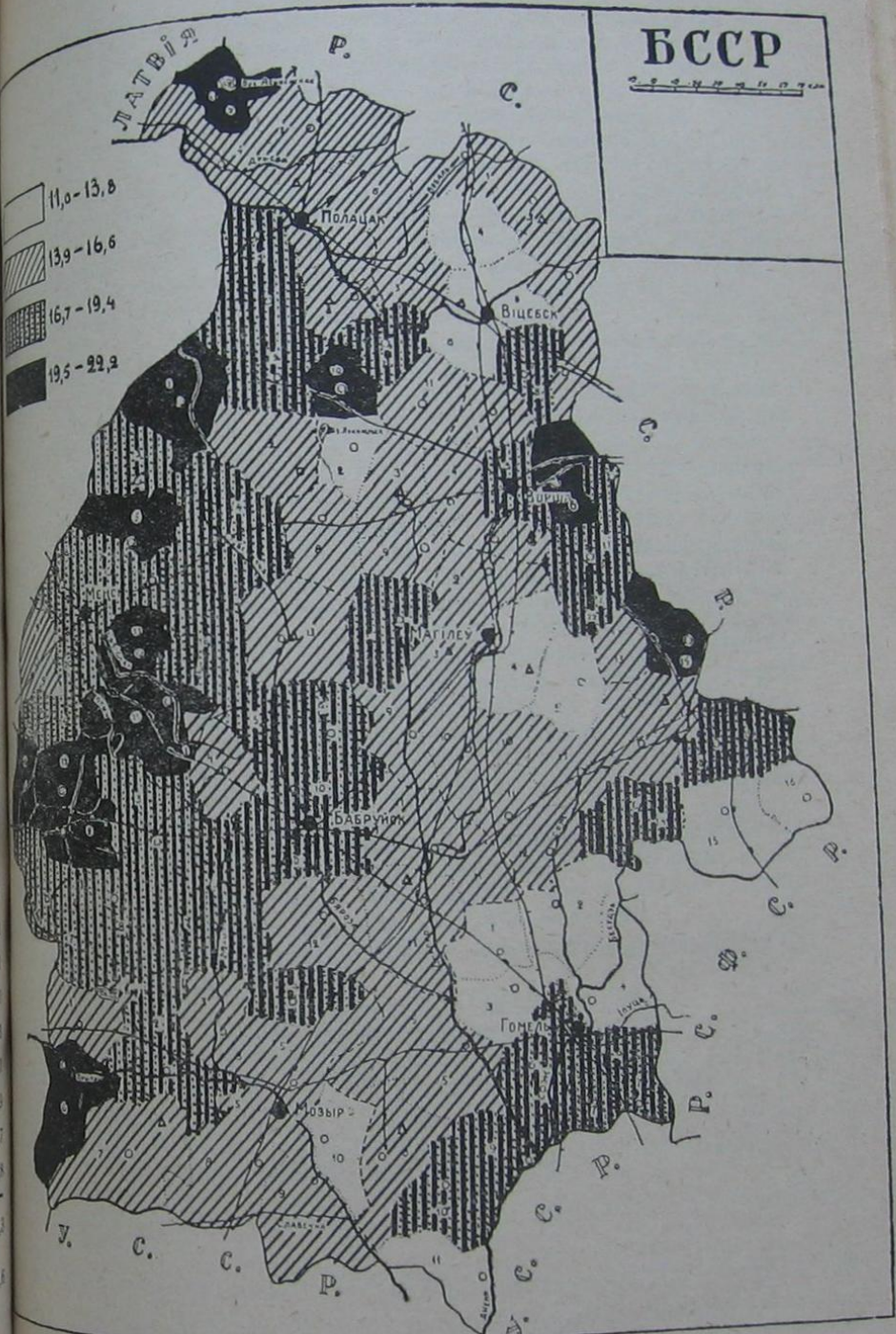
РАЁНЫ	На 100 чалавек насялення (кожнага роду) па м е р ш ы х											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Гомельская акр.												
Брагінскі	18,9	13,4	16,1	21,1	18,4	19,8	16,6	13,8	15,2	18,9	16,2	17,6
Веткаўскі	12,0	10,8	11,4	15,0	12,2	13,5	13,9	10,2	11,9	13,8	11,4	12,6
Гомельскі	19,6	16,5	18,0	22,0	18,6	20,2	19,1	15,1	17,1	16,3	14,3	15,3
Камарынскі	4,8	4,9	4,8	18,1	16,0	17,0	13,2	8,8	10,9	12,5	9,7	11,1
Лоеўскі	18,1	15,2	16,6	21,7	17,2	19,4	17,8	14,8	16,3	16,7	14,1	15,4
Рэчыцкі	17,2	13,3	15,2	20,3	17,8	19,1	14,4	11,9	13,1	12,8	10,5	11,8
Церахоўскі	20,1	16,8	18,4	20,5	17,8	17,1	20,7	15,0	17,7	20,7	16,8	18,7
Уваравіцкі	11,5	9,3	10,4	17,4	13,0	15,6	12,7	8,7	10,7	13,3	10,5	11,9
Хойніцкі	13,7	12,7	13,2	16,4	16,8	16,6	15,2	12,7	14,0	16,1	12,7	14,4
Чачэрскі	9,8	7,1	8,5	6,8	5,8	6,3	7,7	5,4	6,5	7,6	6,2	6,9
Буда-Кашал	15,7	11,1	13,3	15,3	12,3	13,7	11,5	9,8	10,6	14,7	12,2	13,4
Разам	15,4	12,6	14,0	18,1	15,4	16,7	15,2	11,8	13,5	14,9	12,4	13,6
Менская акр.												
Бягомльскі	20,3	15,4	17,8	23,8	19,4	21,6	19,3	16,8	18,0	23,1	19,0	21,0
Бярэзінскі	16,5	14,3	15,4	17,6	14,0	15,7	16,6	12,5	14,5	16,9	12,7	14,9
Барысаўскі	22,7	18,8	20,7	21,9	18,9	20,4	16,5	12,9	14,7	17,0	12,4	14,7
Грэскі	22,3	19,6	20,9	29,3	27,5	28,3	23,2	18,5	20,8	22,6	17,0	19,8
Заслаўскі	24,2	19,9	22,0	20,1	17,7	18,9	18,9	14,9	16,9	16,9	14,6	15,7
Койданаўскі	18,2	16,7	17,4	16,9	12,9	14,9	14,3	14,1	14,2	16,4	15,8	16,1
Капыльскі	26,9	21,9	24,3	20,3	18,8	19,5	20,8	19,1	20,0	19,2	14,4	16,8
Лагойскі	23,4	19,8	21,6	23,8	19,7	21,7	18,5	15,6	17,0	21,2	17,2	19,1
Астр.-Гарадзецкі	19,1	17,2	18,1	25,3	19,5	22,4	20,5	15,6	18,0	19,2	15,4	17,3
Плешчаніцкі	20,5	14,8	17,6	17,4	15,4	16,4	19,3	15,7	17,5	19,4	14,6	17,0
Пухавіцкі	23,8	22,6	23,2	27,6	23,8	25,7	19,4	12,3	17,3	19,5	16,9	18,2
Самахвалаўскі	20,2	16,9	18,5	19,6	16,9	18,2	18,9	17,5	18,2	18,6	15,5	17,0
Сьвіслацкі	23,5	20,1	21,8	26,0	21,0	23,4	25,5	21,2	23,3	18,7	18,8	18,7
Смялявіцкі	20,3	16,7	18,5	24,1	21,7	22,9	17,3	15,5	16,4	16,9	12,8	14,6
Узьдзенскі	19,0	13,7	16,3	19,7	17,0	18,3	22,9	18,7	20,7	18,8	17,8	18,3
Халопеніцкі	12,1	9,2	10,6	18,6	14,0	16,3	19,8	14,4	17,1	17,6	13,2	15,7
Чэрвенскі	18,3	15,7	17,0	24,4	18,6	21,5	18,1	14,6	16,3	18,2	13,8	15,9
Па-зараён. с.-с.	—	—	—	2,5	4,5	3,5	13,9	8,8	11,3	12,5	9,0	10,6
Разам	20,7	17,3	18,9	21,9	18,5	20,2	19,2	15,8	17,5	18,7	15,2	16,9

Працяг табл. № 40.
На 100 чалавек насялення (кожнага роду)
па м е р ш ы х

РАЁНЫ	На 100 чалавек насялення (кожнага роду) па м е р ш ы х											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Мазырская акр.												
Мазырска-Сілавіцкі	17,0	11,8	14,3	23,0	19,9	21,4	19,0	15,3	17,1	19,3	15,8	17,5
Сілавіцкі	11,2	9,9	10,5	21,0	18,1	19,5	18,4	14,9	16,7	17,9	12,5	15,1
Сілавіцкі	9,0	8,7	8,8	16,4	13,1	14,7	12,8	11,3	12,1	17,0	13,4	15,1
Сілавіцкі	15,6	12,0	13,7	27,2	22,5	24,7	17,4	13,1	15,1	15,5	12,6	13,9
Сілавіцкі	14,4	11,6	13,0	21,5	18,2	19,8	14,8	11,1	12,9	19,6	15,7	17,6
Сілавіцкі	12,8	9,7	11,2	14,6	11,5	13,0	15,5	11,8	13,6	13,4	10,1	11,7
Сілавіцкі	19,5	12,7	15,9	25,5	18,8	21,9	28,0	14,1	18,2	18,2	13,0	15,4
Сілавіцкі	16,4	14,5	15,4	17,6	15,8	16,7	15,1	11,9	13,5	12,4	11,5	11,9
Сілавіцкі	10,3	8,2	9,2	17,0	13,2	15,1	11,7	8,4	10,0	12,0	11,0	11,5
Сілавіцкі	14,0	10,4	12,1	18,5	14,2	16,3	17,2	13,2	15,2	16,1	13,8	14,9
Сілавіцкі	10,0	9,8	9,9	27,2	21,3	24,1	16,1	12,6	14,3	14,8	12,5	12,6
Сілавіцкі	11,3	9,8	10,5	16,7	13,6	15,0	19,2	12,3	15,5	13,9	11,1	12,4
Сілавіцкі	13,8	9,7	11,7	17,3	16,2	16,7	12,7	9,4	11,0	11,7	9,5	10,5
Сілавіцкі	10,4	8,2	9,2	24,1	17,4	20,6	28,8	15,5	18,1	15,6	11,7	13,6
Сілавіцкі	11,3	10,3	12,7	17,9	14,1	15,9	12,1	13,0	12,5	15,4	11,8	13,5
Сілавіцкі	14,9	11,3	12,8	22,1	18,2	20,1	16,0	11,9	13,9	17,5	10,3	13,8
Разам	13,5	10,5	11,9	20,5	16,7	18,5	16,3	12,5	14,4	15,7	12,3	15,9
Мазырская акр.												
Мазырска-Сілавіцкі	18,2	14,6	16,4	17,6	17,2	17,4	13,6	15,4	14,5	14,6	15,4	15,0
Сілавіцкі	15,0	12,1	13,5	18,8	16,5	17,6	17,8	15,1	16,5	14,7	11,6	13,1
Сілавіцкі	17,7	15,7	16,7	22,7	16,1	19,3	15,2	12,3	13,7	15,1	14,1	14,6
Сілавіцкі	16,1	13,3	14,7	16,5	16,7	16,6	19,5	14,2	16,8	15,1	14,8	15,0
Сілавіцкі	20,3	16,2	18,3	23,1	20,1	21,6	12,2	10,6	11,4	14,2	11,2	12,7
Сілавіцкі	11,8	8,9	10,3	17,8	15,9	16,8	14,9	11,2	13,0	20,0	14,6	17,3
Сілавіцкі	14,1	11,3	12,7	22,6	19,8	21,2	20,2	19,2	19,7	17,2	16,8	17,0
Сілавіцкі	24,8	20,9	22,8	21,7	18,8	20,2	18,1	16,4	17,2	15,6	12,4	14,0
Сілавіцкі	23,7	22,0	22,9	18,4	15,5	16,9	25,7	19,8	22,7	19,4	14,8	17,1
Сілавіцкі	13,2	10,6	12,0	19,0	13,0	15,9	12,4	8,2	10,3	12,8	11,6	12,1
Разам	17,4	14,4	15,9	20,0	17,1	18,5	16,9	14,2	15,5	15,9	13,2	14,7

Працяг табл. № 40
На 100 чалавек насяленьня (кожнага роду)
памершых

РАЁНЫ	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Аршанская акр.												
Багушэўскі	21,2	17,3	19,7	19,7	18,2	18,9	15,4	10,8	13,0	13,8	10,3	12,1
Горацкі	17,6	13,5	12,4	21,5	19,0	20,2	17,1	14,1	15,5	17,1	14,0	15,6
Дрыбінскі	22,6	20,1	21,3	22,5	17,8	20,1	16,4	14,2	15,3	18,4	13,1	15,8
Дубровенскі	21,7	19,1	21,8	31,9	25,9	28,8	20,1	14,2	17,0	18,1	14,0	16,1
Копыскі	19,3	15,7	17,4	19,6	15,8	17,6	16,3	13,1	14,6	17,1	15,1	16,1
Коханаўскі	15,5	12,6	14,0	18,5	16,2	17,3	14,7	11,6	13,0	13,9	9,8	11,6
Круглянскі	15,8	9,5	11,0	19,8	15,2	17,4	16,3	13,0	14,6	14,9	11,5	13,2
Крупскі	13,3	10,8	11,9	17,2	16,0	16,6	15,0	12,0	13,4	15,5	13,7	14,6
Ляднянскі	23,0	18,1	20,4	24,5	19,0	21,7	17,3	15,0	16,0	17,9	12,0	14,0
Амсьціслаўскі	20,6	17,3	20,5	29,0	23,3	26,0	15,6	14,3	14,9	21,8	14,8	18,3
Аршанскі	23,9	17,3	20,5	23,3	18,5	20,8	17,5	11,7	14,5	16,2	10,3	13,2
Расьнянскі	51,0	13,2	14,1	20,1	19,0	19,6	17,4	14,0	15,6	15,2	12,9	14,0
Талачынскі	1,9	9,1	10,4	23,2	18,4	20,7	15,8	12,4	14,0	13,0	9,1	11,0
Чарэйскі	11,1	9,5	10,2	15,3	12,9	14,1	13,6	11,4	12,5	10,9	10,2	10,6
Разам	18,0	14,5	16,2	22,2	18,4	20,2	16,3	12,9	15,6	15,9	12,1	14,0
Полацкая акр.												
Ветрынскі	20,4	15,5	17,9	24,6	20,8	22,7	16,4	14,7	15,5	14,5	10,8	12,1
Вальнецкі	8,7	6,8	7,7	25,2	19,8	22,4	16,9	12,6	14,7	14,4	9,9	12,1
Дрысенскі	12,8	8,7	10,8	21,2	16,3	18,7	17,0	12,7	14,7	12,6	9,7	11,1
Лепельскі	19,3	16,3	17,8	24,2	17,6	20,8	19,1	15,3	17,2	15,0	11,2	13,1
Асьвейскі	23,1	19,1	21,0	32,6	25,5	29,0	18,2	15,7	16,9	17,7	11,1	14,4
Полацкі	13,6	13,1	13,3	21,1	18,4	19,8	14,9	13,6	14,3	13,5	11,0	12,3
Рассонскі	12,7	10,8	11,8	21,2	19,3	20,2	14,3	11,8	13,0	13,2	10,7	11,9
Вульскі	12,2	9,6	10,9	23,0	18,1	20,5	14,9	10,5	12,6	17,5	12,0	14,7
Вушацкі	13,1	10,7	11,8	23,1	20,7	21,9	22,4	18,7	20,5	18,0	15,6	16,8
Разам	14,9	12,3	13,5	23,5	14,4	21,4	17,0	14,0	15,5	14,1	11,5	13,3
Б. С. С. Р. (сел. мясцовасьці)	16,9	15,2	15,6	21,2	17,7	19,4	16,9	13,6	15,2	16,3	13,0	14,6

Настолькі дробнае дзяленьне, як раён, уваходзіць у якасьці вывучэння па катэгорыях натуральнага руху насельніцтва у гэтых раз і дзеля гэтага коэфіцыент у некаторых выпадках, магчыма, мае значна адрознівацца ад сярэдніх паказальнікаў. Але за 4 гады вялікага ўжо выраўніваюцца і на падставе іх магчыма даць некаторыя высновы. У разьмеркаваньні сьмяротнасьці, як і іншых зьявішч натуральнага руху насельніцтва, наглядаецца таксама стрататасць і разьмернасьць раёнаў па ўсёй БССР у залежнасьці ад ступені інтэнсыўнасьці сьмяротнасьці. Найбольшыя коэфіцыенты па некаторых раёнах Менскай (14), Бабруйскай (10) і Мазырскай акругі (5); сярэднія, асабліва найбольш спрыяльныя коэфіцыенты зьніжэньня ёсьць па гэтых акругах. Хістаньне коэфіцыентаў сьмяротнасьці ўва ўсіх раёнах Беларусі—ад 21,0% да 10,5% і нават ад 8,5% да 6,9% ў 1927 г., найбольш яскрава відна гэта на картаграме.

Маючы даныя перапісу, прывядзем паказчыкі сьмяротнасьці за кожны год па ўзросту. (Гл. табл. № 41 на стар. 125 і 126). Як відаць з супастаўленьня сьмяротнасьці па гарадох і сельскіх мясцовасьцях, у гарадох сьмяротнасьць перавышае ўва ўзросьце да 39 году, а далей—да 39 год ніжэй у сельскіх мясцовасьцях. З 40 год і вышэй зноў коэфіцыент гарадской сьмяротнасьці вышэйшы ад сельскай. Так яскрава выражаная розьніца паказвае на менш спягадныя ўмовы жыцця для дзяцей да 1 году і асоб вышэй сярэдняга ўзросту (да стагоддзя). Надта цяжка растлумачыць павышаную сьмяротнасьць дзяцей у гарадох, дзе шмат устаноў па ахове дзяцей, і гэта пытаньне падлягае дэтальнаму вывучэньню з боку дактароў і соцыяльных гігіеністых.

Прыведзеныя намі агульныя паказчыкі сьмяротнасьці ў мэтах параўнаньня інтэнсыўнасьці сьмяротнасьці ў розных групах насельніцтва ня могуць быць прызнаны ў поўнай меры надзейнымі і вартымі, як агульная мера разрозьненых зьвестак у адной краіне пры ўмове аднолькавага ўзроставага складу насельніцтва параўнаных перыядаў. Ставіцца не адзін раз пытаньне аб пабудове коэфіцыентаў сьмяротнасьці з элімінаваньнем узроставых груп шляхам прывядзеньня іх у параўнальных масах насяленьня да аднаго роўню—гэтага стандарту (standart population). Атрыманыя такім чынам вялікія сьмяротнасьці пры аднолькавым узроставым складзе насельніцтва ўраза адрозніваецца ад простых. Мы ў БССР іх ня вылічваем, лічачы іх адстаткова яшчэ назапасенымі даныя за апошнія гады.

Сьмяротнасьць па раёнах РСФСР адзначаецца вялікімі паказчыкамі мінімуму і максимуму.

Весткі аб памершых у БССР за 1926 год. Табліца 41.

Катэгорыя	Лік памершых на 1000 чал. насельніцтва кожнай узроставай групы і роду																				
	Малодшыя ад году			1—4 л.			5—9 л.			10—14 л.			15—19 л.			20—24 л.			25—29 л.		
	х.	д.	Разам	х.	д.	Разам	х.	д.	Разам	м.	д.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Беларусія	134,2	107,7	121,2	19,4	17,8	18,6	4,1	4,5	4,3	2,3	2,4	2,3	4,1	3,0	3,5	4,4	4,1	4,3	6,2	5,2	5,7
РСФСР	135,5	103,4	119,7	27,8	24,2	26,0	6,1	5,3	5,7	2,5	2,7	2,6	3,4	3,2	3,3	5,8	5,5	5,6	5,7	6,3	6,0
БССР	135,3	104,0	119,9	26,7	23,3	25,0	5,9	5,2	5,5	2,4	2,7	2,5	3,5	3,2	3,3	5,3	5,2	5,3	5,8	6,1	5,9

Весткі аб памершых у БССР за 1926 год.

Лік памершых на 1000 чал. насельн. кожнай узроставай групы і роду

30—39 л.			40—49 л.			50—59 л.			60—69 л.			70 і больш			невяломых		
м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
6,5	5,5	6,0	7,6	9,2	10,9	19,0	12,6	15,5	33,3	21,9	27,0	76,7	65,9	70,7	88,9	257,3	132,2
6,2	6,7	6,5	8,8	7,4	8,1	16,5	10,4	13,2	27,8	21,6	24,7	77,3	66,9	72,0	139,5	157,9	143,4
6,3	6,5	6,4	9,2	7,4	8,3	16,8	10,8	13,6	28,7	21,7	25,1	77,2	66,7	71,8	120,1	178,7	140,3

Табліца № 42.

На 1000 насельніцтва памершых.

	Усяго	Гарады	Сельскія мясцо-васцы
Паўночна-Усходні раён	24,2	21,6	24,5
Ленінградскі Край і Кар. А. Р.	18,6	15,2	19,9
Заходні раён	20,7	16,3	21,3
Цэнтральна-Прамысловы р.	19,0	15,9	20,0
Цэнт.-Чорназ. р.	22,3	15,4	23,0
Вяцкі раён	29,7	22,8	30,2
Уральскі край	27,3	26,6	27,5
Башкірская АССР	16,2	20,8	15,7
Сярэдняя-Валжанскі раён	21,8	20,8	21,9
Ніжняя-Валжанскі раён	19,2	20,3	19,0
Крымская АССР	13,2	15,7	11,1
Паўночна-Каўкаскі Край	17,8	15,9	18,2
Дагестан	18,9	18,9	—

Да раёнаў максымальнай смяротнасці належыць Вяцкі, Уральскі, Паўночна-Заходні, паказчыкі якіх у паўтара разы перавышаюць паказчыкі БССР. Да БССР блізка паказчыкі смяротнасці Каракаўскай АССР, у астатніх раёнах смяротнасць значна вышэйшая, чым у БССР.

Адсюль выцякае, што ў БССР наглядаецца найўнясць асабліва спягадных здароўю насельніцтва ўмоў, падробны аналіз якіх належаць зрабіць у наступных работах.

У дадатак да зьмешчанага вышэй прывядзем даныя замежных статыстыкі:

Табліца № 43.

На 1000 чал. насельніцтва памершых.

Назва краін	1909	1912	1913	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925
	Польшча	26,6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19,1	17,8	18,1
Нямеччына	16,6	15,0	21,4	19,2	20,5	24,7	24,7	15,6	15,1	13,3	14,4	13,9	12,2	11,9
Аўстрыя	—	17,8	20,9	20,4	22,4	26,1	20,3	19,0	16,9	17,4	15,3	14,8	—	—
Вянгрыя	24,3	23,5	29,3	21,0	20,7	25,9	20,7	22,2	21,3	21,6	19,2	20,1	16,9	—
Бельгія	15,7	14,6	13,1	13,1	16,3	20,8	15,0	13,8	13,8	14,2	13,3	13,0	—	—
Францыя	18,7	17,8	26,5	24,3	21,8	29,0	19,9	17,2	17,7	17,6	17,0	17,3	18,1	—
Ангельшчына	14,0	13,8	15,7	14,4	14,4	17,6	13,7	12,4	12,1	12,8	11,6	12,2	12,1	—
Шотляндыя	15,0	15,5	17,1	14,6	14,3	16,0	15,4	14,0	13,6	14,9	12,9	14,4	13,4	—
Італія	19,8	17,9	20,4	19,7	19,2	31,6	18,8	18,8	17,4	17,7	16,6	—	—	—
Румынія	24,7	25,1	24,5	—	—	—	—	25,9	23,3	23,0	—	26,6	—	—
Швадцыя	13,9	13,7	14,7	13,6	13,4	17,9	14,5	13,3	12,4	12,8	11,4	12,0	11,7	—
Норвегія	13,5	13,2	13,3	13,8	13,5	17,0	13,8	12,8	11,4	12,0	11,5	11,2	11,0	—
Данія	13,1	12,5	12,8	13,4	13,2	13,0	13,0	12,9	11,1	11,9	11,3	11,1	—	—
Голандыя	14,2	12,3	12,4	12,9	13,1	17,4	13,3	12,3	11,4	11,8	10,1	9,9	9,9	—
Швайцарыя	15,3	14,3	13,4	13,1	13,8	19,4	14,2	14,4	12,7	12,9	11,8	12,5	12,2	—
Б. С. С. Р.	20,7	19,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13,3	15,3

Увага: па БССР весткі дадзены за 1908—1911 гг. і 1911—13 гг.

Зьменнасьць коэфіцыентаў смяротнасці магчыма падзяліць на тры перыяды, сярод якіх адзначаюцца выключныя хістаньні ў бок павышэньня ў 1915—1918 гадох, а далей наглядаецца зьніжэньне смяротнасці.

Прывядзем яшчэ даныя аб смяротнасці па розных гарадох¹⁾:

Табліца № 44.

Лік памершых на 1000 чал. насельніцтва ў 1926 г.

1. Менск	15,1	11.	Пітзбург	13,4	21.	Нью-Ёрк	12,3
2. Парыж	14,8	12.	Лівэрпуль	13,4	22.	Мюнхэн	12,3
3. Талін (Рэваль).	14,6	13.	Эдынбург	13,4	23.	Прага	11,5
4. Гомель	14,5	14.	Філядэльфія	13,3	24.	Лейпцыг	11,4
5. Ленінград	14,4	15.	Будапэшт	13,1	25.	Лёндан	11,4
6. Бабруйск	14,4	16.	Брэслаўль	13,1	26.	Жэнэва	11,4
7. Кракаў	14,2	17.	Віцебск	13,1	27.	Бірмінгам	11,3
8. Варшава	14,1	18.	Манчэстар	13,0	28.	Брыстоль	11,3
9. Масква	13,8	19.	Сан-Францыска	12,9	29.	Чыкаго	11,2
10. Марілеў	13,4	20.	Лідс	12,6	30.	Дрэздэн	11,2

1) Бюлетень Ленінградскага Статотдела за 1928 г.

Лік памершых на 1000 насельніцтва ў 1926 г.

31. Бэрлін	11.1	36. Данцыг	10.9	41. Антвэрпэн	9.7
32. Шэфільд	11.0	37. Кэльн	10.8	42. Цюрых	10.5
33. Стокгольм	11.0	38. Ослё	10.5	43. Амстэрдам	10.1
34. Копэнгаген	10.9	39. Брюсэль	10.1	44. Гаага	10.9
35. Гамбург	10.9	40. Сьдней	9.7	45. Ротэрдам	9.7

З табліцы выцякае, што найбольшая сьмяротнасьць вышэй за 14% у найбольш буйных гарадох, і сярод іх выдзяляюцца Менск, Парыж, Талін, Ленінград, Варшава. У сярэдняй групе ад 12-13% стаяць Віцебск, Лівэрпуль, Мюнхэн і Нью-Ёрк, г. зн. самыя перастаныя групойкі розных тыпаў гарадоў. Найменшая сьмяротнасьць у Гольяндскай групе—Амстэрдаме, Гаазе, Ротэрдаме.

Разьмеркаваньне сьмяротнасьці па народнасьці за 1926 г. прадстаўляецца ў наступных коэфіцыентах.

Табліца № 45.

	РСФСР.	УССР.	БССР.	УСЯГО.
Беларусы	10,2	13,4	15,4	15,2
Расійцы	21,4	13,7	7,2	21,0
Яўрэі	8,0	9,2	10,0	9,1
Палыкі	12,8	15,4	13,0	14,6

Беларусы па сьмяротнасьці займаюць другое месца са зьніжаным паказчыкам параўнаўча са сьмяротнасьцю расійцаў. У БССР сьмяротнасьць беларусаў вызначаецца ў 15,4%. Ніжэй за ўсё сьмяротнасьць яўрэяў, як па Саюзе, так і ў БССР. Тут мы бачым таковы зьявішча як і адносна нараджальнасьці, што народнасьць у мясцовасьцях аселасьці характарызуецца павышанымі паказчыкамі сьмяротнасьці.

IX. Дзіцячая сьмяротнасьць.

Нараджальнасьць і дзіцячая сьмяротнасьць знаходзяцца пад уплывам такога значнага комплексу нярэдка ўзаемна пераплеценых фактараў, што ізоляваць сувязь і уплыў адной нараджальнасьці і дзіцячую сьмяротнасьць і наадварот надта цяжка, калі не немагчыма.

Не ўваходзячы ў падрабязны аналіз пытаньня дзіцячай сьмяротнасьці і прычын яе, выцякаючых з сацыяльна-эканамічнага асяродьдзя, прывядзем толькі агульныя паказальнікі ліку памершых дзяцей да 1 году:

Табліца № 46.

На 100 народжаных памершых дзяцей.

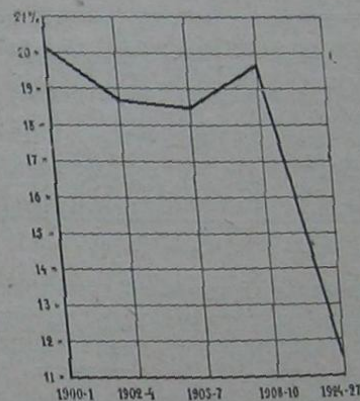
Назва мясцовасьці	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.	У сярэднім за 1924—1927 г.
Акруговыя гарады	12,5	11,2	12,1	10,0	11,4
Сельскія мясцовасьці	9,9	12,5	10,0	9,9	10,4
Разам па БССР	9,9	12,5	10,2	9,9	10,5

Дзіцячая сьмяротнасьць хістаецца і пэўнай тэндэнцыі яшчэ за многія гады адзначыць ня можна.

Дзіцячая сьмяротнасьць у гарадох і паселішчах гарадскога тыпу БССР ніжэй, чым у найбольш буйных гарадох БССР. У параўнаньні з даваеннымі гадамі дзіцячая сьмяротнасьць стала значна ніжэй, як і ў выдзяляемых з наступнага:

Табліца № 47.

	На 100 народжаных памерла дзяцей да 1 году.				
	1900—01	1902—04	1905—07	1908—10	1911—13
Беларуск. губэрн.	20,1	18,7	18,5	19,7	17,9
Губ. Эўрапейск. Расіі	20,2	24,9	24,8	25,4	—

Дыяграма № 3. Дзіцячая сьмяротнасьць у БССР.

Па акруговых гарадох дзіцячая сьмяротнасьць разьмяркоўваецца наступным чынам:

Акруговыя гарады БССР. Табл. № 48

Назва гарадоў	На 100 народжаных па кожнаму роду памершых дзяцей маладзей ад аднаго году											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйск	12,0	7,6	9,9	14,7	12,6	13,6	16,7	11,0	14,0	12,8	10,9	11,3
Віцебск	14,5	10,9	12,8	10,3	9,5	9,9	10,5	9,5	10,0	12,6	9,2	10,9
Гомель	19,1	15,3	17,2	12,9	11,9	12,4	15,1	13,5	14,3	11,3	8,5	9,9
Менск	12,2	10,2	11,2	11,6	11,5	11,1	12,7	11,5	12,1	10,9	10,0	10,45
Магілёў	9,5	10,3	10,3	9,8	8,5	9,2	11,1	9,2	10,2	7,8	6,4	7,16
Мазыр	11,2	9,5	10,4	10,5	8,2	9,3	9,8	9,9	9,9	11,1	7,5	9,4
Ворша	10,4	13,3	11,8	10,0	10,4	10,2	13,1	14,5	13,8	8,3	6,2	7,3
Палапак	15,1	10,7	13,1	12,1	14,7	13,3	9,4	11,5	10,4	12,8	8,7	10,7
3 буйных гарадоў БССР	13,5	11,1	12,3	11,9	10,6	11,2	13,2	10,9	12,1	11,2	9,0	10,1
Астатнія акр. гар. БССР	12,2	11,2	11,8	10,9	11,1	10,9	10,8	12,0	11,4	10,7	7,6	9,2
Разам	13,6	11,3	12,5	11,7	10,8	11,2	12,8	11,3	12,1	11,1	8,8	10,8

Табліца № 17.

Па больш буйных гарадох дзіцячая сьмяротнасць вышэй, па дробных. Да ліку гарадоў першай катэгорыі трэба аднесці бруйсцкі, Віцебскі і Менск. Ні ў адным горадзе нельга адзначыць стэматычнага падзення дзіцячай сьмяротнасці, за пасляваенны што знаходзіцца ў супярэчнасці з агульнай сьмяротнасцю. У ваяенны час (1908—1910) у гэтых гарадох сьмяротнасць была падобнае-ж зьявішча наглядаецца і ў мястэчках:

Мястэчкі Б. С. С. Р.

Табліца № 16

На 100 народжаных кожнага роду прыходзіцца памершых дзяцей да 1 году.

Назва акруг	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.	
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.
Бабруйская	8,8	5,3	7,3	10,4	7,5	9,0	8,8	4,8	7,0	7,5	6,9
Віцебская	7,7	8,8	8,2	8,3	8,6	8,45	7,2	5,1	6,2	11,8	6,5
Гомельская	8,4	8,1	8,2	12,4	9,4	10,9	9,9	8,0	9,0	9,8	11,2
Менская	9,4	6,9	8,2	9,8	10,3	10,0	9,5	9,9	9,7	12,4	6,7
Магілёўская	7,3	5,6	6,5	9,5	9,0	9,3	9,1	5,1	7,2	8,7	8,5
Мазырская	15,9	8,8	12,4	8,8	3,7	6,2	13,8	7,5	10,8	5,6	6,0
Аршанская	9,7	6,3	8,0	10,9	11,1	11,0	14,2	9,5	11,8	9,3	9,7
Полацкая	6,8	1,8	4,4	9,6	12,7	11,1	1,0	6,8	9,0	6,0	6,4
Разам	9,1	6,6	7,9	10,1	19	9,6	10,5	7,6	8,9	9,4	7,9

Вельмі нізкія паказальнікі дзіцячай сьмяротнасці для мястэчак досыць характэрна, што ў некаторых акругах, як Полацкай, Мазырской, на працягу трох апошніх гадоў адзначаецца хістаньне дзіцячай сьмяротнасці ад 10 да 6 на 100 народжаных, чаго няма ў іншых акругах. Наогул, няма ніводнай акругі, якая мела-б пэўны кірунак дзіцячай сьмяротнасці.

Па сельскіх мясцовасьцях дзіцячая сьмяротнасць наступная:

Табліца № 18

На 100 народжаных кожнага роду прыходзіцца памершых дзяцей маладзей 1 году

Назва акруг	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.	
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.
Бабруйская	12,8	10,3	11,6	15,3	2,3	13,8	11,8	9,7	10,8	12,2	10,0
Віцебская	9,5	7,9	8,7	13,1	11,3	12,2	10,6	8,3	9,5	8,7	7,7
Гомельская	11,3	9,2	10,3	11,7	9,5	10,6	11,9	9,0	10,5	12,1	9,8
Менская	14,6	11,5	13,1	15,3	11,6	14,0	12,8	10,4	11,6	12,2	9,9
Магілёўская	7,8	6,3	7,1	13,2	10,8	12,0	10,1	7,6	8,9	10,5	8,3
Мазырская	11,1	8,1	9,9	12,3	9,9	11,1	10,2	8,2	9,2	10,3	9,3
Аршанская	11,3	9,0	10,2	13,9	11,4	12,7	11,0	8,5	9,8	10,4	8,7
Полацкая	6,9	5,5	6,2	13,7	11,6	12,7	10,0	8,2	9,2	8,2	6,1
Разам	11,0	8,7	9,9	13,7	11,2	12,5	11,2	8,8	10,0	10,9	8,9

Па акругах наглядаецца хістаньне дзіцячай сьмяротнасці і трэба ват адзначыць яе павышэньне ў вёсках Бабруйскай і Гомельскай акругі.

Параўнае разьмеркаваньне дзіцячай сьмяротнасці відно з наступных табліц:

На 100 чал. народжаных кожнага роду памерла дзяцей мал. году ў БССР (сельскія мясцовасьці).

На 100 ч. народжаных кожнага роду памерла дзяцей малад. году

РАЁНЫ	1924 г.		1925 г.			1926 г.			1927 г.			
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйс. акр.												
Бабруйскі	41,5	11,9	13,2	16,0	13,1	14,7	13,7	10,0	11,9	13,4	11,5	12,5
Гарадоўскі	14,4	13,0	13,7	12,7	11,0	11,9	14,2	10,6	12,4	15,5	12,2	13,9
Віцебскі	10,4	6,7	8,6	12,6	10,1	11,4	9,8	9,2	9,5	10,4	8,8	9,6
Гарадоўскі	13,7	12,6	13,2	18,7	12,6	15,8	11,1	9,5	10,3	17,1	11,7	14,4
Дар. Сябодзкі	17,9	15,0	16,6	14,8	13,3	14,1	11,9	13,1	12,5	11,0	9,7	10,4
Віцебскі	12,5	11,4	11,9	17,2	15,4	16,3	14,4	9,7	12,1	12,4	10,1	11,3
Аршанскі	11,7	9,9	10,8	12,9	11,5	12,2	10,6	8,5	9,6	8,6	9,2	8,9
Прыпяцкі	14,4	10,3	12,5	14,3	8,7	11,6	11,0	10,4	10,7	11,7	9,6	10,7
Магілёўскі	9,0	6,6	7,9	15,4	11,1	13,3	10,1	8,6	9,4	13,4	8,9	11,2
Сяльскі	14,0	8,1	11,1	11,7	8,2	10,0	10,3	7,4	8,8	15,7	10,8	13,4
Сурацкі	13,6	12,3	13,0	19,8	17,3	18,6	12,8	10,5	11,7	10,9	9,0	10,0
Сьпірнінскі	9,6	8,9	9,2	16,3	14,4	15,4	12,0	8,9	10,5	10,6	9,1	9,9
Ст. Дароскі	12,9	10,2	11,6	15,8	13,5	14,7	12,0	9,5	11,1	10,7	11,0	10,9
Разам	12,8	10,3	11,6	15,4	12,4	13,9	12,0	9,7	10,9	12,2	10,0	9,0
Віцебск. акр.												
Бешанавіцкі	6,8	6,0	6,4	12,7	12,2	12,5	12,1	8,6	10,4	9,8	8,2	9,0
Віцебскі	10,8	8,4	9,6	11,6	8,1	9,9	10,4	7,3	8,9	7,5	6,8	7,2
Віцебскі	8,2	9,2	8,7	13,4	10,5	11,9	12,2	9,2	10,7	7,4	8,1	7,7
Гарадоўскі	9,1	6,7	8,0	11,0	12,3	11,6	7,2	5,2	6,2	7,1	5,0	6,1
Зьдзішчанскі	16,6	10,6	13,5	11,5	14,0	12,7	7,6	7,2	7,4	9,8	8,2	9,0
Львонскі	8,2	8,1	8,1	16,1	10,2	13,2	8,2	8,9	8,5	7,7	5,4	6,6
Мяжанскі	12,7	9,5	11,1	14,3	9,3	12,0	11,1	9,1	10,1	11,9	8,6	10,2
Сянінскі	5,8	7,3	6,5	12,7	11,4	12,1	10,1	7,8	8,9	9,9	10,2	10,0
Сьпірнінскі	9,8	7,1	8,5	12,3	12,9	12,6	12,1	7,1	9,6	9,0	7,8	8,4
Сурацкі	10,0	8,5	9,3	13,7	11,6	12,7	12,8	11,7	12,2	10,3	8,5	9,4
Чашнінскі	11,4	6,2	8,9	18,2	15,5	16,9	12,7	11,2	11,9	7,8	8,2	8,0
Разам	9,5	7,9	8,7	13,1	11,3	12,2	10,4	8,3	8,9	8,7	7,7	8,2

Працяг табл. № 11

На 100 народжаных кожнага роду памерла дзяцей мал. году

РАЁНЫ	1924 г.		1925 г.		1926 г.		1927 г.				
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.			
Аршанская акр.											
Багушэўскі	8,6	7,0	7,8	11,8	9,1	10,4	8,9	5,5	7,3	6,6	5,7
Горацкі	10,8	8,0	9,5	14,6	10,9	12,8	10,1	6,5	8,4	10,6	7,6
Дрыбінскі	14,6	15,9	15,2	14,5	11,7	13,2	11,3	7,9	9,7	12,4	10,8
Дубровенскі	15,6	12,7	14,2	18,1	17,5	17,8	13,9	10,5	12,2	12,4	10,6
Копыскі	11,2	10,4	10,8	15,9	13,0	14,5	12,9	8,3	10,6	11,6	10,9
Коханаўскі	10,0	6,6	8,2	12,8	8,5	10,7	10,5	7,7	9,0	10,3	7,7
Круглянскі	7,7	5,3	6,5	11,7	9,4	10,6	11,1	9,1	10,1	10,8	7,2
Крупскі	9,1	7,0	8,1	11,1	11,8	11,4	8,5	7,7	8,1	8,2	9,4
Ляднянскі	14,2	9,6	12,0	14,0	12,1	13,1	11,6	14,0	12,8	13,2	11,7
Месьціслаўскі	14,5	11,2	13,0	14,3	11,5	12,9	8,9	10,3	9,5	14,8	9,8
Аршанскі	14,8	10,4	12,7	16,6	13,8	15,3	13,7	7,5	10,8	11,9	9,3
Расьнянскі	9,9	8,5	9,2	12,6	10,2	11,4	11,7	8,4	10,1	9,3	9,6
Талачынскі	7,5	7,5	7,5	14,3	9,9	12,2	11,8	9,6	10,8	8,2	6,1
Чарэйскі	5,0	4,5	4,7	8,9	8,3	8,6	8,4	7,9	8,2	6,1	8,1
Разам	11,3	9,0	10,2	13,9	11,4	12,7	11,0	8,5	9,8	10,4	8,7
Полацкая акр.											
Ветрынскі	8,8	8,0	8,4	14,6	12,7	13,7	10,1	9,8	9,9	6,7	6,2
Валынецкі	6,5	2,2	4,3	14,3	11,2	12,7	11,3	9,8	10,6	9,1	7,0
Дрысенскі	7,3	4,5	5,9	13,4	10,4	12,1	11,4	7,7	9,6	6,6	6,7
Лепельскі	8,7	7,7	8,2	14,7	10,6	12,7	11,9	9,0	10,5	9,0	6,3
Асьвейскі	6,7	4,4	5,6	19,6	15,4	17,6	3,0	9,6	11,3	12,6	5,2
Полацкі	7,3	6,5	6,9	14,6	10,9	12,8	9,0	7,1	8,1	8,1	6,1
Расонскі	4,5	4,6	4,6	12,8	10,8	11,9	8,6	7,4	8,0	7,2	4,9
Вульскі	5,8	5,1	5,4	10,8	12,4	11,5	7,8	4,0	5,9	7,6	6,7
Вушацкі	5,9	2,6	4,3	10,9	10,7	10,8	10,9	10,4	10,7	7,5	6,3
Разам	6,9	5,5	6,2	13,7	11,6	12,7	10,2	8,2	9,2	8,2	6,1
Б. С. С. Р. . . . . (сел. мясцовасьці)	11,0	8,7	9,9	13,7	11,2	12,5	11,2	8,8	10,2	10,9	8,9

Дзіцячая сьмяротнасьць

Паказальнікі дзіцячай сьмяротнасьці надзвычайна нізкія (ад 8,9 да 5 на 100 народжаных)—у 36 раёнах, сярэднія (9)—у 19, а ў астатніх 47—вышэй ад сярэдняга (ад 14,6 да 10).
Раскіданасьць раёнаў відаць, з картаграмы. Адзначым толькі, што па шэрагу раёнаў Менскай (Грэск, Бягомль) і Бабруйскай (Клічаў) зьмуг наглядаецца павышэньне дзіцячай сьмяротнасьці.
Тут жа прывядзем табліцу дзіцячай сьмяротнасьці па раёнах РСФСР:

На 100 народжаных памерла дзяцей (да 1 году): Табліца 52.

	Усяго	Гарады	Сельскія мясцов.
Паўночна-Ўсходні раён	20,3	16,2	20,8
Ленінградскі і Кар. АССР	16,4	14,2	16,9
Заходні раён	17,4	14,6	17,7
Цэнтральна-Прамысл. раён	17,4	15,1	18,0
Цэнтр.-Чорназемны	20,0	17,7	20,1
Вяшкі раён	23,2	18,1	23,5
Уральскі край	24,7	22,9	25,1
Башкірская АССР	13,9	19,5	13,4
Сярэдняя-Валжанскі раён	19,5	21,7	19,2
Ніжня-Валжанскі раён	16,8	18,7	16,4
Крымская АССР	11,3	13,8	9,9
Паўночна-Каўкаскі край	15,5	15,7	15,4
Дагестанская АССР	16,9	16,9	—

У большасьці раёнаў дзіцячая сьмяротнасьць сельскіх мясцовасьцяў вышэй ад гарадзкой. Найбольш інтэнсіўная сьмяротнасьць дзяцей у Уральскім краі, Вяцкім раёне, Паўночна-Ўсходнім і Цэнтральна-Чорназемным; ніжэй другіх сьмяротнасьць дзяцей у Крымскай АССР.

Ня маючы поўных даных аб дзіцячай сьмяротнасьці па чужаземных дзяржавах, прывядзем такія даныя толькі па гарадох:

Табліца № 53.

На 100 народжаных памерла ў веку 0-1 года (1926 год).

1. Варшава . . . 15,4	14. Мілян . . . 10,5	27. Бэрлін . . . 8,3
2. Ленінград . . . 14,7	15. Лівэрпуль . . . 10,4	28. Эдынбург . . . 8,0
3. Гомель . . . 14,3	16. Глезго . . . 10,3	29. Бірмінгэм . . . 7,9
4. Бабруйск . . . 14,0	17. Магілеў . . . 10,2	30. Гамбург . . . 7,3
5. Кракаў . . . 13,5	18. Віцебск . . . 10,0	31. Дрэздэн . . . 7,1
6. Масква . . . 13,5	19. Брэслаў . . . 9,6	32. Копэнгаген . . . 6,7
7. Менск . . . 12,1	20. Лейпцыг . . . 9,6	33. Нью-Ёрк . . . 6,6
8. Дублін . . . 11,7	21. Кэльн . . . 9,5	34. Лёндан . . . 6,2
9. Бэльфаст . . . 11,3	22. Прага . . . 9,2	35. Ослэ . . . 4,9
10. Генуя . . . 11,3	23. Парыж . . . 9,2	36. Гаага . . . 4,6
11. Марсэль . . . 11,2	24. Брюсэль . . . 8,7	37. Стокгольм . . . 4,4
12. Будапэшт . . . 11,1	25. Ліон . . . 8,6	38. Амстэрдам . . . 4,1
13. Ліль . . . 10,8	26. Мюнхэн . . . 8,4	

У вышэйшай ступені паказальна, што гарады БССР, як і агульнай сьмяротнасьці стаяць у адным шэрагу з гарадамі хваленай буржуазнай культуры. Не адмаўляючыся, што ёсьць шмат недахопаў, выклікаючых высокую дзіцячую сьмяротнасьць у нашых гарадах, усё-ж трэба прызнаць значны зрух у сэнсе яе зьніжэньня ў 1926 г. Варшава займае першае месца па дзіцячай сьмяротнасьці, Віцебск, Магілёў блізка стаяць да Брэславу, Лейпцыгу, Кельну, Парыжу. Голандзкая група гарадоў займае месца найменшай дзіцячай сьмяротнасьці. Паводле няпоўных даных сьмяротнасьць дзяцей на 100 роджаных складае¹⁾ у Нямеччыне—10,1

Ангельшчыне— 0,7
Гішпаніі—12,6
Францыі— 0,9
Швэдзіі— 0,6

Х. Натуральны прырост.

Натуральны прырост насельніцтва вылічваецца, як баялян нараджальнасьці і сьмяротнасьці. Галоўнымі ўмовамі прыросту зьяўляюцца ўзаемадзейнасьць фактараў, якія маюць уплыў на нараджальнасьць і сьмяротнасьць.

Велічыня натуральнага прыросту пры розных велічынях сьмяротнасьці расцэньваецца розна ў залежнасьці ад таго, ці дасягаецца прырост пры мернай ці малой сьмяротнасьці ці пры інтэнсыўнай нараджальнасьці і высокай сьмяротнасьці. Найбольш выгодна ставіцца першае, бо людзкое накапленне ствараецца з найменшымі стратамі. Вышэй адзначана, што ў нас нараджальнасьць высокая, а сьмяротнасьць мерная, хоць мы лічым яе яшчэ высокай.

Натуральны прырост у БССР па штогодніх пэрыодах прадстаўляе такі шэраг лічбавых паказчыкаў на 1000 насельнікаў.

Табліца № 54

1897 г. 17,8	1904 г. 18,2	1910 г. 15,9
1898 г. 21,5	1905 г. 14,7	1911—1913 г. 19,4
1899 г. 21,7	1906 г. 18,4	1924 г. 24,5
1900 г. 21,1	1907 г. 21,3	1925 г. 23,6
1901 г. 13,1	1908 г. 18,5	1926 г. 26,4
1902 г. 21,9	1909 г. 18,3	1927 г. 24,8
1903 г. 16,6		

Дыяграма № 4.
натуральны прырост

Адбіткам хістаньняў, нагляданых у нараджальнасьці і сьмяротнасьці зьяўляецца натуральны прырост. Найбольш нізкім прырост быў у 1901 г., затым у 1905, а далей з хістаньнем ад 15,9% да 21,3%. З 1924 году наглядаецца значнае павышэньне натуральнага прыросту, якое выявілася ў велічынях ні разу не нагляданых за ўвесь дваццацігадовы пэрыод. У гэтым прыросте адбіўся шэраг сацыяльна-экономічных уплываў, каротка паказаных у пачатку данага нарысу.

Не ўваходзячы ў тэарэтычнае абгрунтаваньне пытаньня аб навуковым значэньні праблемы натураль-

¹⁾ Естественное движение населения СССР. Изд. ЦСУ СССР.

на прыросту, адзначым толькі самыя вынікі, якія маюць вялізарнае фактычнае значэньне для нашых плянуючых органаў і прывядзем усё пераважна ў дробных тэрыторыяльных адзінках.

У парадку паступовасьці разглядзім спачатку сярэднія паказчыкі прыросту за 1924—1927 гады:

Табліца № 55.

Натуральны сярэдні прырост насельніцтва за 1924—1927 г. г.

Катэгорыя паселішчаў	На 1000 чалавек васельн. натуральн. прыросту
Акруговыя гарады	16,8
Іншыя гарады і мястэчкі	19,8
Разам у гарадзкіх паселішчах	18,1
Сельскія мясцовасьці	26,2
Б. С. С. Р.	24,8

Агульны прырост у БССР складае 24,8%, прычым у акруговых гарадох прырост значна ніжэйшы, чымся ў сельскіх мясцовасьцях і іншых гарадзкіх паселішчах.

У цеснай сувязі знаходзіцца натуральны прырост з рухам нараджальнасьці і сьмяротнасьці, і, як паказваюць наступныя даныя, прырост па акруговых гарадох ідзе на зьніжэньне.

Табліца № 56.

Акруговыя гарады БССР.

Назва гарадоў	На 1000 насельніцтва натуральны прырост				
	1923 г.	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
5 буйных гарадоў БССР	20,4	17,0	16,4	16,5	16,4
Астатнія акруговыя гарады БССР.	29,4	22,1	21,6	21,0	19,8
Разам	20,6	16,5	16,9	16,8	16,8

Акруговыя гарады з лікам насельніцтва звыш 20.000 чалавек ідуць наперадзе па тэмпе зьніжэньня прыросту — (з 20,4% да 16,4%); іншыя з гарадоў, маючы ў сярэднім больш высокі прырост, выяўляюць таксама зьніжэньне прыросту. Давяньныя даныя аб прыросте, як відаць з першага разьліку, значна ніжэй (1,7%), што тлумачыцца павышаным характарам пасяляваеннай нараджальнасьці. У замежных дзяржавах наглядаецца значна меншы прырост:

Натуральны прырост на 1000 чал. насельніцтва.

Табліца № 57.

Назва краін	1909-12 г.	1913	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925
	Польшча	16,0	—	—	—	—	—	—	—	—	15,7	16,3	14,1
Нямеччына	12,9	12,5	1,0	4,0	6,6	10,4	4,4	10,8	11,4	8,5	7,1	8,2	8,2
Аўстрыя	—	5,3	2,5	5,7	8,5	12,0	2,4	3,4	7,5	5,2	7,0	6,7	6,7
Вянгрыя	11,8	11,0	1,8	4,2	4,7	10,5	8,0	10,6	10,7	9,3	9,2	6,2	6,2
Бэльгія	7,7	7,8	3,0	0,2	5,0	9,5	1,3	8,3	8,0	6,3	6,8	6,9	6,9
Францыя	0,7	1,0	14,9	14,1	11,4	16,8	6,3	4,3	3,0	1,8	2,4	1,9	1,9
Ангельшчына	10,7	10,3	6,2	6,5	3,4	0,1	4,8	13,1	10,3	7,6	8,1	6,6	6,6
Шотляндія	10,8	10,0	6,8	8,2	5,8	4,2	6,3	14,1	11,6	8,6	9,9	7,5	7,5
Італія	12,6	13,8	10,1	4,3	0,3	13,5	2,6	13,0	12,9	12,5	12,7	—	—
Румынія	18,4	16,0	16,0	—	—	—	—	7,8	15,5	14,5	—	14,1	14,1
Швэдыя	10,6	9,5	6,9	7,6	7,5	2,4	5,4	10,3	9,0	6,8	7,4	5,0	5,0
Норвэгія	12,7	12,3	10,4	10,6	11,8	7,8	8,8	14,2	13,0	11,0	11,5	10,6	10,6
Данія	14,1	13,1	11,4	11,0	10,5	11,1	9,6	12,5	13,0	10,4	11,0	10,5	10,5
Голяндыя	14,7	15,9	13,8	13,6	12,9	7,7	11,0	16,4	16,3	14,4	16,2	15,4	14,4
Швэйцарыя	9,4	8,8	6,2	6,0	4,8	0,7	4,5	6,5	8,1	6,7	7,6	6,3	6,3
БССР	17,5	19,4	—	—	—	—	—	—	—	—	24,1	24,5	24,5

Увага: Па БССР весткі дадзены за 1908—1911 г. г. і 1911—1913 г. г.

Натуральны рух па БССР у даваенныя гады набліжаецца да Румыніі, а ў цяперашні час вельмі высокі і ня мае сабе падобнага коэфіцыенту ў замежных краінах.

Пасля магчымага адхілення ў характарыстыцы натуральнага прыросту, зробім аналіз нашых даных па акруговых гарадох:

Табліца № 58.

Акруговыя гарады БССР.

Назва гарадоў	На 1000 насельніцтва абодвух радоў натуральны прырост				
	1923 г.	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
	Бабруйск	22,6	21,9	15,2	15,8
Віцебск	17,6	11,1	12,0	14,3	13,9
Гомель	20,8	16,6	20,2	17,5	16,5
Менск	19,8	16,3	19,3	16,3	17,2
Магілёў	21,1	19,0	15,4	18,7	18,0
Мазыр	44,4	28,1	29,6	23,2	22,8
Ворша	26,6	21,5	23,9	20,4	20,2
Полацак	17,2	16,8	11,4	19,4	18,4
Разам	20,6	16,5	16,9	16,8	16,8

Найбольш рэзкія хістаньні натуральнага прыросту, якія наглядальна выявіліся, і зноў у 1927 г. наглядаецца прыблізна роўнамернасьць натуральнага прыросту па гэтых гарадох. Максимум прыросту, звыш сярэдняга, наглядаецца ў Мазыры і Воршы; ніжэй — у Віцебску і Гомелі.

Кірунак да павышэньня прыросту магчыма адзначыць толькі адным Бабруйску, а ў астатніх гарадох прырост сыстэматычна набліжаецца, хаця і з меншай інтэнсыўнасьцю, у 1926 і 1927 г. г. параўнальна з 1925 г.

Блізкія да акруговых гарадоў даныя і па іншых гарадох БССР:

Табліца № 59.

У гарадох БССР (без акруговых гарадоў)

Назва гарадоў	на 1000 чал. насельніцтва абодвух радоў натуральны прырост			
	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
Барысаў	23,6	23,9	30,7	27,7
Быхаў	25,4	19,8	18,5	20,4
Ветка	19,1	20,0	22,2	20,5
Горкі	9,4	15,6	9,2	9,7
Гарадок	16,8	13,5	15,0	13,1
Добруш	35,6	32,8	36,3	31,7
Дуброўна	12,3	11,9	22,6	10,5
Жлобін	22,8	26,7	20,1	20,9
Калінкавічы	21,0	29,0	26,0	24,6
Клімавічы	25,3	9,5	20,3	15,7
Лепель	13,4	7,7	22,3	17,6
Амсьціслаў	7,6	9,8	10,4	10,2
Петрыкаў	14,6	16,5	19,5	16,3
Рэчыца	30,0	24,9	23,7	24,8
Рагачоў	17,2	17,7	18,4	13,9
Сянно	9,1	17,9	18,5	11,5
Слуцак	18,6	15,9	22,3	16,8
Чавусы	20,9	20,7	18,3	20,3
Чэрвень	12,0	12,8	6,3	14,8
Чэрыкаў	15,6	7,0	7,3	16,9
Шклоў	17,4	19,7	19,6	20,5
Разам	19,4	18,7	20,8	19,5

У іншых гарадох БССР натуральны прырост насельніцтва разьмяркоўваецца з значна большымі адхіленьнямі ад сярэдняй, але ў кожным з гэтых гарадоў наглядаецца свая ўстойлівасьць, а для гэтага прыведзеныя даныя за невялікім выключэньнем (Лепель, Чэрвень, Чэрыкаў) магчыма лічыць дастатковымі.

Не ўваходзячы ў ацэнку інтэнсыўнасьці прыросту, шляхам параўнаньня па гадох, мы знаходзім у некаторых гарадох (Амсьціслаў, Шклоў) кірунак да павышэньня прыросту, у іншых хістаньне ў адзін або другі бок, бяз ясна выяўленага кірунку.

Цяпер прывядзем весткі аб мястэчках, якія хаця і блізкія па тэмпе прыросту да сельскіх мясцовасьцяў, але зьяўляюцца характэрнымі па цэламу шэрагу ўмоў іх жыцьця і маюць адхіленьні ў разьвіцьці ад момантаў натуральнага руху насельніцтва, аб чым было сьведчана ў пачатку гэтай кнігі.

Табліца № 60.

М я с т э ч к і

Назва акруг	На 1000 чал. насельніцтва абодвух радоў натуральны прырост			
	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
Бабруйская	21,9	20,8	19,7	23,7
Віцебская	17,2	16,7	17,5	13,3
Гомельская	20,4	16,5	17,2	19,8
Менская	22,1	18,1	20,0	21,1
Магілёўская	21,7	18,9	20,6	17,2
Мазырская	14,7	20,6	22,3	26,4
Аршанская	21,1	20,6	25,2	21,1
Полацкая	18,2	10,3	16,3	21,5
Разам	20,4	18,4	20,3	20,5

Мястэчкі Мазырской і Бабруйскай акругі маюць найбольшую інтэнсіўнасць прыросту (23,7% і 26,4%), а ў мястэчках Віцебскай, Гомельскай і Менскай найменшы прырост. Ува ўсіх мястэчках (за выключэннем Мазырскай акругі) натуральны прырост зніжаецца.

Па сельскіх мясцовасцях, сумарна ў акруговым маштабе, лічбы прыросту вышэй, чым па разгледжаных тыпах паселішчаў, і ў кожнай акрузе ёсць паміж лічбамі хістаньні, якія перавышаюць сярэднія паказальнікі і велічыні, што стаяць вышэй ад сярэдніх.

Табліца № 61.

Сельскія мясцовасці

Назва акруг	На 1000 чал. насельніцтва абодвух радоў натуральны прырост			
	1924 г.	1925 г.	1926 г.	1927 г.
Бабруйская	26,5	23,3	27,2	27,5
Віцебская	20,4	20,7	25,3	23,3
Гомельская	27,4	29,8	28,5	24,5
Менская	22,7	21,8	26,5	25,8
Магілёўская	30,2	29,4	31,1	27,6
Мазырская	30,8	28,6	28,7	29,0
Аршанская	25,3	24,6	29,6	26,3
Полацкая	22,2	17,7	25,4	24,6
Разам	25,7	24,8	28,0	26,1

Найбольшы прырост у Мазырскай, Бабруйскай і Магілёўскай акругах, а ў астатніх ён блізкі да сярэдняга (26,1% у 1927 г.); па гадох максимум прыросту хістаецца, але наогул прыпадае звычайна на гэтыя-ж акругі. У канцы трэба адзначыць пералом, асабліва рэзкі з 1926 да 1927 г. Гэты пералом адбываецца на зніжэнні прыросту ў вёсках усіх акруг за выключэннем Мазырскай.

Вясветліць гэтае з'явішча на даных аднаго году не магчыма. У кароткіх рысах ахарактарызуем яшчэ натуральны прырост у сельскіх мясцовасцях па райках:

Табліца № 62.

Натуральны прырост насельніцтва ў БССР (сельскія мясцовасці).

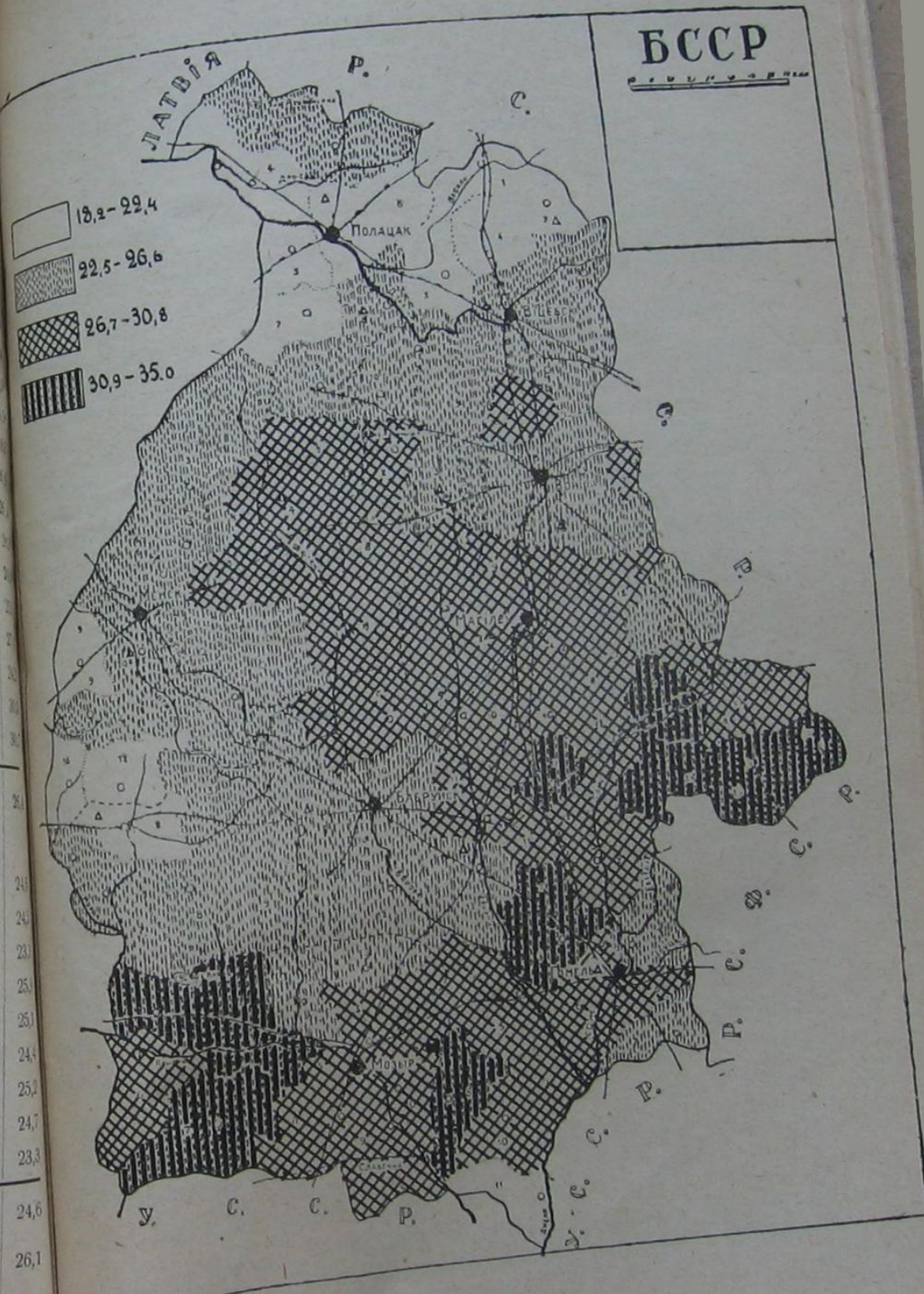
РАЁНЫ	На 1000 чалавек насельніцтва (кожнага роду) натуральнага прыросту											
	1924 г.			1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйская акр.												
Бабруйскі	29,5	28,8	29,1	22,7	23,4	23,1	29,9	25,2	27,5	24,8	25,1	25,1
Глуцкі	24,6	22,1	23,3	29,1	24,5	26,7	23,0	22,7	22,9	23,8	22,8	23,3
Жлобінскі	29,6	27,5	28,5	25,0	23,7	24,3	29,1	27,9	28,5	24,0	22,9	23,4
Клічаўскі	31,0	24,1	27,5	26,9	24,4	25,6	27,6	33,0	30,3	26,2	25,5	25,9
Чыр. Слабадзкі	22,0	16,7	19,2	19,8	22,1	21,0	26,3	25,2	25,7	28,1	23,6	25,8
Люблінскі	26,0	27,2	26,6	27,1	22,6	24,8	24,4	25,9	25,2	30,1	26,0	28,0
Асіповіцкі	25,8	22,6	24,2	23,1	21,5	22,2	29,1	23,3	26,1	27,9	24,2	26,0
Парыцкі	25,3	21,5	23,3	24,0	22,8	23,4	29,5	23,5	26,5	27,2	25,8	26,8
Рагачоўскі	34,3	30,5	32,3	26,1	24,7	25,4	30,5	27,8	29,1	15,1	23,7	24,4
Саліслаўскі	27,7	31,2	29,5	30,0	30,6	30,3	29,1	31,0	30,0	25,1	23,4	24,3
Слуцкі	19,6	18,5	19,0	18,8	15,4	17,0	26,3	25,7	26,0	28,5	25,0	26,8
Старобінскі	24,6	27,0	25,8	18,4	14,9	16,5	27,8	28,4	28,1	30,3	31,5	30,9
Ст. Дароскі	30,2	28,2	29,1	21,5	23,5	22,5	28,2	25,0	26,6	26,9	25,5	26,2
Разам	27,4	25,6	26,5	23,9	22,6	23,2	28,2	26,4	27,2	28,3	26,5	27,5
Віцебская акр.												
Бешанкавіцкі	27,9	22,2	25,0	18,3	20,9	19,6	27,3	26,3	26,8	23,4	24,3	23,9
Віцебскі	19,5	19,5	19,5	23,0	23,1	23,1	25,5	25,4	25,5	25,6	22,2	23,9
Высачанскі	28,3	25,5	26,9	23,9	25,1	24,5	26,4	25,8	26,1	23,3	27,2	25,3
Гарадоцкі	16,6	15,6	16,1	17,4	13,6	15,4	24,5	21,1	22,8	21,3	20,3	20,8
Езрышчанскі	7,6	11,1	9,4	17,7	15,0	16,3	28,5	25,4	26,9	19,2	20,9	20,1
Ляўняцкі	24,8	22,8	23,7	17,0	20,3	18,7	26,9	22,9	24,8	23,9	25,0	24,5
Межанскі	13,6	13,7	13,6	19,1	19,1	19,1	21,8	18,0	19,8	21,0	20,6	20,8
Сянскі	24,6	22,7	23,6	24,1	26,1	25,1	29,5	28,1	28,8	24,0	21,6	22,8
Сіроцінскі	19,3	18,6	18,9	23,1	19,5	21,3	24,1	24,9	24,5	22,6	22,6	22,6
Сураскі	23,1	21,3	22,2	22,2	21,9	22,0	21,5	26,9	24,3	21,0	22,9	22,0
Чашніцкі	24,4	25,7	25,1	16,6	16,7	16,6	27,3	26,0	26,6	35,2	27,1	31,0
Разам	21,0	19,9	20,4	20,8	20,6	20,7	25,7	24,8	25,3	—	—	23,3

На 1000 чалавек насельніцтва (кожнага роду)
натуральнага прыросту

Працяг табл. № 1

РАЁНЫ	1924 г.		1925 г.			1926 г.			1927 г.		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.
Аршанская акр.											
Багушэўскі	39,8	34,0	36,8	25,2	25,0	25,1	28,6	27,7	28,2	29,6	30,4
Горацкі	25,9	23,5	24,6	24,9	20,2	22,4	22,7	27,6	30,1	27,6	25,3
Дрыбінскі	31,5	22,4	26,7	31,4	24,6	27,8	32,3	26,1	29,0	25,2	22,6
Дубровенскі	25,7	23,0	24,3	21,3	19,7	20,5	32,0	34,4	33,3	25,8	24,0
Копыскі	24,1	21,7	22,8	27,5	26,4	27,0	29,7	30,9	30,3	21,0	16,7
Коханаўскі	24,8	24,8	24,8	26,3	23,2	24,7	27,3	29,0	28,3	27,9	26,0
Круглянскі	31,1	29,7	30,4	30,6	26,1	28,2	29,5	30,3	29,9	24,4	28,5
Крупскі	28,3	27,1	27,8	24,8	21,6	23,1	32,0	27,3	29,6	33,5	24,3
Ляднянскі	33,5	28,5	31,4	34,7	27,2	30,7	30,3	31,1	30,8	26,1	22,2
Амсьціслаўскі	21,8	18,7	20,2	21,1	20,2	20,7	34,4	26,3	30,3	22,0	24,1
Аршанскі	23,6	22,9	23,2	26,3	23,2	24,7	32,0	29,4	30,7	26,8	28,1
Расьнянскі	20,9	20,1	20,5	26,9	24,1	25,4	27,0	27,8	27,4	25,3	23,2
Талачынскі	26,1	23,4	24,7	23,8	23,7	23,7	26,4	24,1	25,2	32,3	28,4
Чарэйскі	24,2	22,6	23,4	28,5	24,0	26,1	35,2	26,7	30,7	32,3	29,4
Разам	26,9	24,1	25,4	26,0	23,2	24,6	30,9	28,4	29,6	27,2	25,6
Полацкая акр.											
Ветрынскі	22,6	23,8	23,2	16,6	15,2	15,9	23,7	21,5	22,6	23,6	25,5
Валынецкі	15,9	16,4	16,2	19,3	20,4	19,8	25,5	24,8	25,1	25,3	23,8
Дрысенскі	21,4	21,4	21,3	20,0	17,1	18,6	22,3	20,9	21,6	23,8	22,7
Лепельскі	30,9	26,1	28,4	14,8	19,7	17,3	25,7	21,8	23,7	25,5	26,3
Асьвейскі	24,8	21,9	23,3	15,9	17,2	16,5	29,5	27,9	28,6	23,6	26,5
Поляцкі	21,1	18,6	19,9	16,8	18,1	17,4	27,4	26,5	27,0	24,5	24,4
Расонскі	24,1	18,7	21,2	19,4	15,5	17,4	27,4	27,8	27,7	26,1	24,3
Вульскі	24,7	23,3	23,9	20,6	19,0	19,7	27,6	27,9	27,8	24,1	25,3
Вушацкі	22,2	19,7	20,9	18,0	15,9	16,9	24,4	22,2	23,3	24,4	22,4
Разам	23,3	21,1	22,2	18,8	17,6	17,7	26,1	24,7	25,4	24,6	24,6
Б. С. С. Р. . . . . (сел. мясцовасьці)	26,9	24,7	25,8	25,7	23,8	23,8	28,9	27,1	28,0	27,0	25,3

Раскіданасьць максимуму і мінімуму па раёнах відаць з картаграмы, але асноўны кірунак адпавядае агульнаму разьмеркаваньню ўсіх элемэнтаў натуральнага руху насельніцтва. Мы маем 31,5% прыросту галоўным чынам па Мазырскай акрузе, а сярэднія лічбы прыросту раскіданы амаль па ўсіх акругах. Рэзкія хістаньні ў разьмеркаваньні прыросту тлумачацца, аднак, рознымі асаблівасьцямі раёнаў. Трэба мець на ўвазе, што тэмп руху прыросту па гадох таксама няўстойлівы і мае вялікія хістаньні. Асноўныя лініі інтэнсыўнасьці прыросту па гадох аднолькавыя. Мы не ўваходзім у далейшы, больш падрабязны аналіз параённых даных, бо пэрыод нагляданьня зусім яшчэ малы і немагчыма зрабіць глыбокіх заключэньняў, ня маючы, апроч таго, даваенных даных.

Картаграма, хаця і груба, але паказвае ступень інтэнсыўнасьці прыросту па раёнах і ў гэтых адносінах досыць паказальна.

Найбольшая інтэнсыўнасьць прыросту дасягае ў раёнах з высокай нараджальнасьцю і нізкай дзіцячай сьмяротнасьцю. Мы не ўваходзім у аналіз пытаньня аб залежнасьці дзіцячай сьмяротнасьці і нараджальнасьці, бо гэтае пытаньне вырашана дасьледваньнямі дэмаграфіаў, адзін з якіх, Навасельскі, адзначыў толькі, што праблема насельнасьці ў адносінах натуральнага прыросту Савецкім Саюзам вырашаецца непараўнальна лепш, чым у замежных дзяржавах.

Па раёнах РСФСР натуральны прырост можа быць прадстаўлены ў такіх паказчыках:

Табліца № 63.

	Усяго	Гарады	Сельскія мясцовасьці
Паўночна-Ўсходні раён	23,4	15,0	25,0
Ленінградзкая краіна і Кар. АССР	19,2	13,6	21,9
Заходні раён	24,4	15,8	25,6
Цэнтральна-Прамысл. раён	22,5	17,9	24,0
Цэнтральна-Чорназемны раён	21,6	11,8	22,6
В я ц к і	23,7	20,3	23,9
Уральскі край	28,3	24,8	29,2
Башкірская АССР	28,4	23,0	28,9
Сярэдняя-Валжанскі раён	22,4	16,1	23,2
Ніжня-Валжанскі раён	23,1	16,1	24,5
Крымская АССР	23,4	13,9	31,4
Паўночна-Каўкаскі Край	25,1	16,5	27,4
Дагестанская АССР	19,2	19,2	—

Вышэй прырост у сельскіх мясцовасьцях, чым у гарадох, найбольшы ў Уральскай краіне, Башкірскай АССР. Блізкія па-

казчыкі прыросту да БССР у Заходнім раёне і Паўночна-Каўказскім краі, а ў астатніх ніжэй.

Па народнасці натуральны прырост хістаецца ў такіх разьмерна-форме, як адзіны паказчык, які абагульняе рознастайныя ўмовы раён-віцця натуральнага руху насельніцтва ў адпаведных па народнасці групам насельніцтва. Тут адначым, што на фактах натуральнага руху насельніцтва народнасцый адбываецца найлепшым чынам політычна і соцыяльна-экономічнае становішча народнасцый. За 1926 год натуральны прырост абазначаецца наступнымі паказчыкамі:

Табліца № 64.

	На 1000 насельніцтва народнасцый натуральнага прыросту			
	Р.С.Ф.С.Р.	У.С.С.Р.	Б.С.С.Р.	Усяго
Беларусы	17,9	24,3	27,4	26,9
Расійцы	22,9	18,1	10,2	22,6
Яўрэі	10,0	15,8	18,2	14,9
Палякі	10,0	20,8	22,1	19,1

Найбольшым паказчыкам натуральнага прыросту характарызуецца беларуская народнасць, затым расійцы, палякі і яўрэі.

У БССР мяняюцца месцамі палякі і расійцы. Прырост яўрэяў і палякаў у БССР вышэйшы, чым у іншых рэспубліках.

У заключэнне лічым патрэбным намеціць шэраг проблем, якія выцякаюць з прыведзенага аналізу і выражаюцца ў далейшым аналізе натуральнага руху насельніцтва ў сувязі з соцыяльна-экономічнымі ўмовамі.

Перш-на-перш трэба правесці распрацоўку даных аб натуральным руху па соцыяльных групам, каб атрымаць экстансыўныя і інтэнсыўныя паказчыкі нараджальнасці і прыросту, затым распрацоўку даных аб узросце маткі. Ставячы ў задачу дня высвятленне пытання аб маемаснай заможнасці бацькоў памершых, лічым важным прапрацоўку мэтодологіі падліку па эканамічных паказчыках. Затым агульныя каэфіцыенты пакадана ў магчымых выпадках ператварэння ў стандартныя. Па ўсіх закранутых у тэксце пытаннях залежнасць зьяў натуральнага руху ад стану вытворчых сіл і соцыяльна-эканамічных прычын трэба прывесці паралельныя даныя і абзначыць ува ўсіх іх рознастайных камбінацыях каэфіцыенты корэляцыі. Усе гэта наступная і чарговая задача, а прыведзеная работа ёсць толькі першая спроба ў раённым разрэзе даць асноўныя паказчыкі натуральнага руху насельніцтва, каб на падставе іх заняцца больш глыбокім аналізам пытанняў, што выцякаюць з праблемы насельніцтва ў пераходны да соцыялізму перыод.

Дадатак № 1.
Натуральны рух насельніцтва за 1924 г. па БССР.
(абс. лічбы).

Назвы акруг і раёнаў	Народжаных			Памершых			У тым ліку пам. дзіцей маладзей ад 1 году			Нат. прырост		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
Бабруйск акр.	14364	13374	27738	5751	5010	10761	1798	1331	3129	8613	8364	16977
акр. горад	790	759	1549	370	293	663	95	58	153	420	466	886
інш. гар. пасёл.	1294	1036	2330	501	382	883	129	77	206	793	654	1447
у т. л. мястэчкі	396	321	717	152	105	257	35	17	52	244	216	460
сельскія мясц.	12280	11579	23859	4880	4335	9215	1574	1196	2770	7400	7244	14644
Раёны:												
Бабруйскі	1966	1874	3840	771	668	1439	285	223	508	1195	1206	2401
Глуцкі	1052	1033	2085	481	495	976	152	134	286	571	538	1109
Жлобінскі	1212	1130	2342	369	305	674	126	76	202	843	825	1668
Каічаўскі	687	601	1288	266	257	523	94	76	170	421	344	765
Чырв.-Слабодз.	653	566	1219	343	315	658	117	85	202	310	251	561
Любаньскі	648	651	1299	276	241	517	81	74	155	372	410	782
Асіпавіцкі	479	444	923	218	202	420	56	44	100	261	242	503
Парыцкі	827	729	1556	323	277	600	119	75	194	504	452	956
Рагачэўскі	1515	1431	2946	424	393	817	137	95	232	1091	1038	2129
Сьвіслацкі	607	595	1202	272	201	473	85	48	133	335	394	729
Слуцкі	934	855	1789	459	383	842	127	105	232	475	472	947
Старобінскі	732	772	1504	279	254	533	70	69	139	453	518	971
Стара-Дароскі	968	898	1866	399	344	743	125	92	217	569	554	1123
Віцебск. акр.	9649	8892	18541	4559	3739	8298	978	735	1713	5090	5153	10243
акр. горад	1371	1224	2595	883	676	1559	199	133	332	488	548	1036
інш. гар. пасёл.	378	348	726	165	120	285	30	27	57	213	228	441
у т. л. мястэчкі	194	159	353	86	63	149	15	14	29	108	96	204
сельскія мясц.	7900	7320	15220	3511	2943	6454	749	575	1324	4389	4377	8766
Раёны:												
Бешанкавіцкі	794	650	1444	284	221	505	54	39	93	510	429	939
Віцебскі	1497	1426	2923	707	614	1321	161	120	281	790	812	1602
Высачанскі	680	607	1287	281	229	510	56	56	112	399	378	7776
Гарадокі	683	608	1291	335	269	604	62	41	103	348	339	687
Езьярышчанскі	313	340	653	220	194	414	52	36	88	93	146	239
Лязьняцкі	645	620	1265	234	217	451	53	50	103	411	403	814
Межанскі	395	377	772	216	184	400	50	36	86	179	193	372
Сянскі	847	814	1661	292	272	564	49	59	108	555	542	1097
Сіроцінскі	723	645	1368	330	253	583	71	46	117	393	392	785
Саснінскі	709	669	1378	298	266	564	71	57	128	411	403	814
Сіроцінскі	14	564	1178	314	224	538	70	35	105	300	340	640

Натуральны рух насельніцтва за 1926 г. па БССР. (абс. лічбы)

Дадатак № 4

Table with columns: Назвы акруг і раёнаў, Народжаных (м, ж, Разам), Памершых (м, ж, Разам), У тым ліку пам. дзяцей маладзей ад 1 году (м, ж, Разам), Нат. прырост (м, ж, Разам). Rows include Аршанск. акр., акр. горад, інш. гар. пасёл., у т. л. мястэчкі сельск. мясц., Раёны: Багушэўскі, Горашкі, Дрыбінскі, Дубровенскі, Копыскі, Коханаўскі, Круглянскі, Крупскі, Ляднянскі, Амсьціслаўскі, Аршанскі, Расьвянскі, Талачынскі, Чарэйскі, Полацк. акр., акр. горад, інш. гар. пасёл., у т. л. мястэчкі сельск. мясц., Раёны: Ветрынскі, Вальнецкі, Дрысенскі, Лепельскі, Асьвейскі, Полацкі, Расонскі, Вульскі, Вушацкі.

Усяго па БССР 103376 96969 200344 39126 33247 72373 11692 8705 20397 64249 63722 103376 96969 200344

Натуральны рух насельніцтва за 1927 г. па БССР. (абс. лічбы)

Дадатак № 4.

Table with columns: Назвы акруг і раёнаў, Народжаных (м, ж, Разам), Памершых (м, ж, Разам), У тым ліку пам. дзяцей маладзей ад 1 году (м, ж, Разам), Нат. прырост (м, ж, Разам). Rows include Мабруйска. акр., акр. горад, інш. гар. пасёл., у т. л. мястэчкі сельскія мясц., Раёны: Мабруйскі, Гаўскі, Жлобінскі, Клічаўскі, Чэрав-Слабодзкі, Любаньскі, Астравіцкі, Пярэцкі, Рагачэўскі, Сьвіслацкі, Саўскі, Старобінскі, Стара-Дароскі, Віцебск. акр., акр. горад, інш. гар. пасёл., у т. л. мястэчкі сельскія мясц., Раёны: Бешанкавіцкі, Віцебскі, Высачанскі, Гарадоцкі, Езярышчанскі, Лязьняцкі, Мясанскі, Сянскі, Сіроцінскі, Сурацкі.

14949 13981 28930 6027 5196 11223 1806 1379 3185 8922 8785 17707 742 758 1500 339 271 610 95 74 169 403 487 890 1237 1072 2309 424 371 795 90 70 160 813 701 1514 388 320 708 106 100 206 29 22 51 282 220 502 12970 12151 25121 5264 4554 9818 1621 1235 2856 7706 7597 15303 1941 1867 3808 848 732 1580 261 215 476 1093 1135 2228 1074 1021 2095 479 426 905 167 125 292 595 595 1190 1238 1188 2426 497 443 940 129 105 234 741 745 1486 686 666 1352 298 273 571 117 78 195 388 393 781 657 599 1256 231 220 451 72 58 130 426 379 805 772 695 1467 307 273 580 96 70 166 465 422 887 456 412 868 151 135 286 39 38 77 305 277 582 982 878 1860 382 296 678 115 84 199 600 582 1182 1549 1407 2956 676 532 1208 207 125 332 873 875 1748 587 527 1114 253 203 456 92 57 149 334 324 658 1173 1061 2234 435 381 816 128 96 224 738 680 1418 949 951 1900 351 303 654 101 87 188 598 648 1246 906 879 1785 356 337 693 97 97 194 550 542 1092 10194 9612 19806 4048 3325 7373 943 759 1702 6146 6287 12433 1309 1279 2588 667 544 1211 165 118 283 642 735 1377 367 307 674 168 133 301 33 23 56 199 174 373 170 138 308 80 61 141 20 9 29 90 77 167 8518 8026 16544 3213 2648 5861 745 618 1363 5305 5378 10683 777 757 1534 316 254 570 76 62 138 461 503 964 1646 1447 3093 535 457 992 124 99 223 1111 990 2101 570 616 1186 215 182 397 42 50 92 355 434 789 709 638 1347 238 171 409 50 32 82 471 467 938 429 428 857 181 137 318 42 35 77 248 291 539 674 646 1320 248 172 420 52 35 87 426 474 900 530 512 1042 238 207 445 63 44 107 292 305 597 949 876 1825 363 318 681 94 89 183 586 558 1144 823 785 1608 331 278 609 74 61 135 492 400 865 823 737 1457 320 272 592 74 63 137 400 465 865 720 737 1457 320 272 592 74 63 137 400 465 865 691 584 1275 228 200 428 54 48 102 463 384 847

Натуральны рух насельніцтва за 1927 г. па БССР. (абс. лічбы)

Дадатак № 4

Назвы акруг і раёнаў	Народжаных			Памершых			У тым ліку пам. дзяцей маладзей ад 1 году			Нат. прырост		
	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам	м.	ж.	Разам
	Аршанская акр.	11507	10736	22243	4279	3523	7802	1181	926	2107	7228	7213
акр. горад . . .	362	338	700	131	125	256	30	21	51	231	213	118
інш. гар. пасел. . .	699	627	1326	280	249	529	59	57	116	419	378	441
у т. л. мястэчкі . . .	375	350	725	142	131	273	35	34	69	233	219	114
сельск. мясц. . .	10446	9771	20217	3868	3149	7017	1092	848	1940	6578	6622	13200
Раёны:												
Багушэўскі . . .	681	667	1348	216	168	384	45	38	83	465	499	964
Горацкі . . .	1019	982	2001	391	349	740	108	75	183	628	633	1261
Дрыбінскі . . .	612	544	1156	258	199	457	76	57	133	354	345	699
Дубровенскі . . .	895	830	1725	368	305	673	111	88	199	527	525	1052
Копыскі . . .	554	496	1050	248	235	483	64	54	118	306	261	567
Коханаўскі . . .	721	676	1397	240	185	425	74	52	126	481	491	972
Круглянскі . . .	613	677	1290	233	195	428	66	49	115	380	482	862
Крупскі . . .	757	619	1376	240	223	463	62	58	120	517	396	913
Лядвянскі . . .	409	350	759	166	123	289	54	41	95	243	227	470
Амсьціслаўскі . . .	930	865	1795	463	329	792	138	85	223	467	536	1003
Аршанскі . . .	1034	979	2013	391	264	655	123	91	214	643	715	1358
Расьнянскі . . .	503	477	980	189	171	360	47	46	93	314	306	620
Талачынскі . . .	913	809	1722	261	197	458	75	49	124	652	612	1264
Чарэйскі . . .	805	800	1605	204	206	410	49	65	114	601	594	1195
Полацкая акр.	7108	6751	13859	2706	2176	4882	600	427	1027	4402	4575	8977
акр. горад . . .	399	415	814	174	165	339	51	36	87	225	250	475
інш. гар. пасел. . .	290	269	559	92	78	170	27	21	48	198	191	389
у т. л. мястэчкі . . .	116	110	226	27	32	59	7	7	14	89	78	167
сельск. мясц. . .	6419	6067	12486	2440	1933	4373	522	370	892	3979	4134	8113
Раёны:												
Ветрынскі . . .	655	647	1302	249	193	442	44	40	84	406	454	860
Вальнецкі . . .	549	502	1051	200	147	347	50	35	85	349	355	704
Дрысенскі . . .	391	358	749	135	107	242	26	24	50	256	251	507
Лепельскі . . .	849	830	1679	314	248	562	76	52	128	535	582	1117
Асьвейскі . . .	453	442	895	195	130	325	57	23	80	258	315	573
Полацкі . . .	1027	921	1948	364	287	651	83	55	138	663	634	1297
Расонскі . . .	847	797	1644	235	244	529	61	39	100	562	553	1115
Вульскі . . .	800	765	1565	387	246	583	61	51	112	463	519	982
Вушацкі . . .	848	805	1653	361	331	692	64	51	115	487	474	961
Разам па БССР . . .	100421	94212	194633	38378	32555	70933	10937	8392	19329	62043	61657	123700

Дадатак да картаграмы № 5. Натуральны рух насельніцтва ў сельскіх мясцовасьцях БССР у 1924—1927 г.

Раёны	На 1000 чал. насельніцтва.			На 100 народж. памершых дзяцей да 1 году	На 1000 чал. насельніцтва	Раёны				
	Народжаных	Памерш.	Натурал. прырост			Народж.	Памерш.	Натурал. прырост	На 1000 чал. насельніцтва	
									Народж.	Памерш.
Бабруйская акруга	44,7	18,5	26,2	13,1	Брагінскі	45,2	17,2	28,1	11,1	
Бабруйскі	43,1	19,0	24,1	13,0	Веткаўскі	37,3	12,3	25,0	10,4	
Глуцкі	40,4	14,3	26,2	9,8	Гомельскі	46,3	17,6	28,7	14,1	
Жоўбінскі	46,0	18,7	27,3	13,4	Камарынскі	36,4	11,0	25,4	8,1	
Калічэўскі	41,5	18,6	22,9	13,4	Лоеўскі	44,5	16,9	27,1	11,7	
Мярв.-Слабодзкі	45,5	19,3	26,2	12,9	Рэчыцкі	42,9	14,7	28,1	9,5	
Любаньскі	41,2	16,8	24,6	10,4	Церахоўскі	42,4	18,5	23,9	14,9	
Асіпавіцкі	40,5	15,5	25,0	11,4	Уваравіцкі	43,6	12,2	31,4	8,7	
Парыцкі	42,8	15,0	27,8	10,5	Хойніцкі	46,2	14,5	31,7	7,7	
Рагачэўскі	45,3	16,8	28,5	10,8	Чачэрскі	37,1	7,1	30,1	4,9	
Сьвіслацкі	41,7	19,6	22,2	13,3	Буда-Кашалеўскі	44,9	12,8	32,3	9,0	
Слуцкі	43,5	18,2	25,3	11,3	Разам	42,4	14,5	28,0	10,6	
Старобінскі	45,4	19,3	26,1	12,1	Менская акруга					
Стара-Дароскі	43,6	17,7	26,1	11,9	Бягомльскі	45,3	19,6	25,7	13,6	
Разам	43,6	17,7	26,1	11,9	Бярэзынскі	43,4	15,1	28,3	9,6	
Віцебская акруга					Барысаўскі	46,0	17,6	28,4	10,8	
Бешанкавіцкі	40,9	17,1	23,8	9,6	Грэскі	42,5	22,4	20,1	14,3	
Віцебскі	36,8	13,8	23,0	8,9	Заслаўскі	41,5	18,4	23,2	14,4	
Высачанскі	42,4	16,7	25,7	9,8	Койданаўскі	37,2	15,6	21,6	10,2	
Гарадоцкі	31,8	13,1	18,8	8,0	Капыльскі	38,8	20,2	18,7	14,2	
Езярышчанскі	33,8	15,6	18,2	10,7	Лагойскі	44,2	19,9	24,4	12,8	
Лязьняцкі	36,9	14,0	22,9	9,1	Астраш.-Гарадзецкі	44,4	18,9	25,4	13,5	
Межанскі	34,1	15,8	18,3	10,9	Плешчаніцкі	43,5	17,1	26,4	10,7	
Сянскі	40,1	15,1	25,1	9,4	Пухавіцкі	44,6	21,1	23,5	14,6	
Сіроцінскі	37,7	15,9	21,8	9,8	Самахвалаўскі	40,5	18,0	22,6	12,9	
Сураскі	39,0	16,4	22,6	10,9	Сьмілавіцкі	44,6	21,8	22,8	15,2	
Чашніцкі	45,8	21,0	24,8	11,4	Смалявіцкі	45,0	18,2	26,9	13,3	
Разам	37,9	15,5	22,4	9,5	Узьдзенскі	41,3	18,2	22,9	12,2	
					Халопеніцкі	41,8	14,9	26,9	8,7	

Дадатак да картаграмы МЗС
Натуральны рух насельніцтва ў сельскіх мясцовасьцях БССР у 1924—1927 г.

Раёны	На 1000 чал. насельніцтва			Раёны	На 1000 чал. насельніцтва		
	Нараджэньні	Памерш.	Натурал. прырост		Нараджэньні	Памерш.	Натурал. прырост
Чэрвенскі	41,9	17,7	24,2	Тураўскі	48,2	19,9	28,3
с/сав. гар. мяжы	32,6	8,5	24,1	Юравіцкі	39,3	12,6	26,7
Разам	42,6	18,4	24,2	Разам	45,5	16,2	29,3
Магілёўская акр.				Аршанская акр.			
Бялыніцкі	46,3	17,6	28,7	Багушэўскі	45,9	15,9	30,0
Быхаўскі	42,9	15,5	27,5	Горацкі	42,5	16,7	25,9
Журавіцкі	44,3	12,7	31,6	Дрыбінскі	44,9	18,1	26,9
Клімавіцкі	45,6	16,9	28,8	Дубровенскі	46,6	20,9	25,8
Кармянскі	44,2	15,8	28,4	Копыскі	41,2	16,4	24,7
Касьцюковіцкі	44,0	12,4	31,6	Коханаўскі	40,2	14,0	26,2
Краснапольскі	52,5	17,9	34,7	Круглянскі	42,8	14,1	28,7
Крычаўскі	42,4	14,4	28,0	Крупскі	41,4	14,1	27,3
Лупалаўскі	38,3	11,5	26,9	Ляднянскі	47,5	18,2	29,2
Магілёўскі	42,1	14,6	27,5	Амьсьціслаўскі	43,2	19,9	23,6
Прапойскі	44,5	15,5	29,0	Аршанскі	43,7	17,3	26,5
Хоцімскі	44,5	13,4	31,1	Расьнянскі	40,2	15,8	24,4
Чавускі	42,5	12,5	30,0	Талачынск	40,0	14,0	26,0
Чэрыкаўскі	47,0	15,4	31,6	Чарэйскі	39,6	11,9	27,7
Чачавіцкі	43,2	13,7	29,5	Разам	42,7	16,3	26,5
Шклоўскі	44,1	15,2	29,0	Полацкая акр.			
Разам	44,2	15,2	29,5	Ветрынскі	38,8	17,2	21,6
Мазырская акр.				Валынецкі	35,6	14,2	21,4
Жыткавіцкі	50,8	15,8	35,0	Дрысенскі	35,0	13,8	21,2
Каленкавіцкі	44,8	15,2	29,6	Лепельскі	41,0	17,2	23,8
Каралінскі	45,9	16,1	29,8	Асьвейскі	43,7	20,1	23,4
Капаткевіцкі	41,0	15,8	25,3	Полацкі	37,1	14,9	22,2
Лельчыцкі	49,5	16,0	33,5	Расонскі	37,1	14,2	22,9
Нараўлянскі	43,6	14,4	29,3	Вульскі	38,7	14,7	24,0
Азарыцкі	42,1	17,7	24,4	Вушацкі	38,9	17,8	21,1
Петрыкаўскі	49,5	18,5	30,9	Разам	38,4	15,9	22,5
				Усяго ў БССР	42,3	16,2	26,2

Нумарацыя адміністрацыйных раёнаў БССР на картаграме.

I. Аршанская акруга:

1. Багушэўскі
2. Чарэйскі
3. Талачынскі
4. Коханаўскі
5. Аршанскі
6. Дубровенскі
7. Ляднянскі
8. Крупскі
9. Круглянскі
10. Копыскі
11. Горацкі
12. Дрыбінскі
13. Расьнянскі
14. Амьсьціслаўскі

II. Бабруйская акруга:

1. Чырвана-Слабодзкі
2. Слуцкі
3. Стара-Дароскі
4. Асіпавіцкі
5. Сьвіслацкі
6. Клічаўскі
7. Старобінскі
8. Любаньскі
9. Глускі
10. Бабруйскі
11. Рагачэўскі
12. Парыцкі
13. Жлобінскі

III. Віцебская акруга:

1. Езярышчанскі
2. Мясанскі
3. Сіроцінскі
4. Гарадоцкі
5. Сураскі
6. Віцебскі
7. Бешанкавіцкі

VI. Мазырская акруга:

1. Жыткавіцкі
2. Петрыкаўскі

IV. Гомельская акруга:

1. Буда-Кашалеўскі
2. Чачэрскі
3. Уваравіцкі
4. Веткаўскі
5. Рэчыцкі
6. Гомельскі
7. Церахоўскі
8. Хойніцкі
9. Лоеўскі
10. Брагінскі
11. Камарынскі

V. Майлеўская акруга:

1. Бялыніцкі
2. Шклоўскі
3. Магілёўскі
4. Лупалаўскі
5. Чавускі
6. Чэрыкаўскі
7. Крычаўскі
8. Клімавіцкі
9. Чачавіцкі
10. Быхаўскі
11. Журавіцкі
12. Кармянскі
13. Прапойскі
14. Краснапольскі
15. Касьцюковіцкі
16. Хоцімскі

3. Капаткевіцкі
4. Азарыцкі
5. Каленкавіцкі
6. Тураўскі
7. Лельчыцкі
8. Каралінскі
9. Нараўлянскі
10. Юравіцкі

VII. Менская акруга:

1. Вягомльскі
2. Халопеніцкі
3. Плешчаніцкі
4. Барысаўскі
5. Лагойскі
6. Заслаўскі
7. Астраш.-Гарадзецкі
8. Смалавіцкі
9. Койданаўскі
10. Самахвалаўскі
11. Сьмілавіцкі
12. Чэрвенскі
13. Бярэзынскі
14. Узьдзенскі
15. Пухавіцкі
16. Капыльскі
17. Граскі

VIII. Полацкая акруга:

1. Дрысенскі
2. Асьвейскі
3. Расонскі
4. Валынецкі
5. Ветрынскі
6. Полацкі
7. Вушацкі
8. Вульскі
9. Лепельскі

Выдаванні Беларускае Акадэміі Навук і Інстытуту Беларускае Культуры
ў ГАЛІНАХ ПРЫРОДНЫХ І ГАСПАДАРЧЫХ НАВУК.

1. Запіскі Аддзелу Прыроды і Гаспадаркі. Т. I. М. 1928 г. Цана 3. 50.

Проф. Я. Афанасеў. Да пытання аб акрыццёвых пародах заходняй часткі Беларускае Акадэміі Навук і Інстытуту Беларускае Культуры. — Проф. Ф. В. Лунгерсгаўзен. Кароткая справаздача аб маршрутных геалёгічных дасьледваньнях паўночнае Беларусі ў 1925 г. — Проф. Б. К. Тэрлецкі. Апісаньне акадэміі крайдавае сыстэмы ў Менскай акрузе. — Проф. С. В. Скандракоў. Вэгетацыйныя досьледы з беларускімі фосфарытамі ў 1926 і 1927 г.г. — М. Савіцкі. Вынікі паўночна-заходняй экспэдыцыі. — Проф. А. Шчапоцьцеў. Першая беларуская плянктонная экспэдыцыя. — Проф. Л. П. Розанаў. Да фізыялёгіі дражджавога тэштываньня. — Проф. А. Фядюшын. Заметка аб летняй орнітофаўне воз. „Князь“. — Проф. В. Трапловіч. Папярэдняя справаздача партыі для дасьледваньня курортных мясцовасьцяў Беларусі. — Рэфэраты і рэцэнзіі. — У. Пракулевіч. Сыстэматычны спіс навуковых прац аб прыродзе Беларусі за 1926 і 1927 г.г.

2. Запіскі Аддзелу Прыроды і Народнае Гаспадаркі. Т. II. М. 1929 г. Цана 4 р.

Проф. Л. П. Розанаў. Электрамэтрычны і індэксатарны мэтоды вывучэньня канцэнтрацыі вадародных іонаў. — І. К. Ярэзвіч і У. М. Пілько. Аб глебах Койданаўскага, Грызэнскага, паўднёвай часткі Заслаўскага і Заходняй часткі Самахвалаўскага раёну, Менскай акругі. — А. А. Полдан. Аб расьлінах-альбіносах, знойдзеных у Беларусі. — А. Л. Дзямідовіч. Да пытання аб вывучэньні засьмечанасьці палёў на Меншчыне. — Проф. П. Ф. Салаўеў. Да біялёгіі *Lynceus brachyurus* Müll. — П. В. Трапловіч. Да пытання аб асяродзьдзі мязгавых органаў. — Е. С. Руткоўскі. Шляхі разьвіцьця самазаткага ткацтва ў БССР. — Р. П. Рак. Народнае ткацтва Бабруйскай акругі. — В. Я. Баршук. Прыродныя фарбы Беларусі. — П. В. Трапловіч. Задачы і плян працы біялёгічнае лябараторыі Інстытуту Беларускай Культуры. — Рэфэраты і рэцэнзіі. — Другі годнае Камісіі для вывучэньня прыродных вытворчых сіл Беларусі. Рэзолюцыі.

3. Запіскі Аддзелу Прыроды і Народнае Гаспадаркі. Т. III. М. 1930 г.

Проф. Я. Т. Цітоў. Роля і значэньне глістоў у паталёгіі. Д-р В. Т. Чэрвароў. Пытаньні патэгенэзу і паталёгіі аскарыдозу па даных экспэрымэнту. В. І. Глод-Вяршук. Дасьледваньне падпазногцевых прастораў у рабочых менскай рэзьніцы. Д-р Д. С. Ямінскі. Аб зьменах у вачох пры экспэрымэнтальным аскарыдозе ў жывёл. Д-р Л. А. Чарнышкова. Да клінікі аскарыдозу ў дзяцей. І. М. Ліпец. Да пытання аб глісных мэтанітах. Проф. А. К. Ленц. Аб мэтодзе дасьледваньня вышэйшай нэрвовай дзейнасьці чалавека, як складовай частцы антропалёгічных дасьледваньняў. Д-р П. Е. Вішнеўскі. Мэтодыка дзеяньняў па сыгнале ў яе прыстасаваньні да антропалёгічных дасьледваньняў. О. М. Верамецкая. Разьмеркаваньне груп крыві сялян беларусаў Магілёўскае і Менскай акругі. Я. Кіпель. Уплыў панкрэатычнага соку і сьліны на дражджавое брузаваньне. Р. А. Фешчанка і М. Р. Гелер. Уплыў *Glandula thymus* на дражджавую каморку *Saccharomyces cerevisiae*. А. Поляк. Полярызатычныя дасьледваньні ўплыву тэмпературы на канчатковыя прадукты дражджавога брузаваньня. П. Я. Герке і Е. Г. Станкевіч. Зьявы рытму ў ядзэрках нэрвовых камораў. Проф. Розанаў. Аб прамысловым значэньні выразу чыстыну. М. Зьбіткоўскі. Морва і шаўкоўніцтва ў БССР. Я. К. Троська. К. М. Караткоў. Палеская шпігнарна-смялярная прамысловасьць.

4. Матар'ялы да геалёгічнага і глебазнаўчага вывучэньня Беларусі. Т. I. М. 1926 г. Цана 1. 50.

Проф. Я. Афанасеў. Нарысы аб акрыццёвых пародах Беларусі. Проф. Б. Тэрлецкі. Аб геалёгічных досьледах на Беларусі ўлетку 1923 г. Проф. Г. Высоцкі. Аб вывучэньні прыродных расьлінных акрыццяў Беларусі. Проф. В. Касаткін. Аб глебах Беларусі. Аграном П. Рагавы. Аб глебах Беларускае Аграномічнае Станцыі (у Банчарэўшчыне). Н. Г. Васільеў. Паведамленьне аб працы Новазыбкаўскае дасьледчае станцыі па вывучэньні глеб раёну станцыі. Проф. М. Бурштэйн. Глебава-помалёгічныя асьледаваньні, як падстава вывучэньня і ўстанавленьня раёнавых асортымэнтаў плодowych дрэў Беларусі. Проф. О. Кедрэў-Зіхман. Кароткі агляд працы дасьледваньня дынамікі глеб лябараторыі аграномічнае хіміі і глебазнаўства Горанскага Сельска-Гаспадарчага Інстытуту. В. Ільковіч. Асноўныя кірункі працы аграхімічнае лябараторыі Энгельгардтаўскае краёвае с.-г. дасьледчае станцыі ў галіне глебазнаўства. А. Сокалаў. Да вывучэньня паглынальнае здольнасьці глебы. Проф. Ю. Вэйс. Мэтоды вывучэньня дэфармацый у глебе пры ўплыве на яе прылад апрацоўкі. П. Кучынскі. Да мэтодычнага аналізу глеб. І. Некляпаеў. Да гісторыі пытання аб глебавых і іншых глебазнаўчых дасьледваньнях у Беларусі. Дзеньнік прац Першае Усебеларускае зьвішчае Конфэрэнцыі.

5. Матар'ялы да вывучэння флёры і фаўны Беларусі. Т. I. М. 1927 г. Цана 1. 50

О. Полянская. Гео-ботанічны нарыс Мазырскае акругі. *Анатоль Фядзюшын*. Вынікі фаўністычнае экспедыцыі па Віцебшчыне і на Дняпро ў 1924 годзе. *Анатоль Фядзюшын*. Падарож на Птыч і матар'ялы для вывучэння орнітофаўны Беларусі. *М. Зайкоўскі*. Справаздача аб дасьледваньні Слуцкае акругі ў 1925 годзе.

6. Матар'ялы да вывучэння флёры і фаўны Беларусі. Т. II. М. 1928 г. Цана 2. 00

А. Фядзюшын. Да біолёгіі і распаўсюджанасьці бабра ў БССР. *М. Дабратворскі*. Матар'ялы да пазнаньня фаўны чмяляў Беларусі. *В. І. Пераleshina*. Матар'ялы да пазнаньня фаўны павукоў Беларусі. *О. Полянская*. Аб географічным разьмяшчэньні расьліннасьці Беларусі. *О. Полянская*. Расьліннасьць *Калінінскае акругі*. *О. Полянская*. Расьліннасьць Віцебскае акругі. *Н. Савіч*. Папярэдняя справаздача аб геоботанічных дасьледваньні Менскай акругі ўлетку 1926 году. *М. Прахін*. Папярэдняя справаздача аб геоботанічных дасьледваньнях у Аршанскай акрузе ўлетку 1927 г. *Н. Савіч*. Папярэдняя справаздача аб геоботанічных дасьледваньнях у Рэчыцкай акрузе ўлетку 1927 году. *Проф. А. Фядзюшын*. Справаздача аб экспедыцыі для вывучэння фаўны ўсходняй часткі БССР ўлетку 1925 г. *А. Фядзюшын*. Справаздача аб фаўністычных дасьледваньнях на р. Прыпяці і воз. Князь ўлетку 1926 г. *І. Аўчыньнікаў*. Матар'ялы да пазнаньня малюкофаўны Мазырскай акругі. *В. І. Федарака*. Вынікі фаўністычнай экскурсіі на поўдзень Бельскага павету, Смаленскай губ. *С. В. Кірыкаў*. *Ardeola ralloides Scop.* у Смаленскай губ.

7. Матар'ялы да вывучэння флёры і фаўны Беларусі. Т. III. М. 1928 г. Цана 2. 00

Н. Савіч. Вынікі геоботанічных дасьледваньняў у Магілёўскай акрузе ўлетку 1928 г.

8. Матар'ялы да вывучэння флёры і фаўны Беларусі. Том IV. Менск. 1928 г. Цана 2 руб.

О. С. Полянская. Папярэдняя справаздача аб геоботанічных дасьледваньнях Беларусі ўлетку 1927 г. — *В. Міхайлоўская*. Кароткая папярэдняя справаздача аб дасьледваньні б. Рэчыцкай акругі ўлетку 1927 г. — *М. Прахін*. Папярэдняя справаздача аб геоботанічных дасьледваньнях у Мазырскай акрузе ўлетку 1928 г. — *В. Міхайлоўская*. Кароткая справаздача аб ботанічным дасьледваньні ваколіц Менску летам 1928 г. — *А. У. Фядзюшын*. Аб працах нямецкіх орнітолёгаў у окупаваных частках Заходняй Беларусі і Лівы ў лэргод 1915—1920 г. г. і некаторыя крытычныя заувагі да іх. — *С. В. Кірыкаў*. Справаздача аб пездцы ў Мазырскае Палесьсе для збору матар'ялаў па фаўне на участку: Прыпяць (з поўначы) — дзяржаўная мяжа (з захаду) — Валынь (з поўдню) — Вубары (з усходу). — *В. Акімава*. Серкабактэрыі ваколіц Менску. — *М. Дабратворскі*. Матар'ялы да вывучэння фаўны Нупенортга Беларусі і *Psithiridae* Менскай акругі. — *М. Дабратворскі*. Матар'ялы да вывучэння фаўны Беларусі. II. Сьпіс сямейства *Meniscidae* акругі. — *А. У. Фядзюшын*. Новая даная аб дзікім каше (*Felis silvestris Schreb*) у Беларусі. — *А. У. Фядзюшын*. *Vulpes bonasia grassmani Zedl.*, яго аднакі і папярэдак. — *І. М. Сяржанін*. Знаходжаньне *Strix flammea L.* у Бабруйскай акрузе.

9. Матар'ялы да географіі і статыстыкі Беларусі. Кн. I. М. 1928 г. Цана 4. 50

Г. Гарэцкі. Межы Заходняй Беларусі ў Польшчы. — *А. Быкаў*. Грашовы балювы селянскай гаспадаркі Беларусі. — *М. Азбукін*. Паселішчы гарадскога тыпу ў БССР.

10. Матар'ялы да географіі і статыстыкі Беларусі. Кн. II (выходзіць з друку)

11. Працы сельска-гаспадарчае сэкцыі ІБК. Кн. I. М. 1925.

Ждановіч С. і *Ярашчук А.* Характарыстыка сельскай гаспадаркі Беларусі на падставе даных аб чыгуначных і вадзяных перавозках.

12. Працы сельска-гаспадарчае сэкцыі ІБК. Кн. II. М. 1926 г.

К. Кіпріянец. Грамадзкія сэвазвароты ў вёсцы і пераход да іх.

13. Працы сельска-гаспадарчае сэкцыі ІБК. Кн. III. М. 1927 г. 1. 75.

А. Смоліч. Арганізацыя селянскай гаспадаркі ў раёнах Цэнтральнай Беларусі.

14. Матар'ялы абсьледваньня тэхнікі селянскай гаспадаркі.

М. Ганчарык. Агульны ўмовы гаспадараваньня. — *М. Ганчарык*. Агляд палывоў гаспадаркі. — *М. Ганчарык*. Угнаеньне глебы. *М. Лайкоў*. Папар і яго апрацоўка.

15. Смоліч А. Тыпы географічных краявідаў Беларусі. М. 1925 г.

16. Фядзюшын А. Сьпіс назоваў птушак і некаторых рыб. М. 1925 г.

17. Матар'ялы Мэдэчнае сэкцыі. Кн. I. М. 1925-26 г. Цана 1. 20.

Д-р В. Ф. Чэрваков. Аб сучасных самагубствах на Беларусі. — *С. Слупскі*. Самагубствы ў БССР. — *Б. А. Пратусевіч*. Спраба профіляктыкі і лячэньня вальгэвае хваробы ў Менску. — *Д-р В. Ф. Чэрваков*. Да фаўны чужаедных чарвей хатніх мясцадзых Беларусі. — *В. І. Глод-Вярышук*. Аб вандраваньні плошчэва-дасьпелых аскарыдаў чалавека.

18. Зборнік Асоцыяцыі Навуковае Арганізацыі Працы за 1925-26 акад. год. М. 1926 г. Цана 0. 80.

Рух НОП'у на Беларусі. — *Проф. М. Кроль*. Да пастаноўкі пытаньня аб мэтодологіі вывучэння зморанасьці. — *Проф. А. Ленц*. Псыхотэхніка і ўмоўныя рэфлексы. — *Проф. Падгаецкі*. Задачы і мэтоды вывучэння сельска-гаспадарчае працы. — *Я. Ракаў*. Спраба рацыяналізацыі прашсаў працы. — *А. Гайвароўскі*. Натуральны прафэкспрымэнт і рухавыя коэфіцыенты. — *Проф. Васілейскі*. Псыхотэхнічная лябараторыя Інбелкульту. — *Schlussfolgerungen*.

19. Зборнік артыкулаў па этнографіі, антрополёгіі, псыхолёгіі, псыхотэхніцы і навуковай арганізацыі працы і па гісторыі мастацтва. М. 1928 г. Цана 4. 50.

Этнографія. *І. А. Сэрбаў*. Вічыньскія паляне. Антрополёгія. *Проф. А. К. Ленц*. Матар'ялы да арганізацыі антрополёгічных дасьледваньняў на Беларусі. — *Д-р А. А. Сьмірноў*. Антрополёгічная характарыстыка групы беларусаў Менскае акругі. — *Д-р Сьмірноў А. А.* і *Д-р Багарад Ф. А.* Табліцы чарпных і тварных індэксаў. — *Д-р Д. Л. Эйнгорн*. Матар'ялы да антропомэтрычнага вывучэння беларусаў і ўрэзья г. Менску ўва ўзросьце 6—14 г. — *Д-р Л. М. Монозон-Любіна*. Аб фізычным стане вучняў працоўных школ г. Гомеля. — *Проф. А. К. Ленц* і *Д-р А. А. Сьмірноў*. Мэтыдыка ўсловных сьлюноотделительных рэфлексов в применении к взрослым людям. Псыхалёгія, псыхотэхніка і навуковая арганізацыя працы. *Проф. С. М. Васілейскі*. Спраба псыхотэхнічнае кваліфікацыі аўтобусных шофэраў. *А. Гайвароўскі*. Нарыс мэтодологіі профэсіаграфіі. *Проф. В. І. Пераход*. Навуковая арганізацыя працы і лесакіраваньне. — *М. П. Макараў*. Аб бюджэце часу беларускага селяніна. — *С. Р. Дзіхцяр*. Да мэтоды дасьледваньня ўплыву працы на арганізм чалавека. — Справаздача аб працы Асоцыяцыі НОП за 1926-27 год. Гісторыя мастацтва. *Н. Бруноў*. Беларуская архітэктура XI-XII ст.

20. Працы Навуковага Таварыства для вывучэння Беларусі ў Горы-Горках. Т. I. Горы-Горкі 1926 г. Цана 2. 50.

Проф. П. Ф. Салаўёў. Фэналёгічны назіраньні ў 1925 г. — *Н. К. Навіцкая*. Арудавыя шкюднікі зярнёвых прадуктаў у Горках і ваколіцах. — *Проф. М. І. Бурытэйн*. Вынікі 50-ці галовае дасьледчае працы Я. К. Мароза ў садоўніцтве. — *Я. К. Мароз*. Сьпіс плодовых парод, сартоў і іншых расьлін, апрабаваных у гаспадарні «Фатынь». — *А. Ц. Савельёў*. Вапна і матыльковыя расьліны на глебах Горацкага раёну. — *Проф. О. К. Зіхман-Кедраў* і *О. Э. Зіхман*. Некаторыя даныя аб узаемадзеянньці фасфарытаў з паздолавай глебай. — *Е. І. Кесаева*. Нарыс расьліннасьці Чаплянскага махавога балота, Горацкага раёну. — *С. І. Журык*. Быдла Горацкага раёну. — *В. М. Сьвіршчэўскі*. Быдла *Калінінскага і часткаю Месьціслаўскага раёну*. — *Проф. А. В. Ключароў і дац. В. П. Жыван*. Спраба вывучэння мясцовых палывоў культур. I. Авёс. — *Проф. С. П. Мельнік*. «Стары парк» пры Беларускай Дзяржаўнай Акадэміі Сельскае Гаспадаркі. — *Проф. В. І. Пераход*. Да пазнаньня эканомікі беларускіх лясцоў. — *Дац. К. М. Кораткаў*. Да пытаньня, як пазбавіцца шкоднасьці стокавых вод на палёх абвадненьня. — *Проф. Ф. В. Лянггерсгаўзэн*. Аб «лёсавым карсьце» і аб асобным тыпе равочкаў. — *П. А. Кучыньскі*. Глебава-геаграфічны нарыс паўночнай Аршаншчыны. — *І. І. Агроськін*. Уплыў экстансыўнае асушкі на стан жывёлагадоўлі ў умовах Мазырскай акругі БССР.

21. Таксама. Т. II. Горы-Горкі. 1927 г. Цана 3. 50.

Проф. Н. Н. Пелехаў. Селянскае каньяводзтва б. Магілёўскай, Менскай, Віцебскай і Віленскай губэрні за час 1888—1912 г. г. — *С. І. Журык*. Летняе утрыманьне мясцовых беларускіх кароў на сеяных травах. — *А. І. Карльсен*. Уплыў самазапылкаваньня і крыжавога запылкаваньня на завязваньне і зьмяненасьці плоду ў яблынь. — *Проф. М. І. Бурытэйн*. Матар'ялы да вывучэння садоўніцтва Беларусі. II. Садовая гаспадарка А. Сіцько на Мазыршчыне. — *Проф. А. В. Ключароў і дац. В. П. Жыван*. Спраба вывучэння мясцовых палывоў культур. II. Пшаніцы. *А. І. Берзін*. Мікрарэльеф і яго ўплыў на разьвіцьцё азмага жыта. — *Б. С. Бойка*. Будова рыначнай часткі бюджэту селянскіх гаспадарак Мазырскае, *Калінінскае і Аршанскае акруг* за 1924-1925 г. г. лаводле бюдж. абсьледаван. ЦСКБ. — *М. А. Дуброўскі*. Селянскія заробкі на Мазырскай, *Калінінскай і Аршанскай акругах* паводле даных ЦСКБ за 1924-1925 г. — *Дац. К. М. Кораткаў*. Выхад прадуктаў сухоў лерагонкі торфу. — *Проф. С. П. Мельнік*. Сучасны стан «Старога Парку» пры Бел. Дзярж. Ак. С. Г. — *Проф. В. І. Пераход*. Беларускія ласы мясцовага значэньня. — *Проф. Ф. В. Лянггерсгаўзэн*. Да пытаньня аб пастаноўцы курсу беларусазьвества ў Выш. Навуч. Уст. БССР. — *М. М. Ганчарык*. Беларускія назовы расьлін. ч. I.

22. Таксама Т. III. Горы-Горкі. 1927 г. Цана 3. 50.

Апісаньне Горацкага раёну (прырода, гаспадарка, гісторыя і быт). *Проф. Ф. В. Лянггерсгаўзэн*. Нарыс геалёгічнае пабудовы Горацкага раёну. — *Кучыньскі П.* Глебы Горацкага раёну. — *І. Г. Васілюкоў*. Матар'ялы да флёры Горац-

кага раёну.—*Проф. П. Салаўёў*. Фаўна Горацкага раёну.—*Х. А. Плятнер*. Экономіка сельск. гаспадаркі Горацкага раёну. *Г. І. Несьцярчук*. Лясы Горацкага раёну. *Б. І. Фэдарак*. Кароткі нарыс паляўнічай г-ркі Горацк. раёну.—*Д. М. Васілеўскі*. Кароткі нарыс гісторыі Горацкага раёну і г. Горак.—*Проф. Н. Пелехаў*. Аб становішчы сялян Горацкага раёну ў палове мінулага стагоддзя.—*Д. М. Васілеўскі*. Народная асвета ў Горацкім раёне.—*М. М. Сраговіч*. Яўрэйскае насельніцтва Горацкага раёну.—*Т. Котаў*. 1. Вясельле. 2. Купальле.—*М. М. Ганчарык*. Да гісторыі вышэйшай сельска-гаспадарчай школы ў Горы-Горках.—*А. І. Гарэлікаў* *К. С. Загорскі*. Статыстычны абгляд Горацкага раёну.

23. Таксама. Т. IV. Горы-Горкі. 1927 г. Цана 3. 50.

М. М. Ганчарык. Беларускія назовы расьлін. *З. М. Дзянісаў*. Сьмяцьцёвая расьлінасыць і пладазьмень.—*К. Н. Кораткаў* і *І. Т. Іваноў*. Грунтовыя воды Горацкага раёну.—*Г. І. Несьцярчук*. Шкоднікі дрэўных парод у розных дрэвастанях Горацкай дасьледчай дачы Горацкага лясніцтва Аршанскае акругі ў 1928 годзе.—*А. Л. Новікаў*. Тыпы дрэвастану Васілевіцкай лясной дачы.—*Алесь Дзямідовіч*. Вынікі абследаваньня засьмечанасьці сьялянскага пасеваў на пясках і суглінках у в. в. Зарэчча і і Лошыца Менскае акругі.—*Я. Сьвірскі*. Афарбоўка кветак, як паказальнік колькасці пігментаў у расьлінах.—*В. П. Жыван*. Некаторыя нагляданьні над дзікарослаю і сьмяцьцёваю расьлінасыцю ў граніцах розных севазваротаў Стэбутаўскага дасьледчага поля ў 1926 г.—*В. Пудаў*. Галоўныя моманты арганізацыйна-экономічнага стану калектыўных гаспадарак Аршанскай акругі ў параўнаньні з сьялянскаю гаспадаркай.—*Р. С. Гуржы*. Вынікі ад падрэзкі дзічкоў у гадавальніку Бел. Дзярж. Акад. С.-Г. у 1925 г.—*Т. А. Паўлаў*. Матар'ялы да вывученьня ўтрыманьня мясавага быдла і мэтываў мясавага скоту на навучальнай фэрме Бел. Ак. С.-Г.—*М. Е. Кавалёў*. Прыродна-гістарычныя і эканомічныя прадпасылкі забесьпячэньня вадою сьялянскіх гаспадарак Горацкага раёну.

24. Працы навуковага таварыства для вывученьня Беларусі ў Горы-Горках. Т. V. Горы-Горкі. 1928 г. Цана 3. 50.

I. Прырода. *П. П. Рагавы*. Глебы Беларусі (гео-морфолёгічны нарыс).—*Г. І. Пратасеня*. Глебы гаспадаркі „Фатынь“.—*Р. Г. Страж*. Буфэрнае дзеянне глеб Горацкага раёну.—*К. Н. Кораткаў* і *І. Т. Іваноў*. Гліны Горацкага раёну.—*З. М. Дзянісаў*. Разьмяшчэньне відаў *Sphagnum* у махавым насцьцё ішчы Горацкае лясное дачы.—*Я. Н. Сьвірскі*. Аб распаўсюджваньні *Bellis perennis* L. у Горы-Горках.—*М. М. Ганчарык*. Да пытання аб вызначэньні апылкавальнікаў плодовых дрэў лябораторным шляхам. II. Гаспадарка. *О. К. Кедрэй-Зіхман*. Уплыў торфу і фасфарыту на ўраджай і хэмічны склад яравой пшаніцы і выкі.—*Г. Р. Рэго*. Сартавы склад галоўных культур БССР.—*А. Савельлеў*. Дасьледваньне пасеўнага матар'ялу Калініншчыны.—*М. І. Бурштэйн*. Матар'ялы да вывученьня садоўніцтва. БССР.—*Р. С. Гуржы*. Некаторыя плады і ягады Горацкага раёну, як матар'ял для вінаробства.—*С. І. Журык*. Паўна каштоўнасьць беларускае макухі.—*Г. А. Паўлаў*. Матар'ялы да вывученьня ўтрыманьня мясавага малочнага быдла і мэтываў мясавага з пародзістым быдлам.—*А. Я. Камінскі*. Да пытання аб чаканым эфэктэ землеўпарадкаваньня ва ўмовах Беларусі. III. Інфармацыя.

25. Таксама. Том VI. 1929. Цана 2 р.

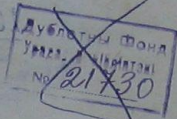
1. *І. Красікаў* і *І. Іваноў*. Да вывученьня дынамікі намнажэньня арганічных і мінеральных матэрыялаў у часе сокаплінныя бярозы.— 2. *А. Р. Мядзьведзеў*. Глебавыя тыпы, мэханічны склад і фізычныя ўласцівасьці глеб па мікрарэльефу ў сувязі з водным рэжымам западзін.— 3. *К. Г. Рэнард*. Да пытання аб класіфікацыі садоных гатункаў юргіні.— 4. *А. Л. Новікаў*. Папярэдні сьпіс дрэўных, куставых і паўкуставых расьлін для Беларусі.— 5. *Х. А. Пісаркоў*. Да пытання аб пукатасьці махавага балота.— 6. *І. Я. Васільков* і *З. М. Дзянісаў*. Расьлінныя згуртаваньні ваймы ракі Проні.— 7. *Г. Шумкоў*. Уплыў самазапылкаваньня і крыжавага запылкаваньня на завязваньне і зьменнасьць пладоў ігруш і яблынь.— 8. *М. А. Дарожкін*. Пэралік іржавых хвароб на расьлінах Аршанскай акругі і апісаньне хвароб культурных с.-г. расьлін Бранскай губ.— 9. *К. Караткаў* і *І. Іваноў*. Хэмічны склад балотных вод.— 10. *С. А. Кот*. Да пытання аб харчовай вартасці жніўя.— 11. *П. А. Кучынскі*. Вызначэньне канцэнтрацыі вадародных ёнаў (РН) пры дапамозе прыладаў.— 12. *К. М. Караткаў*. Дасьледчы Інстытут па с.-г. тэхналёгіі ў Бэрліне (з паездкі ў 1928 г.).— 13. *П. А. Хадаровіч*. Тэарэтычная і вытворчая падрыхтоўка межавых інжынэраў у Нямеччыне (з паездкі ў 1928 годзе).

BEITRÄGE
ZUR GEOGRAPHIE UND STATISTIK
WEISSRUSSLANDS

ZWEITER BAND

МАТАР'ЯЛЫ
ДА ГЕАГРАФІІ І СТАТЫСТЫКІ
БЕЛАРУСІ

ТОМ ДРУГІ

Арх 2
1886

Выпускаецца з дазволу
Прэзыдыуму БАН.

А Д Р Э Д А К Ц Ы І Б. А. Н.

Рэдакцыя лічыць патрэбным адзначыць, што ў артыкуле т. Слупкага, на стар. 84-85, даецца нявыразна вытрыманая мэтадологічная арксыцкая ўстаноўка ў пытанні аб уплыве прадукцыйных сіл на рост асельніцтва ў грамадзе наогул і ў капіталістычнай грамадзе ў прыатнасьці. Мэтадологічная блытаніна аўтара ў гэтым пытанні відавочна з наступнага:

Ён констатуе, што „пры наяўнасьці станоўчых *уплываў* эканомікі а рэгуляваньне нараджальнасьці і сьмяротнасьці *першае месца* ўсё-ж астаецца за *культурнасьцю* насельніцтва, ад узроўню якога залежыць *сыцьцяздольнасьць і вырашэньне* праблемы насельніцтва“.

Аўтар мыляецца, аддаючы прымат, „першае месца“ — „культурнасьці“, зьявішчу, *абумоўленаму базысам*, а не наадварот, тым больш, алі ён уяўляе культурнасьць, як нешта адарванае ад маірыяльнага базысу. Таму зусім неўласьціва марксыцкай мэтадологіі /чыць фраза, што ад узроўню культурнасьці „залежыць жыцьцядольнасьць насельніцтва і *вырашэньне* (нават вырашэньне!? Рэд.) праблемы насельніцтва“.

Аўтар някрытычна аднёсься да некаторых няўдалых думак Смузвіча („Смертность населения городов и местечек БССР“); ён не астлумачыў дзеянне закону народанасельніцтва, які знайшоў адбітак пэўнай грамадзкай форме (капіталістычны лад, пераходны пэрыод г. д.). З вышэйпаказанай прычыны аўтар таксама някрытычна аднёсься да думак Папернага, цытуючы тыя яго словы, якія гавораць, то ў капіталістычных умовах „дабрабыт мас (якіх?!) не знаходзіцца і ў *якай залежнасьці* ад разьвіцьця вытворчых сіл і што разьмнаньне *розных слаў* насяленьня адваротна прапорцыянальна стуні іх добрабыту“.

Паказаньні Маркса аб тым, што „кожны гістарычны спосаб выюрчасьці мае свой асаблівы гістарычны закон народанасельніцтва“ — ітарам не растлумачаны і належных вывадаў з гэтага ня зроблена.

БЛ 38349

Библиотека
АН БССР

ЗЬ МЕСТ

	<i>Стар.</i>
Проф. А. Смоліч. Разьмяшчэньне насельніцтва па тэрыторыі Беларускае ССР	1—36
І. Трапашка. Аб алювіяльных адкладах у поплаве р. Дняпра і сувязі іх з разьмеркаваньнем расьлінных згуртаваньняў	37—61
Д. Хржаноўскі і Т. Нісьневіч. Гідроэнэргэтычныя рэсурсы БССР і магчымасьці іх выкарыстаньня	63—79
С. Слупскі. Натуральны рух насельніцтва ў БССР	80—165
Проф. А. Кайгарадаў. Кліматычны профіль Беларусі па 54 паралелі ад 23° да 34° усходняй даўж.	167—168
Акад. Я. Афанасьеў. Да характарыстыкі глебаў трохвёрставае паласы Менск—Магілёў—Амсьціслаў	169—175
